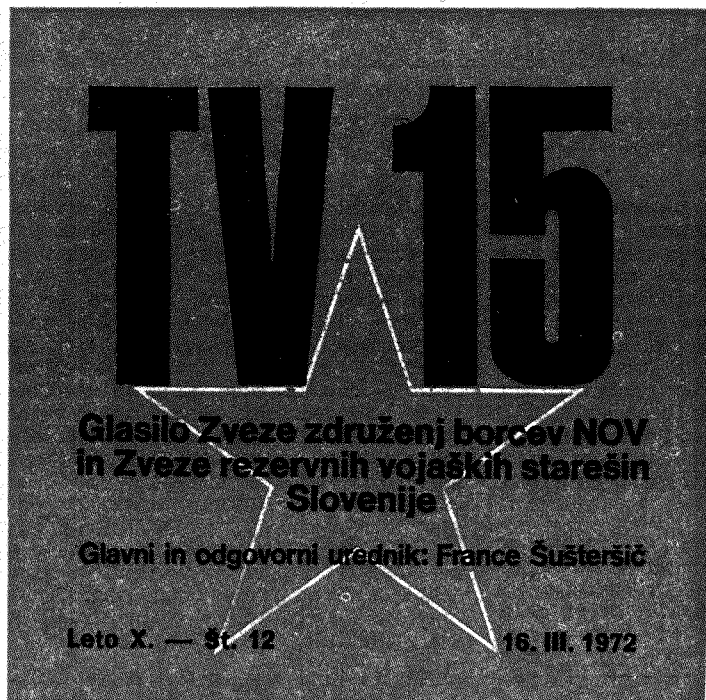

Preživeli borci Rakovške čete na kraju, kjer so pred 30 leti zavili v okrilje loških gozdov.

Razprava o programu dela v letu 1972

S SEJE PREDSEDSTVA REPUBLIŠKEGA ODBORA ZZB NOV SLOVENIJE

»Delovno leto 1972 začenja ZZB NOV Slovenije z zavestjo, da so prav ob prelomnici iz leta 1971 v leto 1972 nastopili odločilni trenutki v političnem dogajanju v Jugoslaviji. Na pobudo predsednika Tita in predsedstva ZKJ se je začela odločna politična akcija proti poskusom razbijanja enotnosti med narodi in narodnostmi Jugoslavije ter krepitev nacionalističnih, unitarističnih in šovinističnih sil. Krepitev sil s protirevolucionarno vsebino delovanja, ki smo jih opazili že dalj časa in so v letu 1971 nastopile s pravo vnetostjo, še posebno v nekaterih predelih Jugoslavije, je delovala na članstvo ZZB prav obratno, kot so te sile želele in pričakovale.»

To so uvodne misli v programu dela republiškega odbora ZZB NOV za leto 1972. O osnutku tega programa je razpravljalo predsedstvo republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV Slovenije na svoji seji 9. marca 1972.

Program je obširen in je v njem nakazano delo republiškega odbora samega, posebej pa tudi delo posameznih področij: negovanje revolucionarnih tradicij, socialno-zdravstvene zadeve, zadeve vojaških vojni invalidov ter zapornikov, internirancev in izgnancev, stanovanjska problematika, mednarodni stiki in zamejska vprašanja ter vloge in pritožbe.

Naglasiti je treba, da je program samo vsebinska zgoščitev nalog, ki so se v borčevski organizaciji že do sedaj bolj ali manj izoblikovale. Priprave na skupščino ZZB NOV Slovenije v letu 1973 pa morajo vnesti v organizacijo več aktivnosti, osvetliti morajo še marsikatero nejasnost in natančno opredeliti naloge organizacije tako v odnosih do svojega članstva kakor tudi do celotne socialistične družbe.

Razprava o osnutku tega programa je pokazala, kako obsežne in pomembne so naloge ZZB NOV, zato tudi ni manjkalo pripomb in predlogov za spopolnitev programa. Na podlagi vseh novih pobud izpolnjeni program bo predložen republiškemu odboru, ki bo o njem

razpravljati in ga tudi sprejeti na svoji prihodnji seji.

Predsedstvo republiškega odbora je bilo na tej seji seznanjeno tudi s predlogom zaključnega računa za leto 1971 in s predlogom proračuna za leto 1972, kar so po krajši razpravi oboje sklenili predložiti republiškemu odboru v obravnavo in potrditev.

Uskladitev borčevske in invalidske zakonodaje

Komisija skupščine SR Slovenije za vprašanja borcev NOV je na seji v ponedeljek, 13. t. m., obravnavala teze za uskladitev borčevske in invalidske zakonodaje z že uveljavljenimi ustavnimi dopolnili. Največ pozornosti so posvetili tezi za zakon o vojaških invalidih. Komisija je zavzela stališče, da je treba s tega področja izdelati dva zakona, enega za vojaške vojne invalide, drugega pa za vojaške mirovne invalide, ki naj poleg vojaških oseb zaobseže tudi osebe iz enot splošnega ljudskega odpora. Gre namreč za dve popolnoma različni kategoriji vojaških invalidov. V prvem primeru gre predvsem za starejše in hudo prizadete ljudi, pri katerih rehabilitacija več ne pride v poštev, v drugi pa za mlajše, kjer je treba dati težišče na rehabilitacijo in na pravico do zaposlitve. Glede zakona o vojaških vojnih invalidih je bilo doseženo soglasje, da mora zakon poleg osnovnih pravic vojaških vojnih invalidov (osebna invalidnina, dodatek za nego in pomoč, ortopedski dodatek, pravico do ortopedskih vozil do 1000 ccm invalidom 1. skupine, družinska invalidnina, stalni invalidski dodatek, zdravstvena zaščita, brezplačne in znižane vožnje), ki jih predpisuje in zagotavlja zvezna zakonodaja, natančno naštetiti tudi vse druge pravice, določene in urejene z drugimi zveznimi zakoni ali z republiško in pokrajinsko zakonodajo.

Pred koncem seje so se pogovorili tudi o stališčih ZZB NOV Slovenije, ki jih je izoblikovala komisija za socialno-zdravstvene zadeve borcev pri republiškem odboru, do predloga zakona o pokojninskem zavarovanju kmetov, in to v zvezi s pravicami, predvidenimi v tem zakonu za kmete-borce.

V. M.

Glede borčevskega dodatka je bila komisija mnenja, naj se izplačilo borčevskega dodatka ne bi izračunavalo vsake tri mesece, ampak naj bi se izplačevala le vsakokratna razlika pod povprečnim osebnim dohodkom zaposlenih. V tezah za zakon o nosilcih »partizanske spomenice 1941« je predvideno, da bi imeli pravico do polnega zdravstvenega varstva tudi družinski člani nezaposlenega nosilca spomenice. S tem se je komisija strinjala. Podobno vprašanje je treba urediti glede temeljnih pravic borcev, ki so bili odlikovani z nekaterimi visokimi vojnimi odlikovanji (red narodnega heroja). Gre predvsem za ožje družinske člane padlih in umrlih narodnih herojev, ki živijo ponekod zelo bedno, ker dobijo samo družinsko pokojnino po padlem borcu (120 din mesečno). Tak primer imamo tudi v Sloveniji.

Komisija ni mogla priti do soglasja, ali naj se pravice borcev španske državljanske vojne uredi s posebnim zakonom, vendar se je strinjala, da je treba španskim borcem ne glede na poznejšo udeležbo v NOV (tako imenovana kontinuiteta) glede zdravstvenega in pokojninskega varstva priznati enake pravice kot nosilcem partizanske spomenice 1941, kar pomeni predvsem stodoletno pokojnino.

S. F.

Borci in revolucija

Ni dvoma, da je borcem mnogo do tega (ne samo zavoljo sentimentalnih vezi in tistega, kar čutijo iz revolucije, marveč tudi zavoljo stvarnih, objektivnih interesov), da se revolucija dalje razvija, da ne ostane na tej točki, na kateri je sedaj in glede katere imajo borci dosti kritičnih pripomb. Zatorej: niti konservativizem niti reakcionarnost, temveč — pot revolucije naprej. Borci zro z največjim zaupanjem na ideje partije o politični oblasti delavskega razreda, o njegovi veliki in dominantni vlogi, o njegovem močnejšem zastopstvu v forumih. To so pokazale razprave v borčevski organizaciji.

Ogromna večina borcev je v pokolu — več kot 300.000. Njim je zelo veliko do stabilnosti v naši družbi in lahko pomenijo politično silo, ki bo podpirala vse akcije Zveze komunistov in državnih organov na liniji stabilnosti našega gospodarstva. Ogromna večina jih je za enotnost naše dežele, za enotnost naših narodov na podlagi enakopravnosti, bratstva in enotnosti — pripravljeno so braniti to pot, razvoj revolucije, našo enotno politiko in politiko Zveze komunistov, pred vsemi zunanjimi in notranjimi sovražniki. To so dejstva, ki jih lahko dokažemo.

Borčevska organizacija mora biti v svoji politični aktivnosti nujno vezana na politiko Zveze komunistov, mora biti sestavni del podpore tej politiki, mora si prizadevati, da svoje akcije, svoje kriterije in svoje poglede na posamezna vprašanja stalno usklaja z Zvezo komunistov.

Iz govora Marijana Cvetkovića, predsednika ZZB NOV Jugoslavije, na seji predsedstva RO ZZB NOV Hrvatske.

besede in dejanja

ZA KOLIKO SE JE PODRAŽILA MODERNIZACIJA

Leta 1964, ko se je začela rekonstrukcija in elektrifikacija glavnih prog: Jesenice — Skopje in Vrpolje — Sarajevo — Ploče, je proračunska vrednost del v Srbiji (modernizacije dela proge Tovarnik — Presevo in zgraditev ranzirnih postaj Beograd — Niš) znašala 482,9 milijona dinarjev.

Leto dni pozneje je proračunska vrednost modernizacije v Srbiji dosegla 794,8 milijona dinarjev, leta 1968 je bila ta vrednost 1144,8 milijona, a 1970 že 1456,7 milijona dinarjev.

Borba — 5. III. 1972

POSNEMANJA VREDEN SKLEP

Predsedstvo občinske konference SZDL v Nišu se je ob sprejemanju letošnjega letovnega programa odločilo tudi za učin kovitejšje delo. Sklenilo je namreč, da noben sestanek, ne glede na dnevni red, ne sme trajati več kot poludrugo uro. Menili so, da je to dovolj, pa četudi se za razpravo prijavi več kot polovica članov konference.

Dnevnik — 9. III. 1972

BREZ ZAŠČITE

V BiH bodo kmalu podpisali kolektivno pogodbo o delovnih odnosih med delavci in zasebnimi delodajalci na področju obrti, gospodarstva in v prevozništvu. Ta sporazum je toliko bolj potreben, ker neka-

teri obrtniki zaposlujejo tudi do 100 delavcev (!), prijavljenih pa imajo le dva ali 3. Vsi poskusi sindikalnega organiziranja delavcev, ki so zaposleni pri privatnikih, doslej niso bili uspešni predvsem zato, ker jim zasebni delodajalci ne dovoljujejo včlanjevanja v sindikat.

Delavska enotnost — 4. III. 1972

RAZLIČNA MERILA

Prekleta žalostna primerjava: tovarnjak s tujo registrsko tablico, do vrha naložen s korenjem, lepo odda svoje blago in prejme denar. Domačin, ki s koreto pripelje slab kvintal enako rdečega in zdravega korenja, pa menca pred vrati odkupne postaje, dokler ga ne odslove z besedami: »Kar tja le odloži, ko bomo imeli, ti bomo že plačali!«

Primorske novice — 10. III. 1972

TUDI NAGELJNE TIHOTAPIJO

Prvi nageljni, ki so jih za praznik žensk pretihotapili k nam iz Trsta, so zaplenjeni. Miličniki so jih našli v garaži Valmija Perose v vasi Skofje blizu meje. Bilo je natančno 20.000 nageljnov, katerih vrednost v svobodni prodaji pri nas znaša okoli 100.000 novih dinarjev.

Po poročilih z obmejnih prehodov prenašajo te dni cvetje kar množično v obmejna mesta, pa tudi na Reko in Ljubljano. Če ne gre za večje količine, so cariniki popustljivi. Ker pa stane nagelj v trstu 1,2 do 2 dinarja, je povsem jasno, kako dobičkanosno je prenašanje cvetja iz Trsta v Jugoslavijo.

Večernje novice — 6. III. 1972

● **Konferenca ZK ljubljanskega armadnega področja** je na temelju razprav v osnovnih organizacijah, poveljstvih in ustanovah sprejela akcijski program za uresničevanje sklepov druge seje konference ZKJ. Akcijski program zajema osnovne naloge komunistov pri dograjevanju armade.

● **Izvršni biro predsedstva ZKJ** je proučeval družbeno-politične vidike sedanjih gospodarskih gibanj v državi. Ugotovili so, da nekateri načelni spoznanji in dogovori o odprtih vprašanjih prepočasno prehajajo v konkretne rešitve in akcije. Ocenili so, da zahteva neugoden gospodarski položaj delov delavskega razreda uspešno in dosledno izvajanje politike ekonomske stabilizacije in v zvezi s tem stališče druge konference ZKJ o socialni politiki.

● **Generalni direktor Narodne banke Lazar Janičić in njegov pomočnik Sreten Jeftović** sta s sindikatom vodilnih ameriških in evropskih bank v Londonu podpisala sporazum, po katerem bo Narodna banka Jugoslavije dobila 100 milijonov dolarjev posojila. Posojilo je namenjeno za stabilizacijo jugoslovanskega gospodarstva.

● **Na seji medrepubliškega komiteja za področje trga so uskladjali stališča republik in pokrajin** glede zakonskih predlogov o družbenem nadzorstvu cen. Nadzorstvene ukrepe bi po dogovoru uveljavili samo, kadar se pokažejo odmihi od začrtane politike cen, kadar nastanejo motnje na trgu, kadar življenjski standard postane občutneje ogrožen ali ko se ustvarja monopolistični položaj. Ti ukrepi bi se prav tako morali ravnati po gospodarskih merilih, kadar pa se jih ne bi držali, bi posegli po kompenzacijah. Na seji so natančneje določili tudi pravice in dolžnosti zveznih organov, kar zadeva nadzorstvo nad cenami.

● **V Beogradu so podpisali nov, zelo obsežen in pester dveletni program kulturnega sodelovanja med Jugoslavijo in Italijo.** Poleg običajne izmenjave kulturnih in prosvetnih delavcev so v načrtu tudi medsebojna gostovanja gledališč. Med drugim si bodo prizadevali, da bi odprli katedro za slovenski jezik in književnost na univerzi v Trstu.

● **Pred tržaškim sodiščem se je začel proces** proti desetim pripadnikom neofašističnih organizacij iz Trsta, Mešter, Trevisa, Padove in Milana, ki so 8. decembra 1970. leta neposredno pred napovedanim obiskom predsednika Tita v Italijo, razgrajali po mestnih ulicah, preobračali avtomobile in šezgali rdečo zastavo socialistične stranke. Namen neofašističnih razgrajavcev je bil usmerjen v to, da bi pokvarili dobre odnose s sosedno Jugoslavijo in onemogočili normalen tok državnih razgovorov o odprtih dvostranskih vprašanjih.

● **Na povabilo zunanjega ministra Abdelaziza Buteffika** se je mudil v Alžiru zvezni sekretar za zunanje zadeve Mirko Tepavec s člani delegacije. S predstavniki Alžirije se je pogovarjal o Sredozemlju, Bližnjem vzhodu, evropski varnosti, neuvrščenju in o notranjem razvoju Alžirije in Jugoslavije. Mirko Tepavca je sprejel tudi predsednik alžirskega revolucionarnega sveta Huari Bumediën. V alžirskih časnikih, po radiu in televiziji so obisku našega zveznega sekretarja v Alžiriji posvetili veliko pozornost. — Mirko Tepavec je obiskal tudi Tunizijo, kjer ga je sprejel tudi predsednik republike Burgiba. Tepavac mu je izročil prirčne pozdrave predsednika Tita.

● **Zvezni sekretariat za zunanje zadeve** je sporočil, da sta vladi Jugoslavije in Filipinov navezali diplomatske stike na ravni veleposlaništev. Državi sta kot članici OZN že doslej koristno sodelovali, navezava diplomatskih stikov pa pomeni dobro podlago za razvoj dvostranskih, zlasti gospodarskih stikov in za vsestransko sodelovanje.

● **Odpravnik poslov Grčije na Cipru Zafriju** je odpotoval iz Nikozije v Atene. S seboj je menda ponesel odgovor predsednika Makariosa na noto grške vlade z dne 11. februarja, v kateri je zahtevala o ustanovitvi vlade narodne enotnosti ter izročitev orožja silam OZN.

● **V Sovjetski zvezi živi približno 241 milijonov ljudi**, od tega 131 milijonov žensk oziroma nekaj manj kot 54 odstotkov celotnega prebivalstva. Med

ženskami je 72 odstotkov vseh zdravnikov v Sovjetski zvezi, 71 odstotkov profesorjev in učiteljev z vseh sovjetskih šol. — Sovjetska zveza bo imela to poletje na svojih raketnih poligonih 85 do 100 raket s po več atomskimi bojnimi glavami, je izjavil ameriški sekretar za obrambo Melvin Laird. Sovjetske rakete, ki imajo po več jedrskih nabojev, so podobne ameriškim medcelinskim raketam tipa »Minuteman«, katerih atomska moč znaša eno megatono.

● **Ameriški senat je glasoval za predlog zakona o pomoči tujini s 45 glasovi za in 36 proti.** V fiskalnem letu, ki bo poteklo 30. junija, naj bi porabili za pomoč tujini 3,2 milijarde dolarjev, je rečeno v tem zakonskem predlogu. Predsednik Nixon pa se je izognil kongresu in zakonu in uporabil posebno pravico izvršne oblasti, ko je odobril Grčiji 72 milijonov dolarjev vojaške pomoči. Ta ukrep so pojasnili s krepitvijo sovjetskega ladjevja v Sredozemlju. — V prehodnih volitvah v zvezni državi New Hampshire, se je izkazalo, da je med uradnimi kandidati republikanske stranke izrazit favorit predsednik ZDA Nixon, ki je dobil 70 odstotkov republikanskih glasov, medtem ko je demokratski senator Edmund Muskie dobil le 47 odstotkov glasov.

● **Premier Ču En Laj je potrdil, da bo Kitajska podpirala Kambodžo in DR Vietnam »do popolne zmage«.** Na Kitajskem so dali vedeti, da je bil Ču En Laj nedavno, po Nixonovem obisku na Kitajskem, v DR Vietnamu.

● **Sudanski predsednik Nimeiri je izdal ukaz, naj takoj ustavijo vse vojaške operacije v južnem Sudanu,** poleg tega pa še dekret, s katerim daje južnemu delu države avtonomijo v okviru enotnega Sudana. Sporazum med sudansko vlado in uporniki z juga so podpisali v Adis Abebi. S tem sporazumom so se končale 16-letne sovražnosti na jugu Sudana.

● **Še v tem mesecu bo pakistanski predsednik Zulfikar Ali Buto uradno obiskal Sovjetsko zvezo.** To bo prvo Butovo srečanje s sovjetskimi voditelji, odkar je prevzel položaj predsednika v Pakistanu. Ali Buto je nedavno imenoval »bengalskega rablja« generala Kana za komandanta pakistanske vojske. To imenovanje ocenjujejo v Daki kot svojevrstno ironijo, ker je bil Kan komandant pakistanskih enot, ki so lani marca aretirale Rahmana, pobile člane lige Avami in študente ter povzročile državljansko vojno.

● **Proti Jupitru je poletela najhitrejša vesoljska ladja,** kar so jih doslej izstrelili na Zemlji, saj leti s hitrostjo 49.889 km na uro do Lunine krožnice, potem pa proti Jupitru s hitrostjo 78.900 km na uro. Ladja »Pionir 10« tehta 249 kilogramov, na cilj pa bo priletela konec decembra 1973.

● **Izvedelo se je, da nacistični zločinec dr. Josef Mengele,** nekdanji glavni zdravnik nacističnega taborišča Auschwitza (njegovo zločinsko dejavnost opisuje podlistek v »TV 15«), živi v mestecu Cerro de Pasco v perujskih Andih, in sicer v neki nemški koloniji blizu omenjenega mesta. Nekje v južnem Peruju pa baje živi glavni Hitlerjev sodelavec Martin Bormann.

Konec »pozabljene vojne«

Po nekajtedenskih napornih pogajanjih v etiopskem glavnem mestu Adis Abebi se je 28. februarja naposled končala ena izmed najbolj neusmiljenih »pozabljenih vojn« sodobnega sveta, šestnajstletni oboroženi spor med muslimanskimi severnjaki in krščanskimi južnjaki v Sudanu. Pred dnevi sta sporazum, sklenjen v Adis Abebi, še uradno podpisala sudanski predsednik Džafar el Nimeiri ter vodja uporniškega gibanja »Anjanja« (ime pomeni vrsto hudega kobrinega strupa) polkovnik Joseph Lango.

Sudansko državljansko vojno so šteli med »pozabljene vojne« zaradi tega, ker se ostali svet iz takšnih ali drugačnih razlogov (predvsem pa zaradi različnih interesov, ki so se v njej prepletali) zanjo malone sploh ni zanimal — čeprav je po nekaterih informacijah zahtevala kakšnega pol milijona žrtev in poglajala čez sudanske meje, v sosednje afriške države, nekaj sto tisoč beguncev.

Vseeno pa pri tem ni šlo za nepomembne notranje praske, saj so se tresljaji te sudanske državljanske vojne začeli kaj kmalu čutiti daleč naokrog po črni celini, na Bližnjem vzhodu in v Sredozemlju. Gibanje »Anjanja«, ki se je borilo za odcepitev treh južnosudanskih pokrajin (Ekvatorija, Zgornji Nil in Bahr El Gazal) in ustanovitev samostojne države Anzanija (črnska država s tem imenom je ondi obstajala že v davniini), je imelo svoja oporišča v sosednjih sudanskih pokrajinah. Pomoč je dobivalo predvsem iz Ugande, Čada, Zaira (nekdanji Kongo-Kinshasa), Centralnoafriške republike, Etiopije. Po drugi strani pa je vlada v Kartumu skušala razpihovati nasprotja v teh državah in je pomagala tamkajšnjim uporniškim gibanjem: v Čadu namreč obstaja osvobodilna fronta Frolinat, v kateri se muslimanski severnjaki borijo proti vladi predsednika Tombalbaya, v Etiopiji pa osvobodilna fronta Eritreje ELF zahteva osamosvojitve obalnega področja, kjer živijo muslimanski Eritrejci. Toda s tem se mešanje tujih interesov v tem kosu črne celine še ni končalo: v malone vseh sosedah sudanske države so prisotni precej številni izraelski strokovnjaki, ki so vojaško urili in z orožjem zalagali upornike.

V sudanski državljanski vojni so se začele torej čutiti posledice bližnje vzhodnega spora. General Nimeiri in z njimi vsi severni muslimanski Arabci so v izraelsko-arabskem sporu stali na strani arabskega sveta in celo nudili gostoljubje egiptovskim strokovnjakom in letalom. Nimeiri je prav tako pomagal v oblikovanju zamisli o ustanovitvi arabske federacije med Libijo, Egiptom, Sirijo in Sudanom (vendar pa se je zaradi notranjih razmer za zdaj tej zamisli odpovedal).

Spor med sudanskim Jugom in Severom je nastal takoj po tistem Novem letu 1956, ko je iz kolonialnega anglo-egiptovskega Sudana nastala neodvisna država. Toda korenine spora so obstajale že prej, preden je Sudan leta

1898 postal kolonija, in segajo pravzaprav v srednjeveško obdobje arabskega prodiranja na sever črne celine in pojavljanja suženjstva. Sever Sudana se je kmalu arabiziral, medtem ko je Jug dolga leta obstajal kot najbolj znano področje za »izvoz sužnjev«: tako so se rodili zametki kasnejšega sovraštva. V času kolonizacije se je nasprotje še bolj razraslo: Sever so imeli v svojih rokah Egipčani in ga popolnoma priklonili na arabski svet, medtem ko so bili na Jugu Angleži, ki so tu izvajali svojo civilizacijo z ustanavljanjem angleških šol, s pošiljanjem katoliških in protestantskih duhovnikov in s čedalje večjim navezovanjem tega dela dežele na črno celino (menda so imeli celo v načrtu, da bi ga združili s svojo kolonijo Ugando).

Ko je največja afriška država (Sudan je velik za deset Jugoslavij, ima pa kakih 16 milijonov prebivalcev) postala neodvisna, je notranji spor prerasel v pravo vojno: Južnjaki, ki sestavljajo 30 odstotkov prebivalstva, so se z orožjem uprli Severnjakom. Vtem so se v Kartumu menjavale vojaške vlade in vsaka je hotela, najprej zlepa, nato pa zgrda spor končati. Kot zadnji je poskušal general Nimeiri, ki je prišel na oblast maja 1969. Komunist Joseph Gareng, ki je bil doma z Juga, je postal minister za zadeve Juga in se kaj kmalu povezal z uporniki, vtem pa je Nimeiri skušal izpodrežati korenine upora v sosednjih državah, s tem, da je začel sklepati sporazume s tamkajšnjimi predsedniki oziroma vladarji. Toda pot do sprave je bila dolga in težka. Med drugim jo je za hip prekinil izjavljeni udar majorja el Ate julija lani, ko je bil Gareng obešen kot žrtev protikomunističnega pogroma.

Ko si je Nimeiri po udaru znova utrdil svojo oblast, je nadaljeval s prizadevanjem za rešitev južnosudanskega vprašanja: uvidel je, da bo to nereseno vprašanje nenehna nevarnost za njegov režim. Tako se je sestal s čadskim predsednikom Tombalbajem in z etiopskim cesarjem Hailejem Selasijem. Ta mu je ponudil posredniške usluge v razreševanju dolgoletnega spora. Svoje usluge sta ponudili tudi dve verski organizaciji, ki sta bili vpleteni v sudansko vojno (posredno, prek misijonarjev), protestantski Svetovni svet cerkva in katoliška Caritas.

Tako je naposled prišlo do pravih pogajanj v Adis Abebi. Gibanje »Anjanja« se je odpovedalo svojemu prvotnemu cilju, odcepitvi od Sudana, in se zadovoljilo z rešitvijo, ki jo je ponujal predsednik Nimeiri: južne tri pokrajine bi naj postale avtonomna celota, z nekakšno lastno obliko vlade, medtem ko bi ostale v pristojnosti osrednje vlade v Kartumu vojaške zadeve, zunanja politika in gospodarstvo. Dogovorili so se tudi, da bodo oborožene sile osvobodilnega gibanja »Anjanja« postale sestaven del sudanskih oboroženih sil, s tem da bi bilo prvih in drugih na Jugu Sudana nekako pol na pol. Avtonomni Jug bo imel tudi svoje enakopravno zastopstvo v osrednjem parlamentu in vladi.

Nedvomno gre pri sklenitvi tega sporazuma za pomemben dogodek tako v sudanskem, kot tudi v afriškem in arabskem okviru. Svet je izgubil eno izmed svojih najbolj neprijetnih žarišč napetosti, na svoje domove se bodo lahko vrnili stotisoči begunci, zapostavljene tri pokrajine bodo lahko doživele enakopraven razvoj z drugimi severnimi pokrajinami. Z razumnim dogovarjanjem je hkrati odstranjen težak ostanek kolonialne preteklosti na črni celini, ki so ga nekatere tuje sile spretno izrabljale za utrjevanje svojega vpliva. Upamo lahko samo, da bo sudanski zgled pritegnil tudi druge afriške države, ki se prav tako že leta borijo s podobnimi notranjimi nasprotji — umetno, od zunaj razpihovanimi ostanki iz kolonialnega obdobja.

KOMENTATOR

100.000 ŽENSK V NOB

V narodnoosvobodilni vojni Jugoslavije je sodelovalo okoli 100.000 žensk; padlo ali umrlo jih je 25.000, ranjenih jih je bilo okoli 40.000, a 3.000 žensk ima trajne posledice ranitve.

»Partizansko spomenico 1941« je prejelo 1.900, a red narodnega heroja 63 žensk.

VSATK TEDEN ENA...

»Ta časopis širi tendenciozne vesti, treba bi ga bilo zapleniti...«

Zakon o zavarovanju kmetov sprejet

Socialno-zdravstveni zbor skupščine SR Slovenije je v petek, 10. marca 1972, z 42 proti enemu vzdržanemu glasu sprejel zakon o starostnem zavarovanju kmetov. Včeraj pa je zakon v enakem besedilu izglasoval tudi republiški zbor skupščine SR Slovenije.

Z zakonom o starostnem zavarovanju kmetov pa je rešena starostna preskrbljenost tudi za kmete-borce pred 9. septembrom oziroma 13. oktobrom 1943. Določila, ki so zadevala kmete-borce, so od prvotno oblikovanih v osnutku zakona, doživela bistveno vsebinsko spremembo (lahko rečemo, da je k temu prispeval tudi naš list, ki je to problematiko vseskozi prizadeto spremljal) in da v sedanjosti, dokončno sprejeti obliki zagotavljajo kmetom-borcem zelo pravično in še kar spodobno preskrbljenost za starost. Kajpak so nekatera vprašanja ostala še odprta.

Poglejmo zdaj, katere bistvene izboljšave smo si priborili. Predvsem je važen 53. člen, ki določa pravico do varstvenega dodatka. Najprej nam je uspelo ovreči katastrski dohodek kot census za pridobitev pravice do varstvenega dodatka, vendar pa je bil 53. člen v predlogu zakona o starostnem zavarovanju kmetov še vedno problematičen, ker ni zagotavljal, da bi občinske skupščine socialno ogroženost kmetov-borcev ugotavljale enotno. Najnovejši, na novo oblikovani in sprejeti 53. člen, ki ga je skupščina sprejela kot amandma, to pomanjkljivost odpravlja in je zaradi tega postal sprejemljiv tudi za nas borce. Naj ga v celoti navedemo:

»Kmet-borec pridobi pravico do varstvenega dodatka, ko pridobi pravico do starostne pokojnine po tem zakonu, če je socialno ogrožen. Pogoje in kriterije za socialno ogroženost določijo do konca leta 1972 občinske skupščine, potem ko so jih na podlagi dogovora medsebojno uskladile. Postopek za dogovarjanje sproži izvršni svet. Dokler dogovor ni sklenjen, se varstveni dodatek priznava po kriterijih, ki so jih občinske skupščine do tedaj določile.

Z dogovorom iz prvega odstavka se občinske skupščine tudi sporazumejo o pogojih in kriterijih, po katerih se kmetu-borcu NOV poleg varstvenega dodatka lahko dodeli tudi občasna družbena pomoč.

Kmet-borec nima pravice do varstvenega dodatka po tem zakonu, če uveljavi pokojnino po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju delavcev.»

V tej zvezi moramo ponoviti utemeljitev, ki jo je dal odbor za invalidsko in pokojninsko zavarovanje ter invalidsko varstvo socialno-zdravstvenega zbora, ki je uskladił več podobnih amandmajev tega člena, ker se nam kot stališče zdi zelo pomembna. Pravi namreč: »Spričo velikih razlik med občinami pri določanju kriterijev za pravico kmetov-borcev do priznavalnine, je treba z družbenim dogovorom doseči večjo enotnost teh kriterijev. Da ne bi bilo v praksi dvomov, ali družbena denarna pomoč izključuje pravico do varstvenega dodatka, naj se to vprašanje uredi z družbenim dogovorom. S tem dogovorom se lahko v prihodnje kriteriji tudi dopolnjujejo oziroma spreminjajo.«

54. in 55. člen sta bila sprejeta v nespremenjeni obliki, vendar pa prav prejeto stališče iz 53. člena, da se socialna ogroženost ugotavlja na podlagi kriterijev, doseženih z družbenim dogovorom za vso republiko,

omogoča, da se lahko občine tudi dogovore, da varstveni dodatek postane za vse kmete-borce enak, namreč v razliki od minimalne pokojnine 250 din do minimalne pokojnine iz delovnega razmerja, kar zneso približno 380 dinarjev mesečno.

55. člen priznava pravico do varstvenega dodatka tudi zakoncu kmeta-borca, in sicer po smrti kmeta-borca, ki je bil upravičen do varstvenega dodatka, če je upravičen do družinske pokojnine in če je v podobnem socialnem položaju, kot je bil umrli zakonec. Ta člen bi bilo torej mogoče razlagati tudi tako, da imajo pravico do varstvenega dodatka tudi vdove in vdovci kmetov-borcev, ki so ovdoveli še pred sprejemom tega zakona.

Kmetje-borci, stari nad 60 let, ki so upravičeni do varstvenega dodatka po tem zakonu, bodo lahko uveljavili pravico do starostne pokojnine že po 1. januarju 1973 ne glede na 66. člen, ki glede drugih zavarovancev postopno uvaja pravico do starostne pokojnine, in sicer z letom 1973 za doseženo starost 75 let, s 1974 za doseženo starost 70 let in s 1975 za vse ostale upravičence. V tej zvezi pa je važen tudi dodatni 77/a člen, ki se glasi:

»Kmet-borec NOV to svojo lastnost dokazuje z odločbo, izdano po predpisih o pokojninskem zavarovanju. Kmetje-borci NOV, ki takšne odločbe nimajo, vlagajo zahteve za ugotovitev statusa borca NOV pri organu, ki odloča o pravici do pokojnine oziroma varstvenega dodatka po tem zakonu. Organ o zahtevi odloči, ko dobi predhodno mnenje organizacije ZZB NOV. Odločba tega organa ima pravni učinek samo za uveljavljanje pravic po tem zakonu.«

S tem členom je torej rešeno vprašanje pravice do varstvenega dodatka tudi za tiste kmete-borce, ki doslej iz kakršnihkoli razlogov statusa borca NOV niso uveljavljali.

Vsa druga vprašanja, ki so jih postavljali borci in ki smo jih načenjali tudi v našem listu, za sedaj še niso upoštevana. Tu gre predvsem za borce po 9. septembru oziroma 13. oktobru 1943. Določila, da bi se tudi tem borcem priznala pravica vsaj do ustreznega zmanjšane varstvenega dodatka, v sedanjosti izredno težavni finančni situaciji najbrž ne bi bilo mogoče spraviti pod streho. Pričakujemo pa lahko, da bo prav sprejetje zakona o starostnem zavarovanju kmetov sprostito več denarja za dajanje priznavalnin tem borcem.

Ko so poslanci sprejemali in glasovali za zakon o starostnem zavarovanju kmetov, so predvsem sprejeli uvodno obrazložitev inž. Milovana Zidarja, ki je dejal, da ima zakon še vrsto pomanjkljivosti, te pa bo mogoče kasneje z novelizacijo odpraviti, ko bo znano predvsem, kje dobiti denar za pokritje vseh izdatkov po tem zakonu. Važno je v tem trenutku zlasti, da je zakon sprejet. Zakon je znaten prispevek k blažitvi socialnega razlikovanja in bo z njegovo uveljavitvijo precej storjenega tudi za nerazvite predele, pa tudi za razvoj kmetijstva sploh.

Nekaj pa moramo na koncu vendarle poudariti. Gre za mnenje, ki ga je podal poslanec dr. Košuta. Ta se je obregnil ob 8. in 26. člen. 8. člen namreč pravi, da posameznemu kmečkemu gospodarstvu (v nadaljnjem besedilu kmetiji) pripada v okviru

obveznega starostnega zavarovanja kmetov le ena pokojnina, 36. člen pa pravi, da se ta pokojnina deli na enake dele, če je na eni kmetiji več oseb, ki jim gre pravica do starostne pokojnine. Dr. Košuta je menil, da je s tema dvema določiloma prizadeta predvsem naša kmečka žena, zakaj kmetice ne bi smeli istovetiti z gospodinjo, ampak bi jo morali istovetiti z zaposleno žensko. Potemtakem bi ji morali tudi priznati pravico do zmanjšane vstopne starosti za pridobitev pravice do pokojnine, kar smo glede 17. člena v našem listu že predlagali. Žalostno je, da je do takega prezrtja kmečke ženske prišlo prav v dneh, ko smo praznovali 8. marec. Upamo, da bo tudi

ta pomanjkljivost kmalu odpravljena. Za kmetice-borke pa v tej zvezi nastane še eno vprašanje, namreč: kako ravnati takrat, ko sta oba zakonca borca NOV, mož in žena (vemo, da takšni primeri niso redki). Ali bosta imela pravico do varstvenega dodatka oba ali samo eden?

Ob sprejemu zakona o starostnem zavarovanju kmetov so poslanci izrazili upanje, da bo kmalu prišlo do izdelave zakona o invalidskem zavarovanju kmetov, tam pa bi potem lahko rešili tudi problem predčasne upokojitve kmetov-borcev, ki so postali pridobitno nezmožni še pred šestdesetimi letom.

FRANCI STRLE

Marec – mesec Cankarjeve brigade

V zgodovini Cankarjeve brigade ima mesec marec značilno mesto. Dve leti zapored je v prvem pomladnem mesecu brigadna kronika zabeležila dva izjemna dogodka: 26. marca 1943 Jelenov žleb, 16. marca 1944 Javorovica. Sicer so z marcem zvezani še drugi pomembni mejniki, kot na primer leta 1943 Metlika in Kočevje, leta 1944 obleganje Novoga mesta, leta 1945 pa neprekinjeni spopadi v Suhi Krajini, vendar ostajata nepozabna zlasti Jelenov žleb in Javorovica.

Tudi ta dva dogodka sta si različna med seboj: prvi, Jelenov žleb, izredno junaški, drugi, Javorovica, izredno tragičen. O obeh je bilo že marsikaj povedanega, vendar jima bo treba dati še mnogo bolj primerno mesto. V Jelenovem žlebu je namreč mlada, a že prekaljena brigada skoraj popolnoma uničila elitni bataljon ene izmed najbolj divjih fašističnih divizij, Tragedija Javorovice, ko je sovražnik presenetil 4. bataljon Cankarjeve brigade, pa sodi med pretresljiva poglavja narodnoosvobodilnega boja, ki se

seveda ni mogel izogniti tudi tako množičnim žrtvam.

Spričo teh dveh značilnih marčevskih obletnic se je odbor borcev Cankarjeve brigade odločil, da v petek, 24. marca, ob 19. uri priredi v Domu JLA že tradicionalni večer s srečanjem nekdanjih borcev. Tako kot dosedanji bo brez dvoma uspel tudi ta družabni večer, saj se cankarjevci radi občasno zbero, da v prijetnem vzdušju obude spomine in se pomenijo tudi o tekočih zadevah.

Na nedavni seji je odbor Cankarjeve brigade spregovoril še o pripravah na letošnjo osrednjo proslavo 30.letnice prvih štirih slovenskih brigad, razen tega pa tudi z veseljem sprejel vabilo iz Crnomlja, da se ob njihovem občinskem prazniku prvo nedeljo v avgustu zbero nekdanji borci v svojem domilnem kraju. O obeh proslavah, osrednji in črnomaljski, bodo borci Cankarjeve brigade še podrobneje obveščeni.

D. S.

Republiški odbor Zveze združenj borcev NOB Slovenije, Zveza prijateljev mladine Slovenije, Zavod »Borec«, Republiški sekretariat za prosveto in kulturo SRS in Zavod za šolstvo SRS

razpisujejo ob 30-letnici Zveze pionirjev Jugoslavije

Natečaj za najboljše spise

1. »MOJ SOVRSTNIK MED VOJNO«

Jubilejno leto, kakršno je 30.letnica pionirske organizacije, samo po sebi ponuja letošnji izbor teme za nalogo ob kurirčkovni pošti. To naj bo poleg drugih eden od trenutkov v tem letu, ko otrok spoznava zgodovino svoje organizacije.

V program letošnjih JPI smo vključili proučevanje dejavnosti pionirskih odredov med vojno in po njej. S tem želimo doseči, da bi se pionirji seznanjali z dejavnostjo otrok v tem času, z njihovim prispevkom v vsesplošnem odporu proti sovražniku. Ob tem seznanjanju naj bi VSAK otrok predvsem čustveno doživel čas, ki je bil tako usodno drugačen za vsakega izmed njegovih sovrstnikov pred tridesetimi leti, in vloga, ki jo je ta njegov sovrstnik v tistem času imel. Brezskrbna otroška leta so se ustavila, srečamo ga kot pionirja — kurirja, kot dečka, ki nosi hrano partizanom, ki obvešča, ki zbira orožje, ki razobesi zastavo na najvidnejše mesto, trosi letake, pa tudi kot pionirja, ki prereže telefonsko in telegrafsko žico, zažge zastraženo vojaško barako — skladišče orožja, stoji na izvidnici, ki zbira material za ranjence in borce, zbira zelišča, srečamo ga tudi na poljih, ki so ostala sama... Viri spoznavanja so lahko različni: morda je kje šolska kronika, ki vsebuje te podatke, in jih učitelj posreduje učencem, morda so mladi zgodovinarji že na delu pri proučevanju aktivnosti pionirskega odreda med vojno in bi pod vodstvom svojega mentorja našli primerno obliko za posredovanje teh spoznanj ostalim učencem, lahko je to spoznavanje ob pripovedovanju staršev, sorodnikov, znancev, ki so sami doživljali ali poznali življenje otrok med vojno in njihova drobna in velika dejanja, ki so prav tako prispevala k zmagi.

2. »PIONIR V ČASU OBNOVE DOMOVINE«

V vseh krajih pa ni bilo pionirske organizacije že med NOB. Postala je takoj po osvoboditvi množična organizacija otrok na vseh naših osnovnih šolah. To je bilo obdobje obnavljanja in graditve upustošene domovine. Po vseh krajih Slovenije so pionirji ustanavljali pionirske delovne brigade, čete in desetine. Pod vodstvom mladincev in skupaj z njimi so obnavljali porušene šole, pomagali so pospravljati poljske pridelke, zbirali so surovine za industrijo. Iz tega časa so znane akcije pogozdovanja, pa tudi pomoči pri zatiranju gozdnih in poljskih škodljivcev, zbiranje zdravilnih zelišč za industrijo itd.

Veliko je bilo zamujenega tudi znotraj šole: učiti se je bilo treba s podvojenimi napori in iz tega razdobja so znana tekmovanja v znanju. So pionirji seznanjeni z življenjem svojih vrstnikov v povojnem času? O tem govorijo ponekod šolske kronike ali drugi ohranjeni viri, učitelj jih bo ob ustreznih urah pri pouku lahko uporabil in z njimi seznanil učence. Tu so še odrasli, ki so sami doživljali čas povojne obnove domovine in bodo ta čas lahko približali otroku.

Pionirji se torej lahko odločijo za prvi in drugi spis, v obeh primerih veljajo glede tekmovanja ista določila.

- V natečaju lahko sodelujejo vsi pionirji vseh razredov osnovne šole
- Spis naj bo DOMACA NALOGA
- Najboljši spis šole po oceni razrednikov oziroma slavista naj bo vložen v kurirčkovno torbo
- Vse ostale spise pionirskega odreda na to temo, za katere smatrate, da so prav tako dobri, pa pošljite na Zvezo prijateljev mladine Slovenije do 30. maja 1972
- Vse spise bo ocenila posebna strokovna žirija pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije in pri izboru najboljših upoštevala stopnjo (nižja — višja stopnja)
- Nagrade za najboljše prispevke bodo prispevali: Republiški odbor Zveze združenj borcev NOB Slovenije Zveza prijateljev mladine Slovenije Zavod »Borec« Republiški sekretariat za prosveto in kulturo SRS.

V soboto, 11. marca 1972, so na Notranjskem slavili 30. obletnico ustanovitve Rakovške čete. Srečanju preživelih borcev te čete se je pridružil tudi predsednik CK ZKS France Popit-Jokl, ki ga vidimo tretjega z desne. Slika je posneta na Bloški polici, kjer je največ Rakovčanov z avtobusa zavilo v loške gozdove. Na sprejemu v Cerknici pa so preživelim borcem Rakovške čete in aktivistom z Rakeka podelili knjigo »Josip Broz-Tito« s posvetilom. Dobili so jo: Franc Bombač-Zorko, Ljudez Bukovac, Dane Matko-Matiček, Tone Korenčič-Tarzan, Vinko Korenčič-Tone, Tone Kovač-Branko, Emil Bukovec, Slavko Modec-Kostja, Tone Bavec-Cene, Tone Debevc-Zvone, Stane Zitko, Jože Gabrenja-Gorazd, Lado Mrhar, Franjo Kranjc, Franc Mekina-Borut, Bine Logar, Jože Simčič-Jelen Pirc Jože in Line Žagar.

KOČEVJE

STANOVANJSKE ZADEVE BORCEV

Upravni odbor sklada za urejanje stanovanjskih zadev udeležencev NOV občinske skupščine v Kočevju načrtno ureja težavna stanovanjska vprašanja borcev v tesnem sodelovanju z vodstvi krajevnih organizacij in z občinskim odborom ZZB NOV. Njegova naloga pa je težavna, ker ni denarja za posojila.

Za območje kočevske občine je značilno, da je večina prebivalcev množično organizirano sodelovala v NOB. V povojnih letih pa so si mnogi borci in aktivisti le za silno obnovili poškodane in razdejane domove. Zdaj bi si jih radi dogradili ali pa si zgradili popolnoma nove hiše.

S posojili in z graditvijo stanovanjskega stolpca lani v Kočevju so doslej uredili 210 primerov stanovanjskih zadev. Po podatkih iz lanskega leta je še zmeraj 188 neurejenih primerov. Prav zaradi tako številnih neurejenih primerov so bili pristojni organi z borčevskimi organizacijami in občinsko skupščino pobudniki, naj bi tudi letos zbirali denarna sredstva za stanovanjska posojila bivših borcev za območje vse naše republike.

Ceprav člani upravnega odbora sklada še nimajo zanesljivih zagotovil, da bo denar za letošnje potrebe, so se odločili, da bodo večino denarja namenili za zgraditev stanovanjskega stolpca in le manj za posojila. To odločitev so utemeljili s tem, da je tako mogoče uspešneje urejati stanovanjske zadeve, saj pridobijo hkrati z novimi stanovanji še stara stanovanja, ki jih zasedajo borci do preselitve; ta, stara, stanovanja pa potem dodelijo drugim stanovalcem, ki si jih preuredijo in jih obnovijo. — Pohvalno je, da upravni odbor sklada skrbi tudi za stanovanja vdov in aktivistk, ki so prispevale svoj delež v NOV; teh pa je mnogo v kočevski občini.

VIKTOR DRAGOS

BUČKA

ZVESTI IDEJAM NAŠE REVOLUCIJE

Dne 27. februarja smo se bučenski borci zbrali na občnem zboru svojega ZB NOV Bučka.

Poročal je predsednik združenja Franc Ilaš. Lani so člani napravili izlet v Cerkno in si ob tej priložnosti ogledali bolnišnico »Franjo«. Prav tako so si ogledali Postojnsko jamo. Udeležili so se osrednje proslave 30. letnice vstaje, oktobra v Šentjanžu. Člani združenja so prispevali za spomenik narodnemu heroju Milanu Majnu in Jančku Mevžlu 25.000 Sdin. — Predsednik je opomnil članstvo, naj podprejo komuniste v boju za našo socialistično samoupravo družbo. Neomahljivo moramo ostati na braniku naše socialne, gospodarske in narodne svobode. Borci in komunisti morajo biti vselej v prvih vrstah v boju za utrjevanje naše samoupravne ureditve.

Po poročilih so zborovalci med razpravo ocenili lansko dejavnost združenja. Med drugim so grajali, da se nekateri člani ogibljejo dela pri raznih prireditvah in proslavah. Tako npr. obisk proslave v Črnomlju ni bil zadovoljiv. Letos bodo pripravili izlet v Kumrovec ob proslavi Titove osemdesetletnice, ki bi se ga naj člani združenja udeležili kar najbolj številni. Na izlet bodo povabili tudi mladino in druge občane.

Precej kritike je bilo, ker večina lanskih predlogov za zvečanje priznavalnin ni bilo upoštevanih (nekaj zaradi pomanjkanja denarja v občinski blagajni ali ker so bile nekatere prošnje pomanjkljive). Občinski skupščini v Sevnici bodo ponovno

poslali predlog za devet upravičencev za zvečanje priznavalnin. TV—15 so ob tej priložnosti naročili trije novi člani. Članici Ivanko Mlakar z Jarčjega vrha in Ani Avsec iz Štrita, ki živita v slabih razmerah, pa bo naročnino plačalo združenje. — Letos je proslavo 8. marca pripravilo ZB NOV Bučka; prireditve bo 12. t.m.

Sklenili so, da bodo republiškem sekretariatu za zdravstvo in socialno varstvo poslali predlog za ureditev svojstva družinskega vojnega invalida za Nežo Selak (sin ji je umrl v dachavskem taborišču, kjer so ga sežgali v krematoriju); ime njenega sina je vklesano v spominsko ploščo med imeni žrtev v Bučki. KAREL ZORKO

RATEČE—PLANICA

NI VEČ MRTVILA

Združenje borcev NOV Rateče-Planica je imelo 2. t.m. svoj redni letni občni zbor. Vsa poročila in razprave so pokazale, da je bilo delo odbora v minulem letu zelo dobro, tako da ni več mogoče govoriti o mrtvili v tej organizaciji; združenje šteje 36 članov, a njegovo maloštevilnost odtehta dejavnost.

Minulo leto so se udeležili več proslav (v Brestanici, Predvdvoru, Poljanah nad Jesenicami, Velenju in na Koroškem). Bili so tudi na izletu po partizanskih krajih na Dolenjskem in Štajerskem. Ob praznikih so vselej lepo okrasili spomenik. Na dan JLA so se udeležili obiska obmejnih stražarnic. S svojimi skromnimi denarnimi sredstvi so tudi delno obnovili spomenik.

Odbor je skrbno spremljal pomembne politične dogodke v državi. Zborovalci so med drugim sklenili, da bodo vneto podpirali sklepe 2. seje konference ZKJ in 21. seje predsedstva ZKJ. Z navdušenjem so pozdravili predlog za odlikovanje tovariša Tita ob njegovi osemdesetletnici drugič z redom narodnega heroja.

Grajali so dodeljevanje kreditov in zahtevali jasen odgovor o tem od občinskega odbora ZB NOV Jesenice. — Novi odbor je prevzel več nalog, med drugim tudi, da se loti priprav za postavitev novega spomenika. Rateče s Planico so prvi kraj za številne tujce, ki stopajo v našo državo, zato bi naj tudi s primernim spomenikom napravile dober vtis.

KAVI

MARIBOR

DOBER DELOVNI PROGRAM

Občinski odbor ZZB NOV Maribor je pripravil za letos dober delovni program. Naj naštejem nekaj nalog: sprejem gostov iz Srbije med tradicionalnim obiskom pod geslom bratstva in enotnosti; podpora prirediteljem za kurirčkov festival v Mariboru; sodelovanje pri proslavi 30. letnice ustanovitve slovenske partizanske vojske; v sodelovanju z dispanzerjem za borce NOV bodo pošiljali na zdravljenje tovarišice in tovariše, ki so nujno potrebni zdravljenja; v sodelovanju s komisijo za borčevske zadeve pri mariborski občinski skupščini bodo urejali stanovanjske zadeve, dodeljevanje posojil, priznavalnin in podpor za šolanje; tesno bodo sodelovali z občinsko skupščino, ZK, SZDL, ZMS in s sindikati za enotno politiko na mariborskem območju; z vso odgovornostjo bodo sodelovali z organi, pristojnimi za uresničevanje nalog vseljudske obrambe — itd. Podobnih nalog je še najmanj dvajset.

Med neposrednimi nalogami so v ospredju tista, ki kažejo prizadevanje občinskega odbora, kako bi kar najbolj pomagal združenjem borcev in invalidom na svojem področju (41 združenj in 8572 članov).

V delovnem programu so zajete tudi naloge, ki jih ima v svojem programu občinska konferenca SZDL Maribor. Skorajda ni področja, na katerem dejavnost občinskega odbora pa pomeni, da je odbor začel vneto sodelovati pri uresničevanju sklepov II. konference ZKJ.

SODRAŽICA

SLAVILI BODO 30-LETNICO PRVE OSVOBODITVE

Številna udeležba na letnem občnem zboru krajevnih organizacij združenja borcev v Sodražici je dokazala na priljubljenost in moč borčevske organizacije v tem kraju. V poročilih funkcionarjev odbora so bili nanižani problemi, s katerimi se je ubadalo združenje v preteklem obdobju. Gmota vprašanja bivših borcev se ugodno rešujejo, prav tako tudi stanovanjska. Razveseljivo je, da precejšnje število članov ZB deluje v družbenopolitičnih organizacijah in društvenih ter krajevni skupnosti in občinskih organih.

Letos bodo v Sodražici slavili 30. letnico prve osvoboditve. Sodražica z okolico je bila maja 1942 osvobodjena in je živela v svobodi do znane roške ofenzive julija istega leta. Za kazensko jo italijanski okupatorji tridesetkrat bombardirali in jo skoraj zrnali z zemlji. V spomin na te dogodke bodo letos poleti organizirali partizansko srečanje v Sodražici.

Na občnem zboru so obširno spregovorili o izdaji življenjepsov padlih in ustrelje-

nih borcev in aktivistov ter žrtev fašističnega terorja. Vse to nameravajo izdati v posebni knjigi. Razpravljali so tudi o splošnem zdravstvenem pregledu vseh članov ZB. Glede priznavalnin pa so menili, naj bi se le-te dodeljevale po enotnih kriterijih za vso Slovenijo iz republike.

Na kraju so se dogovorili o delu v tem letu in izvolili nov odbor. —m

VOJNIK

NI PRAV, DA SO NAM VZELI KOŠČEK OBALE!

Dne 5. t.m. smo imeli redno letno skupščino našega ZB NOV, ki šteje 187 članov. Skupščine se jih je udeležilo 109. Predsednik Juro Bojanovič je med udeleženci pozdravil tudi številne zastopnike družbenopolitičnih organizacij. Iskreno se je zahvalil vsem, ki so podpirali združenje med njegovim delovanjem v minulem letu.

Zborovalci so predvsem z navdušenjem podprli predlog za odlikovanje tovariša Tita drugič z redom narodnega heroja.

Letos praznujemo 25. letnico borčevske organizacije in 30. letnico 22. julija 1942, ko je dalo življenje sto talcev, med njimi kar trinajst iz Vojnika. Dvaindvajseti julij je zato krajevni praznik in Vojniku. Letos ga hočemo še zlasti slovesno proslaviti. Naš kraj je dal za svobodo 79 žrtev, ki so njihova imena vklesana v osrednji krajevni spomenik.

Ze tretje leto je bilo tovariško srečanje s partizani iz Kotelj. Ta srečanja hočemo še nadalje utrjevati. Lani smo obiskali na Koroškem tudi slovenske partizane v Železni Kapli. Ne bomo jih pozabili in dajali jim bomo moralno podporo še nadalje.

Vsi naši člani so ostareli in bolehnili. Zato bomo letos opravili pregled in pomagali socialno šibkim, da bodo dobili priznavalnino. Najpomembnejše pa je zdravljenje. Lani smo poslali v zdravilišča 17 članov. Kaže, da se jih bo letos moralo zdraviti še več.

Izgubili smo medobčinsko kolonijo v Rovinju. Prav je, da pospešujemo turizem, vendar obsojamo, da so nam vzeli košček morske obale, kamor so se hodili zdraviti naši borci in invalidi. Ali nismo tisti, ki so obalo osvobodili? Ali smo manj vredni od tujcev? — Zato prosimo združenja borcev v Mariboru in Ljubljani, ki imajo še počitniške kolonije, naj bi sprejeli, če je mogoče, na letovanje tudi naše člane.

Uredili smo precej stanovanjskih zadev, a čaka še 12 primerov. — Leta 1962 smo

v Vojniku postavili osrednji spomenik našim padlim. Lani ga je bilo treba obnoviti. Uredili bomo še okolico spomenika. Vsi stroški znašajo po proračunu 36.000 din, a dobili smo, žal, le 8200 din. Toda nismo vrgli puške v koruzo. Delo smo opravili s prostovoljnim delom in z zbranimi prispevki. Zahvala gre zlasti krajevni skupnosti, podjetju za ceste in kanalizacije in cestnemu podjetju v Celju. Posebej pa se zahvaljujemo 20 zasebnim prevoznikom, ki so prepeljali brezplačno nad 120 m³ gramoza za nasip. IVAN SESEL-METOD

LOŽ

PROBLEMI MUZEJA

Na zadnji seji muzeja ljudske revolucije na Notranjskem v Ložu je ravnatelj Lojze Tome poročal o delovanju ustanove lani.

Naloga muzeja je zbirati in urejati muzejsko gradivo z notranjskega področja. Pri tem sodelujejo člani iz cerkniške, logaške in vrhniške občine. Lani ni muzej priredil nobene občasne razstave. Vendar si občani želijo, da bi občasne razstave priredili v sosednjih občinah — tudi na sosednem Hrvaškem, v Čabru in Prezidu.

Muzej je lani pridobil še en prostor za stalno razstavo. Zelo zaželeno bi bilo, da bi v tem prostoru razstavili kar največ dokumentov zlasti iz Logateca in iz Vrhnike.

Stalno razstavo v muzeju si je lani ogledalo približno 800 obiskovalcev, predvsem udeleženci solskih in drugih izletov, člani ZZB NOV iz raznih slovenskih krajev.

Ceprav so streho muzejske stavbe poprej temeljito popravili, je letošnja zima povzročila škodo, tako da so potrebna ponovna popravila. Obnoviti bi pa bilo treba tudi zunanost. V proračunu za letos so zajeti stroški tudi za notranja popravila.

Pereča naloga je urediti vprašanje muzejskega strokovnega osebja. Sedanji sodelavci se zaradi drugih zaposlitev in ker stanujejo drugje, ne morejo bolj posvetiti delu v muzeju. Zato so sklenili, da se bodo obrnili na občinski odbor ZZB NOV v Cerknici, ki bi naj zagotovil osebje najpозnejše do 1. junija t. l. Dotlej morajo posamezni občinski odbori imenovati nove člane sveta, ker je sedanjim že potekel mandat.

Na zadnji seji so člani sveta potrdili proračun za letos — 40.000 din — in dopolnili statut muzeja tako, da ima muzej poslednj strokovno sedemčlansko komisijo, ki ji predseduje kustos. Sklenili so, da bodo prihodnje leto izdali vodnik po muzeju. SLAVKO BERGLEZ

imeli smo ljudi

Pepca Debeljak

Rojena je bila 10. septembra 1923 v vasi Kot nad Jurjevico pri Ribnici v kmečki družini. Po končanem osmem razredu osnovne šole se je šla učiti za šiviljo, izučila pa se je leta 1941. Precej časa je živela pri sestri in ji pomagala pri gospodinjstvu in kmetovanju.

Za osvobodilno gibanje je začela delati marca 1942. Tega leta so jo Italijani tudi prvič zaprli zaradi brata, ki je bil partizan. Po italijanski kapitulaciji so jo zaradi njenega prejšnjega delovanja takoj sprejeli v SKOJ, postala je tudi članica rajonskega komiteja ter sekretarka aktivna v domači vasi. Obenem pa se je ukvarjala tudi z obveščevalnim delom. Ko so jo izdali, je 4. marca 1944 vstopila v obveščevalni center Notranjskega odreda. Kot obveščevalko so jo domobranci zajeli 5. junija istega leta v Sodražici. Čez nekaj dni so jo odpeljali v Ljubljano, od tam pa v taborišče Ravensbrück, oziroma podružnico v Belzigu. Vrnila se je po osvoboditvi in se takoj vključila v politično delovanje. Bila je članica okrajnega komiteja SKOJ v Kočevju, članica CK Ljudske mladine Slovenije in sekretarka agitpropa okrajnega komiteja KPS Kočevje. Po poroki se je naselila v Logatecu, kjer je delala v ZZB. Bila je tudi članica republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Andrej Ravnikar-Adam

Doživel je 70. let. Pokopali smo ga na pokopališču v Krtini pri Dobu. Ze v mladosti je moral trdo delati. Sprva je bil hlapec, pozneje pa delavec v papirnici v Količevem. Kmalu se je pridružil osvobodilnemu gibanju. Med borce se je uvrstil februarja 1944. — Bil je priljubljen tovariš in dober delavec. — Na zadnji poti so tovariša Adama spremlili številni prebivalci in borci.

Jakob Gregorič

Pokopali so ga 1. marca v Viševku v Loški dolini. Umrl je v 56. letu. Doma je bil iz Vrhniške v Loški dolini. — Ob razpadu stare Jugoslavije se je vrnil od vojakov z orožjem, ki mu je potem postalo dragoceno med narodnoosvobodilno vojno. Kmalu po okupaciji je začel delovati v OF. Med napadom partizanov na Lož 19. oktobra 1941 je sodeloval pri prenosu ranjencev. Zbiral je orožje, strelivo in hrano za partizane. K partizanom je odšel maja 1942. Med roško ofenzivo se je prebijal skozi okupatorske postojanke, nato pa je odšel v loškem odredu netit vstajo na Primorskem. Bil je mlajši vodja v udarni skupini. Leta 1943 se je udeležil zgodovinskega pohoda čez Sočo v Slovensko Benečijo. Pohod je terjal izredne napore in žrtve; izmed 600 borcev se jih je vrnilo le 25. — Po italijanski kapitulaciji je Jakob postal komandant bataljona v brigadi Srečka Kosoveca. — Prejel je več odlikovanj. Po vojni je ostal v armadi kot komandant bataljona v I. diviziji KNOJ. Demobiliziran je bil kot kapetan I. razreda. Delal je v Kovinoplastiki v Ložu do upokojitve lani. Potem je delal doma na kmetiji. Sredi dela je omahnil zadet od srčne kapi. Kot dobrega, skromnega in vedrega tovariša ga bomo ohranili trajno v spominu!

Viktor Baraga

Umrl je v 61. letu. Doma je bil iz Smarjete. Pokopali smo ga 7. marca v Viševku v Loški dolini. — Takoj po okupaciji so ga Italijani prišli in odgnali v zapor v Cerknico, potem pa v Logatec in Ljubljano. Mučili so ga po zaporih, da bi mu izsilili priznanje, a zaman. Nato so ga odgnali v Gonars. Po italijanski okupaciji se je Viktor pridružil borcev. a je imel nesrečo, da so ga ujeli. Odgnali so ga na prisilno delo v Nemčijo. Po vrnitvi je stopil v JLA. Služboval je do leta 1946. Pozneje delal kot gozdni delavec do upokojitve pred nekaj meseci.

82-LETNA PRABABICA JE OB 8. MARCU VZELA PERO V ROKE

Prav ob tem dnevu sem si vzela čas, da napišem prispevek o naši vasi med narodnoosvobodilnim bojem. Čakala sem, da bo o tem kaj napisal kdo mlajši od mene, 82-letne babice in prababice. Z okorno roko sem torej začela pisati, saj me vsaj spomin še ni zapustil.

Naša vas, Temnica na Krasu, ima samo 48 hišnih števil, dala pa je 25 žrtev med vojno. Takrat smo vsi živeli v upanju, da se bomo rešili ponižanja in tujega jarma. Dandanes me marsikaj boli. Zlasti ne morem zamočati, kako žalostno je, ko mladi na z nerazumevanjem sprejema, če kdo kaj napiše o tistih časih, o našem trpljenju in žrtvah. Tako se mladi ljudje včasih obregnejo, češ ali se ne bomo že nehali hvalisati, ko berejo, kako so otroci, matere in tudi stari ljudje hirali in umirali po taboriščih, v zaporih...

Tedaj smo bili v teh krajih pod Italijo. Naši sinovi in možje so bili mobilizirani v kazenske bataljone. Tudi moj prvi sin je bil v tistem posebnem italijanskem bataljonu. Po italijanski kapitulaciji je odšel k partizanom. Bil je kurir v Gregorčičevi brigadi.

Knjižna objava Zavoda Borec

Cenjene bralce obveščamo, da je CGP »Delo« izdalo in založilo SPO-MINE Alberta Speera. Cena za dva dela, vezana v platno in v skupnem obsegu približno 600 strani, znaša 90.— dinarjev. V prodaji bosta od 1. aprila dalje pri zavodu »Borec« v Ljubljani. Založnik bo obdržal zase samo prednaročila.

Avtor, ki je edina še živeča priča dogajanja v najožji Hitlerjevi okoličici, je svoje spomine napisal med prestajanjem kazni v jetnišnici Spandau.

Obe knjigi boste lahko dobili pri področnih poverjenikih ali pa v knjigotrškem oddelku zavoda »Borec«, Beethovnova 10/II, v Ljubljani.

di. Padel je že 11. januarja 1944. Drugi sin je moral tedaj služiti v italijanski vojski. Ob italijanski kapitulaciji je bil v Zadru. Poiskal je zvezo s partizani in se potem bojeval do konca vojne. Tretji sin — bilo mu je komaj 17 let — se je učil za mizarja v Trstu. Odnali so ga nekam v Italijo. Po italijanski kapitulaciji se je vrnil v Nabrežino k sestri. Tam so ga leta 1944 prijeli Nemci in ga odgnali v Nemčijo. Druga hčerka, ki ji je bilo tedaj komaj 15 let, je bila terenska kurirka. Ko je nesla pošto na Lokvico, so jo ujeli četniki. Pošto je pravočasno odvrgla, tako da ji niso mogli nič dokazati in so jo končno spustili. Četrti, komaj 12-leten sin, je nosil hrano partizanom. Hči, ki je poprej živela na Nabrežini, se je vrnila domov z otroki; mož je bil tedaj v vojni ujetništvu, brata, ki je pri nji stanoval, pa so odgnali Nemci. Hči je potem delala za partizane. Pri nas je bila partizanska kuhinja. Neka izdajalka pa jo je izdala. Hči so zaprli. Prihodnje jutro so sovražniki obkolili vas in pekarno, kjer smo pekli kruh za partizane. V skritem bunkerju je bilo tedaj enajst tovarišev, ki so že sklenili, da si vzamejo življenje. Sovražnik pa ni odkril vhoda v bunker. Zato pa se je toliko bolj znašal po vasi. Pokradli so vse, kar se je dalo odnesti. Vse moške, ki so jih zalotili v vasi, so odgnali. Odnali so vso živino, pokradli vino in živež. Celotno rjuhe so odnesli.

Spominjam se tudi žalostnega dogodka tisti dan — meseca se več ne morem spomniti — leta 1944, ko so prišli na Kras Tržičani, novinci, ki bi radi stopili v našo brigado. Počivali so v dolini pod vasjo. Terenci so jim svetovali, naj bi se umaknili od ceste, dokler jim ne bodo prinesli hrane, ker bi jih tam lahko opazil sovražnik iz letala. »Storklje« so tedaj stalno krožile nad nami. Ni še minila ura, ko je prihitel iz Gorice sovražni oddelek, obkolil fante in jih postrelil 17. Le dva sta ostala živa. Dva dni niso pustili nikogar blizu mrličev, šele potem smo jih odpeljali na naše pokopališče...

Morda se bo kdo posmehoval, da opisujem to jaz tako nerodno; saj bi res lahko kdo mlajši to bolje napisal, a doslej se ni tega nihče lotil. Naj bo to moje pisanje vsaj spodbuda, da bo kdo kaj napisal o tem, kar sodi v zgodovino. Želim, da bi tega sestavka ne krajsali, saj nisem niti desetine vsega tega napisala, kar bi bilo treba. Saj me boste razumeli; vse bi še prebolela, še zme-

raj pa je odprta rana po padlem sinu... (Se nekaj, ali bi bi bilo mogoče uslišati to prošnjo, pa bi kdo izmed novinarjev obiskal našo vas? Saj cesta ni tako slaba do nas. Pogosto berem, da se marsikje novinarji ali novinarke pogovarjajo z mamicami...)

VALERIJA TRAMPUŽ

PROSLAVA 8. MARCA V DOMU MAJDE ŠILC

Dne 5. marca se je zbralo v dijaškem domu Majde Šilc v Novem mestu nad dvesto staršev, večinoma mater, da so ob udeležbi še 300 dijakov, domske mladine, na poseben način proslavili 8. marec. Starši so najprej poslušali poročilo ravnatelja doma o učenju in življenju mladine, potem pa so se razkropili po učilnicah osmih oddelkov. Tam jih je pričakala mladina in voščila materam za njihov praznik. V spomin na ta dan pa so jim podarili še prtičke z narodnim vezom; mladinke so vezle prtičke doma. Matere so bile veselo presenečene in so se lepo zahvalile mladini.

PO PRAZNIKU NIKAR NE POZABIMO NANJE!

Res, mnogo lepih, spodbudnih besed smo zapisali v časopisu o praznovanju 8. marca in naj bi slovesne besede postale meso — »sakdanja praksa« Sicer pa bi ne smeli trditi, da nismo izpolnili nobene obljube iz vojnih dni, češ da bo po vojni vse drugače. Vendar smo se preveč navadili le proslaviti 8. marec. »potem vse tiho je bilo« — do prihodnjega 8. marca.

Naša revolucija je bila med samo vojno hkrati tudi največja šola za rast naše ljudske, socialistične oblasti. Pri tem pa so bile zelo udeležene prav naše tovarišice in mladinke. Prav v teh dneh se še zlasti živo spominjam, kako je bilo med vojno na Kočevskem, ko me je delo v šoli in na terenu močno povezovalo z ženami in mladinkami. Že leta 1942 so naše tovarišice na takratnem osvobojenem ozemlju med Kolpo in Krko izredno požrtvovalno sodelovale pri ustanavljanju in delovanju odborov OF, v gospodarskih in drugih komisijah, zbirali so živež in oblačila za naše borce... Ko pa je okupator nenadno zasedel našo vas pod Snežnikom (Goteniškim), so tovarišice kljub vsem težavam in nevarnostim nadaljevale delo, našle stik z rajonom in so tudi prevzele naloge, »oblasti« OF. Večkrat so čez »žico« prenašale podatke v gozd našim fantom.

Niso pa tudi pozabljale svojih mož, ki so jih odgnali v internacijo, v ječe. Otroke so vzgajale v pogumne pionirje, mnogi izmed njih so postali dobri kurirji.

Po italijanski kapitulaciji, ob »novi« mladiki na osvobojenem ozemlju, pa je postala vloga naših žena in mladink še pomembnejša med hitrim razvojem ljudske oblasti in organizacij, šolstva, ob nastanku socialnega varstva itd. — saj je večina dela padlo prav na ženska ramena. Ženske so bile nepogrešljive pri delu terenskih odborov OF, v AFŽ, v partizanskih bolnišnicah, v solah, pa tudi kulturne referentke itd. Ko sem nekaj mesecev vodil kulturno propagandno dejavnost na kočevsko-reškem področju, so mi bile prav žene in mladinke desna roka pri prirejanju mitingov, reziji skečev, pa tudi v šoli; na tem območju so bile v šestih šolah same ženske (med njimi tudi mladinka Zefka Knavsova v Brigi). Predsednica OF, pozneje KNOO, Micka Pojetova-Klaričeva je bila tudi mladinska aktivistka, kulturna delavka režiserka in pisateljica skečev. Bila bi še druga vrsta imen tovarišic, zdaj že pozabljenih, ki so tedaj delovale na Kočevskem.

Spomni sem se tudi osmega marca 1944 doma in naslednji dan v Kočevski Reki; tam se je zbralo nad tristo žena in mladenk. Na prireditvi z bogatim kulturnim sporedom so pokazale sadove tudi svojega kulturno prosvetnega dela. V spomin se mi je vtisnilo najbolj, da so se tovarišice odpravile peš od daleč v Kočevsko Reko, čeprav je ponoči pred tistim dnem zapadel velik sneg. Da so lažje napravile devet kilometrov dolgo pot, je ena jezдила spredaj na konju in tačo utirala gaz za druge. Nastopile so v pevskem zboru, recitirale so... Domačinke iz Kočevske Reke pa so same napisale skeč in potem na mitingu tudi same igrale. V njem so ošibale nezavedno dekle in ženo med okupacijo.

Tedaj se je na tem področju razvijala partizanska kultura, pa tudi leposlovje, prav po zaslugi žensk, ki so podvignile delate za borce in v organih ljudske oblasti ter v organizacijah.

Ne bom pozabil dogodka iz pomladi leta 1944, ko je ljudska oblast razpisala volitve v prve KNOO. Kot član okrajnega rajonskega volilnega aktivna in odbora sem sodeloval pri vseh pripravah. Volilni dan je bila lepa aprilski nedelja. Zjutraj, ko sem opravil volilno dolžnost, sem jo mahnil proti vsi Mlake-Koče, kjer je bilo volišče za vasice onkraj Friderihštajna. Volišče je bilo v Mikoličevi hiši. Vse je bilo v cvetju, živžav pionirjev, mladina je prepevala partizanske pesmi, oglašala se je harmonika... Na samem volišču so s cvetjem in zelenjem okrasili Titovo sliko. Zene in dekleta so imele v gumbnicah rdeče nageljne. Bile so srečne in ponosne — ta dan, ko so prvič volile, uveljavljale pravico, ki jo jim je dala revolucija, in za kar so se tudi same bojevale — je bil zanje največji praznik. Ženica iz Mlake je prišla ob palici in ko je volila, je zaklicala: »Živel Tito! In hvala partizanom, ki ste nam, ženskam, izvojevali pravico voliti!«

Neko drugo tovarišico je priklenila na posteljo bolezen v Primožih. Odšel sem tja z članom volilne komisije, da je v kuverti oddala svoj glas. Slovesno je rekla: »Glej te, tovariš, hudo mi je, da nisem mogla na volišče, hvaležna pa sem vam, da ste prišli! Zdaj lahko zatisnem oči, ko se mi je izpolnila velika želja! Srečna sem tovariš! Pozdravljam vso volilno komisijo!«

Tedaj so vaščani tam izvolili v svoj prvi KNOO šest žensk in tri moške. Ko smo moški aktivisti, jeseni tistega leta odšli v partizanske enote, so tovarišice prevzele se naše funkcije in so potem vodile odbor do konca vojne.

Teh žensk sem se spomnil ob letošnjem 8. marcu. Tako pa ni bilo tedaj le na Kočevskem. Takšnih hrabrih bork, požrtvovalnih, zavednih delavk je bilo na tisoče po naši domovini. Res, praznik je minil. Vendar se zmeraj velja pravilo, da lahko voščimo še po njem. Želim torej tovarišicam mnogo sreče, zdravja in ljubezni! Želim, da bi jih družba sprejemala povsod kot samoupravljalke in sodelavke na vseh mestih družbene dejavnosti kot zares enakovredne, da oblikujejo novi čas, ki so se zanj bojevale tudi tiste žene in mladinke med vojno!

MARJAN TRATAR-UCO

MARX IN ENGELS V 46 KNJIGAH

Institut za delavsko gibanje in založba »Prosveta« v Beogradu bosta začela izdajati dela Karla Marxa in Friedricha Engelsa v hrvaško-srbskem prevodu. Gre za kritično izdajo, ki bi v šestinštiridesetih knjigah predstavila malodane vse, kar je prišlo izpod peresa Marxa in Engelsa. Uredniški odbor je sestavljen iz štirinajstih članov, predsednik pa je Rodoljub Čolaković. Pri izdaji tega velikega dela bo sodelovalo več kot osemdeset sodelavcev iz vseh predelov Jugoslavije.

Viktor Žumer-
Žgajnarjev

Bil je jeseniški železarc, proletarec v pravem pomenu besede, borec in komunist, doma v Sp. Gorjah. — Rodil se je leta 1902 v revni, bajtarski družini. Njegova sestra Marija je bila že pred vojno komunistka in zaprta v znani »glavnjači«; gestapo jo je zaprl že v prvih dneh okupacije. Umrla je leta 1941 v kazenskem taborišču. Brat Jakob, borec od leta 1941, je edini še živeči član te družine. Najmlajšega, Matijo, so Nemci ubili kot talca v Križah pri Trzinu. — Viktor se je izučil za ključavničarja. Sprva je delal v jeseniški železarni, nato je služboval pri mornarici, potem pa je bil spet v jeseniški železarni do upokojitve. Zaradi sodelovanja v osvobodilnem gibanju so ga leta 1943 zaprli v Begunjah kot talca. Po srečnem naključju je ušel smrti, se vrnil domov, potem pa se je avgusta 1944 pridružil partizanom. Postal je vodnik in prejel odlikovanje za zasluge za narod. — Na zadnji poti smo se poslovili od n'ega kot borca in komuniste. Zapeli so mu pevec in igrala je godba na pihala. Ob odprtem grobu je opisal njegovo življenjsko pot Ciril Subic, predsednik društva upokojeencev v Gorjah.

Frančiška Mestnik

Umrla je v novomeški bolnišnici; bilo ji je 75 let. Pokopali so jo na šmihelskem pokopališču. Doma je bila iz Drašče vasi pri Žužemberku. Po možu kovaču so

jo imenovali »kovačeva mama«. Imela sta deset otrok. Vzgojila sta jih v naprednem duhu. Takoj ob začetku osvobodilnega boja leta 1941 sta začela podpirati partizane. Leta 1942 sta dva njuna otroka odšla k partizanom. Avgusta tistega leta pa so ju, njo in moža, s tremi otroki Italijani ujeli med roško ofenzivo in jih odgnali v Stari Log, potem pa so jih poslali na Rab, a brez očeta. Frančiška je zvedela šele leta 1943, ko se je vrnila iz Gonarsa, da so moža ubili. — Našla je oropan dom. Dela za osvobodilno gibanje ni opustila; njen dom je bil noč in dan odprt borem. — Januarja 1945 se je Frančiška umaknila v Belo krajino, ker so jo nenehno preganjali. — Po osvoboditvi je vneto sodelovala pri obnovi. Bila je članica AFŽ, ZB in RK. Prejela je red za zasluge za narod. — Ob odprtem grobu sta ji v slovo spregovorila član občinskega odbora ZZB NOV iz Novega mesta in ZB NOV Žužemberk. Pevsko društvo »Dušan Jereb« iz Novega mesta pa ji je zapelo več žalostink.

Kristina Rusijan-
Srečka

Dne 18. februarja smo jo spremili na zadnji poti na mirensko pokopališče. — Rodila se je pred 76 leti v revni delavski družini; oče je bil kamnosek. V zgodnji mladosti si je morala začeti služiti sama kruh kot služkinja. Šolati se ni mogla. V Gorici, kjer je služila, jo je zajel vihar prve svetovne vojne. Delila je s številnimi našimi ljudmi usodo beguncev. Vzgojila je narodno zavednega sina. Morala pa se je ločiti od n'ega, ker se ni mogel šolati v krajih, ki so bili tedaj pod fašistično oblastjo. Sin je študiral na ptujski gimnaziji, nji pa fašisti niso dali potnega lista, da bi se preselila v Jugoslavijo. Ko se je sin po maturi vrnil domov, je hotel nadaljevati študij v Bologni. Kmalu so ga začeli zapirati in preganjati. Šele po italijanski kapitulaciji se je vrnil iz zaporov in in-

ternacije. Takoj se je uvrstil med naše borce. — Kristina je bila že leta 1943 sprejeta v KPJ. Najprej je bila sekretarka Slovenske protifašistične ženske zveze v Mirnu, nato rajonskega odbora Miren in okrajnega odbora SPZZ. Po osvoboditvi je marljivo delala v družbenopolitičnih organizacijah, dokler so ji to dopuščale moči. Z redom za hrabrost je bila odlikovana že leta 1943, več odlikovanj pa je prejela še v povojnih letih. Kot načelnica oddelka za socialno skrbstvo pri mestnem NOO v Gorici, v cona A, je posvetila vso skrb vojnim sirotam in drugim trpečim otrokom ter občanom. — Naj ji bo lahka nad vse ljubljena primorska zemlja!

Anton Žagar

Pokopali so ga 16. februarja v Kočevju. — Rodil se je leta 1902 na Stari Fužini (v Bohinju) v družini z desetimi otroki. V mladosti je delal na žagi in v gozdovih. Ko je odslužil vojaščino, je stopil v službo žandarmerije. Služboval je v več krajih, dokler ni bil leta 1937 premeščen v Koprivnik na Kočevskem. Bil je šibak, manj sposoben za terensko službo, zato so ga premestili v pisarno v Kočevje. Februarja 1942 je bil upokojen, nakar je delal pri Emoni v Kočevju. Tam se je povezal z uslužbenci, ki so oskrbovali OF in postojanke partizanov na Kočevskem in na Rogu z različni potrebščinami. Dne 9. septembra 1943 je stopil v IX. brigado, ki je bila ustanovljena v Kočevju, in postal administrator. Oktobra 1943 je bil med boji z Nemci pri vasi Vrh hudo ranjen. Ženske iz Novega Sela so ga našle in poskrbele, da so ga operirali. Ko je okrevaj, je spet nastopil službo pri Emoni. Pri osvobodilnem gibanju je sodeloval ves čas do osvoboditve. Po vojni je nekaj časa delal na OLO Kočevje. V zadnjih letih je bil tajnik delavske univerze. Bil je tovariški do ljudi in vse življenje skromen.

Alojz Ravbar: Korel

Pred kratkim nas je za vedno zapustil tovariš Alojz Ravbar, ki je bil tako plodovit pisatelj, da mu uredništva niso mogla sproti objavljati poslanih prispevkov. Enega izmed njih objavljamo v današnji številki. V njem se zrcali pisateljeva humoristična žilica, na katero je kdaj pa kdaj udaril med sicer dokaj resnim pisanjem. — Op. ur.

Bil je bataljonski brivec. Kljub raznim njegovim slabostim so ga soborci imeli radi, ker je bil zelo tovariški in po svoje vdan stvari, zaradi katere je prišel v hosto. Hrabrost ni bila njegova močna stran. Toda za nič na svetu ne bi priznal, da je boječ. Najmanj pa bi to priznal tistim, ki ga niso poznali. Takim se je predstavil tako, da bi človek mislil, da stoji pred borcem, ki se ne ustraši ne hudiča ne birača. Da je napravil na neznanega poslušalca tak vtis, sta mu predvsem pomagali njegova bujna domišljija in izredna zgovornost. Na celem si ti je izmislil neko zgodbo in jo nato pripovedoval tako, da bi vsakdo, kdor ga ni poznal, verjel, da se je to, kar pripoveduje, v resnici dogodilo njemu oziroma tistemu, o katerem pripoveduje. Te sproti izmišljene zgodbe pa so vselej bile take, da niso škodovala tistemu, o katerem je pripovedoval; če pa je govoril o sebi, si je v takih zgodbah skoraj vedno pripisoval razna pogumna dejanja, ki jih dejansko ni izvršil.

No, ena takih zgodb je naslednja. Nekega poletnega dne leta 1944 je bil njegov bataljon na premiku. Pot je bila dolga in naporna. Da bi laže hodil, se je nekje oprijel repa mule, ki je nosila težki minomet. Toda mula ga je že naslednji trenutek brcnila v levo nogo. Padel je kot spodkošen. Kolona se je ustavila. Bolničarji so se zgrnili okrog Korla in ugotovili, da ima zlomljeno golenico. Obvezali so ga, naložili na nosila in skupina borcev ga je odnesla v neko bolnišnico, ki je bila skrita nekje v notranjskih hostah. Ko so ga prinesli tja, ga je pregledal eden izmed bolničarjev, ker je bil zdravnik ta čas odsoten.

»Daj da vidim, kaj je s tvojo hoduljo, tovariš,« je rekel bolničar.

»Ampak le glej, da ne boš prehudo parikal po njej, sicer te bom nahnul kot samega zlodeja,« je zapretil Korel.

Ko mu je obzirno otipaval nogo, je Korel zajavkal in ga oštel:

»Tovariš, nikar me tako ne mrcvari, vrag te je dal! Lej ga, zlomka, s kakšnim užitekrom me mesari! Če te veseli mesarski poklic, pojdi našemu Juretu za pomagača. Kajpa, vsak hudič bi takole praskal po tuji krači! Ampak ti ne boš po moji, da veš! Nisem prišel sem v tvojo zabavo, bratec.«

»Ne čvekaj, tovariš! Še dotaknil se te nisem, pa že zganjaš takega vruga, ko da bi te na vile nasajal.«

»Nobenega vruga ne zganjam — kar je prav, prosim! Prideš in začneš brkljati po moji nogi, ko da bi bila bukov štor. Čemu je to podobno, a? Saj me lahko še spraviš v prerani grob s svojimi konjederskimi ma-

nirami... Ajs, kako me kluje... No, kam je že šel ta dohtar, da bi ga vragec!«

»Iz katere enote pa si? Kaj te je kresnilo? Kje? Kdaj?« so ga pričeli spraševati sotrpini, ki so ležali na obeh straneh lesenjače.

»Jaz, dečki, sem iz Drugega bataljona Irunovega odreda. Moji me kličejo za Korla. To je vse, kar vam lahko zaupam dečki.«

»Od kod pa si doma?« bi rad vedel tisti, ki je ležal na njegovi levi.

»Nikar preveč ne šari po mojih podatkih, tovariš,« je rekel brivec nasmehoma. Nato se je ozrl po drugih ranjenicah in bolnikih in začel:

»Nemara vas najbolj zanima, kje, kdaj in kako sem bil ranjen, a ne? No, ranjen sem bil, ko je moj odred včeraj napadel neko švabsko kolono. Tako smo jih pestili, da ni za povedati. Ne maram se hvaliti, toda gotovo sem jih položil kakih deset. Za

las pa je manjkalo, da me ni podrl eden od švabov. Kar na lepem ga zagledam, kako se plazi proti meni. Naenkrat dvigne puško in pomeri vame. Če že to ni dovolj, da te strese groza! Jaz pa hladnokrvno ciljaj vanj, sprožim in ga ubijem. Koj nato smo vnovič navalili na švabe — brrr, kar mrzaz mi gre po hrbtu, ko vam to pripovedujem. No, ko smo se torej spet vrgli na hudiče, sem jurišal med prvimi. Kakor razjarjen tiger sem se zapodil med švabsko drhal in s puškinim kopitom udrihal po njej, da je bil vrag vesel. Švabi so se umaknili in nas začeli tako peklenško obdelavati z minami, da ne pomnim hujšega ognja. V tem, dečki, me je usekal kos mine. Tu so me nekateri obstopili, hvalili moje pogumno zadržanje med bojem in vsi ginjeni rekli:

»Hvala ti, Korle, za tvoje sodelovanje, odslej pa kar mirno uživaj zasluženi bol-

niški dopust. S švabi bomo že opravili tudi brez tvoje nadaljnje pomoči.«

Zlati fantje, vam rečem. Hudo jih pogrešam. Upam pa, da se kmalu vrnem mednje, sicer me bo pobralo že sarno hrepenenje po njih.

Da, da, tako, vidite, je bilo, dečki. Vso zgodbo sem podal tako, kot sem jo v resnici doživel.«

Zdaj so ga nekateri gledali s posebnim zanimanjem. V njihovih očeh je zrasel v neustrašnega borca in temu in onemu se je porodil občutek manjvrednosti ob navzočnosti tako vzornega partizana.

»Kakšna pa je košta pri vaši bajti?« je vprašal brivec in se skremžil od bolečine, ki je zaključevala v nogi.

»Ni slaba,« je povedal nekdo.

»No, to sem pričakoval. Mi, ki trpimo za boljšo prihodnost našega naroda, upravičeno zaslužimo kaj boljšega kot je krompirjeva čorba. Jaz, da vam po pravici povem, dečki, ne morem videti krompirja niti namalanega. Po vojni — auuu, kako mi vrta v nogi! — po vojni bom ustanovil društvo za zaščito bramorjev in drugega mrčesa, ki žre te nesrečne gomolje...«

»Bodi no že tiho, hudiča!« ga je prekinil neki ranjenec.

»Pa res!« se je oglasil nekdo drug. »Preveč govoriš, tovariš.«

»No, prav, bom pa molčal,« je rekel Korel neprizadeto. »Meni ni nič lažjega kot molčati, dečki.« Pomolčal je, nato pa se je obrnil k svojemu sosedu na desni in z nezaježljivo zgovornostjo izdržal:

»Glej, ta svet je tudi zate«

Ta stih iz Kajuhove pesmi »Kje si, matiča« je Anica Jessetova izbrala za moto svečane proslave za ženski dan, ki ga je odbor krajevne organizacije ZZB NOV »Novi trg« priredil v Srednji glasbeni šoli v Vegovi ulici v sredo, 8. marca.

»Ta svet« je bil letos malce drugačen kot zadnja leta. Iz skromnih društvenih prostorov, v katerih nam je bilo sicer vedno tudi prav domačo prijetno, a so pretesni za izbranejši program, smo se znašli v domu glasbe, v katerem vzgajajo glasbeni pedagogi našo mladino. Tako je bilo tudi prav!

Zbrane povabljenke je prisrčno pozdravil predsednik Srečko Likar in predstavil vedno zvesti sodelavki ZZB NOV, članici ljubljanskega Mestnega gledališča Vladošo Simčič-Tiranovo in Alenko Svetelovo. Njuni recitaciji toliko topleje in prepričljiveje zazvene v taki družbi, saj jih preveva nadih tistih let, ko sta kot članici partizanskega gledališča bodrili borce in prebivalstvo osvobojenega ozemlja v letih vojnih viher.

Profesorica Zorka Bradačeva je z najboljšimi gojenci svojega Zavoda za glasbeno izobraževanje po skrbno izbranem programu poskrbela za pravcati mali koncert njihovih flavtistov, pianistov in violinistov ter solistične pevke. Ob Uspavanki Rada Simoničja so nam predstavili še Beethovna,

»Kako pa s tabo, tovariš? Si že dolgo tu? Kaj te je česnilo po glavi? Granata? Hudo? No, bo že bolje! Od kod pa si doma, kaj? Iz Loškega potoka? No, kar čeden kraj si si izbral za svoj rojstni kraj. Te imajo kaj radi tvoji soborci? Da? Tudi mene mogoče. Kakor brez glave bodo, dokler se ne vrnem mednje. Da, strašno me bodo pogrešali, to pa! Komaj že čakajo, da se vršali, to pa! Komaj 3dpvijnositw rdgovrdg nem v bataljon. Ko me bodo zagledali se bodo začeli dreti kakor srake ko zagledajo polha:

»Nazdar, Korle! Živio sem! Živio tja!«

Ja, neverjetno, ti rečem. Sreča, da nimajo bakel, sicer bi mi gotovo priredili baklado.«

Brivcu je tekel jezik s tako naglico, ki bi delala čast vsakemu mitraljezu. Sobe sednik je že šestič odprl usta, da bi mu vskočil v besedo, toda ni se mu posrečilo. Sele ko je brivec zajel sapo, je oni rekel:

»To se pravi, da si hudo v čisliv v svojem bataljonu.«

»Ja, to pa to! Na rokah me nosijo tako rekoč. Včasih mi je že kar malce nerodno, ker mi izkazujejo tolikšen respekt. Pravijo, da to tudi zaslužim. Moj komandant je rekel:

»Če bi Korla ne imeli, bi ga morali narediti.«

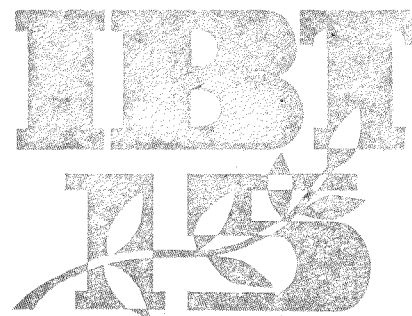
No, vi me še ne poznate, dečki, rečem pa vam, da ste lahko ponosni, da me imate v svojem ožjem krogu.«

Mozarta, Chopina, Brucha in Paganinija. Poželi so nemalo ploskanja.

In potem, ko je »vesela skupina pionirkov« s terena Novi trg pod vodstvom Alenke Svetelove sprostila še radost in veselo počutje, je prizadevni odbor svoje gostje na splošno zadovoljstvo tudi lepo obdaril. Tako vsako leto z darilom poskrbi tudi za to, da se vse leto na svojih domovih še radi spominjamo takih večerov.

Izvajalcem in odboru: prisrčna hvala!
Prisrčna hvala za »ta svet!«

N. K.

GOSPODINJE ŠIROM SVETA Z ZADOVOLJSTVOM UPORABLJAJO SIEMENS APARATE

Siemens gospodinjski aparati

- hladilniki
 - štedilniki
 - pralni stroji
 - pomivalni stroji
 - likalni stroji
 - sesalci, loščilci
- in drugi aparati za kuhinjsko rabo

ZDAJ TUDI PRI NAS

Zastopnik:

GENERALEXPORT Ljubljana

● Konsignacija in ekskluzivna prodaja za devize

BLAGOVNICA S STANOVANJSKO OPREMO

naman

Ljubljana, Wolfova ulica 1

Upravni odbor

»POČITNIŠKE SKUPNOSTI«
ZZB NOV,

Ljubljana, Banjole pri Puli

razpisuje

prosti delovni mesti za počitniški dom v Banjolah pri Puli za leto 1972.

1. 1 mesto upravnika (stalno delov. mesto)
2. 1 mesto pomočnika upravnika
3. 8 kuhinjskih pomočnic — delavk

Pogoji:

ad 1 višja šolska izobrazba ekonomske — pravne ali gostinske turistične smeri z 2 leti prakse

ad 2 srednja šola 8 izobrazba ekonomskega sektorja in nabav

ad 3 PKVD v kuhinji s prakso

Osebnih dohodkov po pravilniku o delitvi OD

Rok prijave je do 31. 3. 1972.

Ponudbe pošljite na naslov Počitniške skupnosti ZZB NOV, Ljubljana, Komenskega ul. 7/III., soba 82

PROGRAM SLOVENSКИH FILMOV V PALAČI CHAILLOT (OD 13. DO 19. III.)

France Štiglic v Parizu

V okviru proslav petinsedemdesetletnice filma v svetu, ki ji je posvečen letošnji program Francoske kinoteke v Parizu, bodo v dvorani te kinoteke v palači Chaillot predvajali tudi izbran program slovenskih filmov, ki sesto-

LEPAK ZA PRVI SLOVENSКИ UMETNIŠKI FILM »NA SVOJI ZEMLJI«
PROIZVODNJA — TRIGLAV FILM 1948
SCENARIST: CIRIL KOSMAČ
REŽISER: FRANCE ŠTIGLIC
SNEMALEC: IVAN MARINČEK

ji iz dveh delov: v prvem gre za počastitev režiserja Franceta Štiglica, v drugem pa za retrospektivo slovenskih kratkih filmov.

Izmed filmov Franceta Štiglica, ki jih je v minulih petindvajsetih letih posnel v Sloveniji, na Hrvaškem in v Makedoniji, je izbranih pet del, in sicer: »Deveti krog« (1960), »Na svoji zemlji« (1948), »Dolina miru« (1956), »Balada o trobenti in oblaku« (1961) in »Tistega lepega dne« (1962). Predstavitev izbora dosedanjega dela Franceta Štiglica pomeni pozornost do avtorja, ki v jugoslovanski filmski proizvodnji — kljub temu da že nekaj let ni stopil za kame-ro celovečernega filma — sodi med vodilne filmske ustvarjalce in je nedvomno vodilna osebnost slovenske ustvarjalne kinematografije; hkrati to pomeni počastitev slovenskega filma v celoti Francoska kinoteka kot ena izmed vodilnih kinotečnih institucij v svetu je poleg izbora filmov Franceta Štiglica in retrospektive slovenskih kratkih filmov, ki bosta od 13. do 19. marca 1972, za jesenski termin izbrala od jugoslovanskih ustvarjalcev edino še Aleksandra Petroviča.

Retrospektiva slovenskih kratkih filmov zajema skoraj vse avtorje kratkih filmov — od pokojnega staroste slovenskih filmarjev Metoda Badjure, ki je zastopan s prvim slovenskim dokumentarnim filmskim zapisom iz leta 1932

»Bloški smučarji«, in prav tako že umrlega Mirka Groblerja — do ustvarjalcev mlajše generacije kot so Karpo Ačimovič, Rajko Ranfi in Milan Ljubič s »Portretom meniha« in »Brodolomci«. Vmes so avtorji, s katerimi je povezan povojni razvoj slovenskega filma, kot sta Zvone Sintič in Dušan Povh, ki v filmu »Trije spomeniki« predstavlja temo iz NOB. Jože Bevc je zastopan z dvema deloma, med avtorji kratkih filmov pa so tudi Matjaž Klopčič, France Kosmač z »Mrtvaškim plesom«, Jože Pogačnik, Boštjan Hladnik in Jane Kavčič.

Stroške v zvezi z organizacijo revije slovenskih filmov v Parizu, s pripravo in izdelavo kopij sta krila Društvo slovenskih filmskih delavcev in Odbor za kinematografijo pri Kulturni skupnosti SR Slovenije. Poudariti je treba ljubeznivost podjetij Triglav-film, Jadran-film in Viba-film, ki so dali na razpolago kopije filmov in negative za izdelavo novih kopij, ter Vesna-filma, kjer so

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Lepa si slovenska zemlja

*Lepa si slovenska zemlja
v svoji tihi molčečnosti!
Čez tvoje zasanjane gore,
čez tvoje doline in nevarne gra-
pe, vzpetine,
so v ljubezni razcvetene in od ža-
losti
s krvjo prepojene raztresene rože.*

*Toda, ko bodo ti časi že davno
minuli,
bodo od otrok otroci še vedno
obstali
in skozi pokrajino, v meglo zavito,
zagledali partizane.*

*In rože domovinske ljubezni
bodo še enkrat v srcih vzcvetele
in v zahvalo mrtvim junakom
duše živečih na novo ogrele.*

Opomba: To je v nemščini napisala pisateljica Alma M. Karlin, ko je bila v partizanih na Dolenskem, prevedla pa Ana Štrbenk-Darinka.

poskrbeli za podnaslavljanje filmov v francoščini.

Izmed avtorjev se bodo pariške prireditve udeležili France Štiglic, Jože Bevc, Mako Sajko in Jože Pogačnik, izmed sodelavcev in organizatorjev pa Vladimir Koch in Dragan Janković, ki je kot dopisnik Francoske kinoteke za Jugoslavijo bil eden izmed pobudnikov celotne akcije.

DEVETI KROG, FRANCE ŠTIGLIC (1960)

Ob pomembnem kulturnem dogodku na Rakeku

V okviru prireditve ob 30. obletnici ustanovitve Rakovške čete, ki se jih je v prvem delu udeležil tudi predsednik CK ZKS France Popit-Jokl, je bila v soboto, 11. marca 1972, ob 19. uri v nabito polni dvorani kulturnega doma na Rakeku lepa kulturna slovesnost. Poleg govornih je obsegala predvsem glasbene točke. Težišče kulturnega sporeda je bilo na dosežkih Glasbene šole Frana Gerbiča z Rakeka, za vrhunski kulturni užitek pa sta poskrbela: prvak ljubljanske drame in notranjski rojak Boris Kralj ter basist Ladko Korošec. Točke je povezoval inž. Ivan Urbas, govoril pa je poslanec Jože Telič.

Proslava ob 30. letnici Rakovške čete je bila izjemen kulturni dogodek, po kakršnih naše podeželje zelo hrepeni. Ljudstvo je namreč že v času partizanskih mitingov izpričalo svoje hotenje, da ne mara biti samo pasiven uživalec kulturnih dobrin, ampak hoče biti tudi dejaven soustvarjalec slovenske kulture. To ustvarjalno in samozavestno hotenje pa je bilo navzoče tudi v sporedu sobotne proslave na Rakeku, zato o njem nekaj več. Kar šest točk sta izvedla orkester Glasbene šole Frana Gerbiča in pevski zbor osnovne šole z Rakeka, ki ju je vodil prof. Mirko Rebolj. Izvajali so: najprej himno, potem »Le vkup, le vkup, uboga gmajna...«, Milana Apiha »Bilečank«, Karla Pahorja malo znano skladbo »Naprej junaki«, noviteto Janca Odarja in prof. Mirka Rebolja »Balon prijateljstva« in Rada Simonitija »Pesem o Titu«. Orkester mladih harmonikarjev je pod vodstvom prof. Milene Rebolj zaigral Milana Apiha »Pionirsko kolo« v priredbi Radovana Gobca ter »Pesem mladih partizanov«. Mlada pianistka Ksenija Trobovšek je ob recitacijskih vložkih Borisa Kralja izvedla suito Pavla Kalana »Iz težkih dni«, navdušeno pozdravljena pa sta po trikrat nastopila tudi Boris Kralj in Ladko Korošec. Boris Kralj je povedal pesem »Drečnik Andrej« Mileta Klopčiča in balado »Mati sanja« Mateja Bora, Ladko Korošec pa je zapel arijo Figara iz opere Figarova svatba, pesem »Puško moja« Rada Simonitija in arijo Bartola iz opere Seviljski brivec. Še posebej moramo omeniti izvirno skladbo prof. Mirka Rebolja »Balon prijateljstva«, ki jo je avtor v izvirniku posvetil borcem Rakovške čete in ki je na tej prireditvi doživela krstno izvedbo. Odlikuje se po živahnem ritmu in občuteni melodiki, zato je upati, da se bo kmalu razširila med glasbeno nadarjeno mladino. Prav tako moramo povedati, da je orkester Glasbene šole Frana Gerbiča z Rakeka pokazal lepo uigranost in se je zlasti pri izvajanju »Bilečanke«, »Balona prijateljstva« in »Pesmi o Titu« zelo približal mojstrstvu.

Proslava v kulturnem domu na Rakeku je pokazala, da imajo borci Rakovške čete, ki je izpričala toliko revolucionarne zavesti in junaštva, med tamkajšnjo mladino mnogo vrednih naslednikov, da so revolucionarne vrednote med mladino in preprostim ljudstvom žive in da glasbeni pedagogi najdejo prav v partizanski melodiki in v dogodkih iz naše revolucije mnogo ustvarjalnih pobud za svoje kulturno in vzgojno delo. Rakovški otroci in mladina so izpričali, da so revolucionarne vrednote mnogo bolj navzoče v vrstah mladega rodu, kot bi to bilo mogoče sklepati iz uradnega mladinskega tiska, ki dosti

preveč sega po tujih puhlih vzorih. Kul-tura vendar ni sama sebi namen, večkrat zapažena vzvišenost kulture nad interesi ljudstva, ki je ohranilo svoj nepokvarjeni čut za lepoto, pa kaže le na miselno brezizhodnost naše potrošniške elite. Osvobodilni boj je bil predvsem kulturni boj, zato revolucionarnih vrednot ni mogoče ločiti od splošno človeških in kulturnih vrednot. Z drugimi besedami: negovanja kulture si ne bi smeli zamišljati brez negovanja revolucionarnih vrednot, ki so sestavni del vsega tistega, kar je slovenski narod dosegel v stoletnem boju proti sužnosti, ki so spricevalo njegove trdoživosti, prvin-ske sile in zrelosti. Presenetljiv uspeh Svetinove »Ukane«, popularnost našega lista in ne nazadnje uveljavitev zavoda »Borec« na založniškem področju pre-pričljivo dokazujejo, da je slovensko ljudstvo izvedlo svoj veliki kulturni ple-biscit vsem psevdokulturnim zavornikom navkljub: želi si tistega duha, ki ga je v preteklosti privedel do največjih socialno-etičnih in kulturnih dosežkov, hoče, da se prava revolucija ohrani in nadaljuje. To pa je veliko spoznanje za vsakogar, ki išče spodbud za svoje ustvarjalno kulturno delo v preprostem ljudstvu, ki mu želi ostati zvest in ki hoče v umetniški obliki izraziti njegovo tolikokrat ponižano človečnost. S. F.

beležke

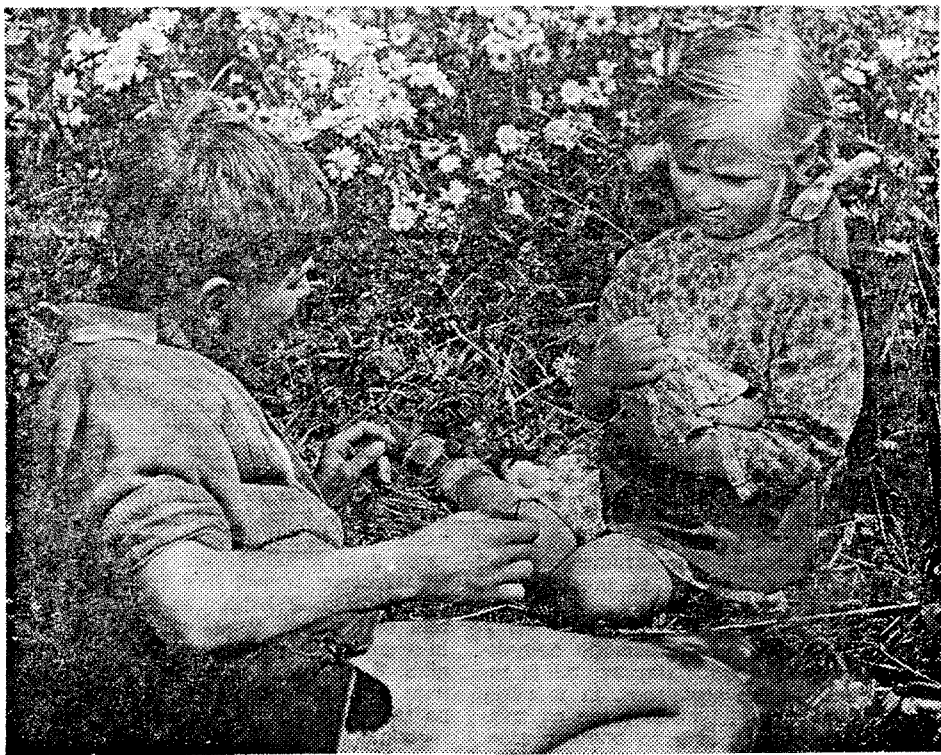
PREDSTAVITEV V FRANCOŠČINI

Ob reviji slovenskih filmov v Parizu, ki se odvija te dni v palači Chaillot, je Društvo slovenskih filmskih delavcev v Ljubljani izdalo dve brošuri v francoščini in sicer »Homage à France Štiglic« in »Retrospective du court métrage Slovène« s priloženim sporedom filmov. Spre-mno besedilo o Francetu Štiglicu in o slovenskem kratkem filmu je napisal prof. Vladimir Koch.

MARJAN KOZINA

Skladatelj Marjan Kozina, avtor glasbe prvega slovenskega filma »Na svoji zemlji«, kakršnega je 8. febru- arja videl akademski slikar Lojze Perko

DOLINA MIRU, FRANCE ŠTIGLIC (1956)

AMERIŠKO VOJNO LADJEVJE NA INDIJSKEM OCEANU

Ameriško obrambno ministrstvo je sporočilo, da udarne pomorske sile, ki so med pakistansko-indijsko vojno priplule na Indijski ocean, pomenijo začetek rednih ameriških pomorskih operacij na tem ogromnem in strateško zelo pomembnem oceanu. Znano je, da poveljniki ameriške mornarice že dolgo zahtevajo, naj bodo njihove plovne enote stalno navzoče na tem oceanu, na katerem so se po umiku britanskih ladij pojavili Rusi.

V vodah Indijskega oceana se še vedno zadržuje jedrska letalonosilka ENTREPRISE s sedmimi drugimi vojnimi ladjami iz ameriškega 7.

zanimivosti

ladjevja, katerega jedro operira v jugovzhodni Aziji. Poveljnik tega ladjevja, ki šteje 95 vojnih ladij, med njimi 3 letalonosilke in 25 rušilcev, je pred kratkim izjavil, da se »Združene države Amerike prizadevajo dokazati, kako se ne nameravajo umakniti iz Azije.

ZASTARELE LADJE NATO

Poveljnik sil NATO na Atlantskem oceanu Charles Duncan sploh ni zadovoljen s stanjem svojega ladjevja. Priznal je, da Sovjetska zveza in njene zaveznice hitreje grade vojne ladje kot pa zahodne dežele. »Vse preveč naših ladij je zastarelo, primanjkuje pa jim tudi sodobnega orožja in opreme, kot so naprave za spremljanje in sonarji.« je dejal in dodal, da so podmornice še najresnejši dejavnik za odvrčanje. ZDA imajo 41 podmornic tipa POLARIS, od katerih ima vsaka po 16 jedrskih izstrelkov. Velika večina teh podmornic (35) jih je na Atlantskem oceanu.

IZRAELSKI MANEVRI

Konec februarja so se na Sinaju končali manevri izraelskih oboroženih sil, ki so bili obsežnejši od vseh vaj in manevrov po izraelsko-arabski vojni leta 1967. Najvišji izraelski poveljniki poudarjajo, da izraelske oborožene sile še nikoli niso bile tako dobro pripravljene za boj, kot so sedaj. To naj bi ugotovili na manevrih.

Načelnik izraelskega generalštaba je dejal, da so v teh manevrih uporabljali povsem novo taktiko in jo uspešno preskusili. Manevri so potekali le kakih 90 kilometrov vzhodno od Sueškega prekopa.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Kako smo priborili blago za ranjence

Po hudih bojih s sovražnikom v dolini med Slovenj Gradcem in Dravogradom, katerih je 11. brigada »Miloša Zidanška« dosegla nekaj pomembnih zmag, smo se v noči med 19. in 20. majem 1944 premaknili na nove položaje v zaselek Kot nad Oplotnico. Naš pohod je spremljala močna nevihta, Marsikateri borec je zaradi utrujenosti in neurja zaostal in tako pretrgal zvezo. Zaradi zastojev, ko smo znova in znova vzpostavljali zvezo v koloni, se je naš nočni pohod zavlekel tja do devete ure zjutraj. Tedaj smo vsi premočeni in trudni prispeli na nove položaje. Z jutrom se je vreme umirilo in sonce je prebudilo čudovit majski dan.

Borcem 2. bataljona, v katerem sem bil politkomisar, sta bili za počitek dodeljeni dve gospodarski poslopji. S komandantom 2. bataljona Muratom sva poskrbela za njihovo namestitvev in za zavarovanje bataljona pred morebitnim napadom sovražnika. Na hitro smo uredili bataljonski štab in še preder smo se odpravili k počitku, je prispel kurir z ukazom, naj se s komandantom bataljona takoj zglasiva v štabu brigade.

Komandant brigade Andrej Cetinski nama je v štabu do potankosti razložil nalogo, ki naj bi jo naslednjega dne izvršil 2. bataljon. V bližini Oplotnice je namreč deloval kamnolom in naš bataljon bi moral mobilizirati delavce tega kamnoloma.

Ko sva se s komandantom Muratom vračala iz štaba, sva nekaj trenutkov uživala lep razgled, ki se nama je ponujal. Najlepši je bil pogled proti glavni cesti Celje-Maribor in cesti Slovenjska Bistrica-Konjice.

Kuharji so že pripravljali izdatno kosilo, ki smo ga bili vsi veseli. Popoldne je minilo, kot bi mignil. Proti večeru smo organizirali politično predavanje. Po predavanju smo v bataljonskem štabu s komandirjo in politkomisarjo čet izdelali načrt za mobilizacijo v oplotniškem kamnolomu.

V zgodnjih jutranjih urah naslednjega dne smo se spustili v bližino kamnoloma. S komandantom Muratom sva postavila zasedo na cesti Oplotnica-Lokanje. Ko sva se vrnila h kamnolomu, sva videla, kako so začeli delavci prihajati na delo. K nama je pristopil komandir druge čete Falent in nama sporočil, da je v bližini kamnoloma 100 do 150 sovražnikovih vojakov in policije. Nekaj časa smo jih opazovali. Nenaodoma pa so se začeli vzpenjati na kamione in ko so bili ti polni, so se odpeljali.

Noben od nas si ni znal razložiti njihove prisotnosti. Ker nismo vedeli, kam

so se odpeljali in kakšno akcijo pripravljajo, smo morali mobilizacijo delavcev kamnoloma opustiti. To je bila pomembna naloga in nismo smeli tvegati življenja nekaj deset neoboroženih delavcev. O tem smo obvestili štab brigade, ki nam je nato ukazal premik na izhodiščne položaje. V zaselek Kot smo se vrnili okrog štirinajstih.

Medtem ko smo zjutraj opazovali sovražnikove vojake, je naša zaseda na cesti Oplotnica-Lokanje razbila dva sovražnikova osebna avtomobila in jih zažgala. Med petimi mrtvimi je bil tudi oficir, poročnik SS. Borci iz zasede so zaplenili nekaj pušk, dve pištoli in dva pisalna stroja.

Istega dne zvečer pa je celotna brigada krenila v dolino, da bo uresničila novo in pomembno nalogo-rekvizicijo.

Za izvršitev te akcije je izdal štab brigade naslednje povelje:

1. prvi bataljon mora obkoluti žandarmerijsko postojanko v Oplotnici;
2. drugi bataljon pa mora izvršiti rekvizicijo in obenem zavarovati vse dohode v vas Oplotnica.

Štab Zidanškove brigade. Drugi z desne A. Jevšnik-Lvov

zicijo in obenem zavarovati vse dohode v vas Oplotnica.

S komandantom Muratom sva v ta namen določila borce za zasede in njihove položaje, pa tiste, ki naj bi priskrbeli vozove za prevoz, ter tiste, ki bodo natovarjali zaplenjeno blago in živila.

Še preden smo prispeli v Oplotnico, je predhodnica prvega bataljona naletela na sovražnikovo patrolo. Komandant prvega bataljona, Boris Vinter je s hitrim in energičnim napadom prisilil patrolo k umiku v postojanko.

Med tem časom je naš bataljon zaprl vse dohode v Oplotnico. Posebno skrbno smo zasedli cesti Oplotnica-Slovenska Bistrica in proti Konjicam, ker smo od onod zaradi močnih sovražnikovih postojank pričakovali najmočnejšo reakcijo.

Naše skupine, ki smo jih organizirali za natovarjanje in prevoz materiala, so že priskrbele vozove s konjskimi vpregami in jih začele nalagati. Naši fantje so odkrili tudi avtobus, ki je prevažal pošto in vaščane iz Oplotnice v Slovensko Bistrico in nazaj. Tudi avtobus smo uporabili za prevoz.

Vaščani so nam z veseljem priskočili na pomoč. Tudi borci, čeprav utrujeni od prejšnjih bojev in pohoda, so z vnmom in disciplinirano izvrševali svojo nalogo.

Ves čas akcije je sovražnik močno obstreljeval z mitraljezi in mimometi naše enote, vendar se mu ni posrečilo prodrati skozi naše zasede. Tudi iz postojanke so nekajkrat poskušali napasti, a jih je prvi bataljon vedno pognal nazaj v postojanko. Ker niso mogli drugega, so z raketami neprestano razsvetljevali okolico.

V takšnih okoliščinah so borci z obudovanjem vrednim pogumom mirno in organizirano opravljali svoje naloge.

Plen je bil obilen in bogat. Zaplenili smo kakšnih 8 ton blaga. Med drugim smo zaplenili največ moke, sladkorja, soli, meterskega blaga ter predvsem veliko količino sanitetnega materiala in instrumentov. Vse to smo nujno potrebovali za preskrbo ranjencev in prehrano borcev.

V tej akciji se je še posebej izkazal s koristnimi nasveti in organizacijo namestnik komandanta brigade Harkov. Bil je tudi na čelu skupine partizanov, ki je našla omenjeni avtobus. Ni mislil samo na izvajanje akcije, ampak tudi na borce v zasedah. Prišel je k meni in me vprašal: »No,

komisar, ali si poslal kaj hrane tovarišem v zasedah, ko smo je toliko zaplenili?« Odgovoril sem mu pritrdilno in dodal, da sem poslal tudi nekaj »klačje sline«. Naše patrolje so izsledile tudi gestapovca, ki smo ga takoj zaslišali in mu onemogočili nadaljnje delovanje.

Noč se je hitro bližala koncu. Pripravili smo vse potrebno za prevoz zaplenjenega materiala na varno. Štab brigade je ukazal premik. Prevoz materiala je ščitil prvi bataljon v zasedi pri oplotniškem kamnolomu na cesti Oplotnica-Lokanje, ki jo je določil komandant brigade.

Material smo pripeljali na določeno mesto, kjer smo ga skrbno skrili in zavarovali. Pri tem delu smo upoštevali mnenje in predloge tovariša Harkova, ki je bil pri tej operaciji v našem štabu bataljona, kajti malokdo je tako dobro poznal skrivnost Pohorja kakor on. Po končanem delu smo poslali voznike z vpregami domov, avtobus pa smo zažgali.

Sovražnik je seveda zbral močne sile za napad, s katerim nam je hotel odvzeti zaplenjeni material. V ta namen sta se enotam iz okoliških postojank priključili še četa planinskih lovcev iz Slovenske Bistrice in policijska četa iz Maribora.

Ze zjutraj, med sedmo in osmo uro je sovražnik padel v našo zasedo. Takoj se je vnel hud boj. Naš prvi bataljon je bil sovražniku kos — v veliki meri tudi zaradi dobro izbranega položaja zasede. Komandant brigade Andrej Cetinski-Lev je poleg položaja zasedel vnaprej določil linije oz.

obrambne smeri prvega bataljona, tako da je ta uspešno zadrževal sovražnika, medtem ko smo mi še skrivali material. Ker je sovražnik sprevidel, da ne bo mogel prebiti obrambnega obroča, je spremenil smer svojega napada. Z delom svojih sil je hotel obiti obrambne položaje in udariti nanje od zadaj. To mu pa ni uspelo. Medtem smo mi svojo nalogo opravili in komandant Lev je lahko poslal v boj tudi drugi bataljon. Sovražnika smo napadli z boka in prevzeli težišče borbe nase.

Okrog desete ure se je boj razplamtel na širokem območju. Nove sovražnikove enote so začele napadati tudi od Sv. treh kraljev. Boj je bil srdit, saj sovražnik ni hotel samo dobiti zaplenjenega materiala, ampak je bil njegov cilj predvsem, razbiti naše enote in s tem kolikor toliko zmanjšati politični uspeh partizanskih enot na tem področju Pohorja.

V boj je posegla tudi 13. brigada 14. divizije. Naše enote so pravočasno zasedle dominantne položaje okrog Kosa, Kaponhofa, Višiča in Jare. Dolgo časa ni nobena stran popustila v tem pozicijskem boju. Šele pozno popoldne nam je uspelo z jurišem razbiti sovražnika na manjše enote in skupine, ki so se panično spustile v beg.

V tem boju je imel sovražnik več deset mrtvih in še več ranjenih vojakov. Toda tudi mi smo izgubili tri tovariše in imeli trinajst ranjencev.

Zaplenili smo dva puškomitraljeza, 10 zabojev z municijo, en minomet, dve tromblonski puški, eno polavtomatsko puško in več navadnih pušk ter veliko ročnih bomb.

Brigada je po borbi ostala na svojih položajih, ker se je že stemnilo. Naslednjega dne smo ponovno preiskali bojišče in našli še precej vojaške opreme kot nahrbtnike, odeje, šotorska krila in še nekaj orožja.

Tako se je končala borba za material, ki ga je brigada Miloša Zidanška zaplenila v Oplotnici. V tej borbi so se posebno izkazali, kot hrabri borci komandirji čet tovariši Jože Antoličič, Aki, Falent in Gandi, politkomisar Bregar, Jože Praprotnik in še mnogi drugi. V brigadi se je dvignila morala in borbena disciplina saj smo razbili in pognali v beg mnogo močnejšega sovražnika. Z zmago se je še bolj dvignil ugled naše brigade in nasploh partizanskih enot na tem področju, kar je bilo še zlasti pomembno.

ADI JEVŠNIK-LVOV

Koliko stane novo orožje

Britanska agencija Reuter je pred kratkim objavila komentar o težavah, ki jih ima Pentagon v zvezi z ogromnimi stroški za razvoj novega orožja.

Kritiki ameriških vojaških ustanov zahtevajo, naj skuša kongres ugotoviti, če sodobna letala in ladje res potrebujejo toliko raznih tehničnih dodatnih naprav, kolikor jih imajo sedaj. Ti kritiki so zaskrbljeni pričo nenehnega naraščanja cen za ameriško orožje in stroškov za obrambo in hkrati ugotavljajo, da so Francija, Švedska, Velika Britanija in Sovjetska zveza dobile izredno dobra lovka letala, ki pa so mnogo enostavnejša in cenejša od ameriških.

Se posebej ostro so napadli lovsko letalo F-14, ki ga še preskušajo, nato pa naj bi ga uvrstili v oborožitev mornariškega letalstva. Vsako letalo te vrste stane 16.700.000 dolarjev.

Kritiki so svoje čase napadali tudi orjaško transportno letalo C-5A, s katerim so imeli med njegovim razvojem velike težave in katerega končna cena se je dvignila na 58.000.000 dolarjev. Proizvodnja tega orjaškega transportnega letala je pripeljala družbo Lockheed v hude škode. Kritiki poudarjajo, da je do tega prišlo med drugim tudi zaradi posebnih zahtev, ki naj bi jih zadovoljevalo to letalo.

Prihodnji ameriški načrti se nanašajo tudi na novi bombnik B-1, ki utegne stati približno 80 milijonov dolarjev. Po milijon dolarjev namreč stanejo že jedrski izstrelki, s katerimi bodo ta letala oborožena. Mornarica pa razmišlja o gradnji neke nove atomske letalonosilke, ki bo stala približno milijardo dolarjev.

V senatnem odboru za oborožitev je bilo rečeno, da bo razlik v stroških med ameriški letali in letali, ki jih gradijo Francozi, Švedi, Britanci in Rusi, prihaja zato, ker so letala teh dežel enostavnejša, ker jih tam

najprej v zraku preskusijo in šele nato kupijo in ker se tam z razvojem kakega novega letala ukvarja mnogo manj strokovnjakov kot pa v ZDA, kjer pritegnejo v te namene cele legije ljudi. V drugih deželah je v ekipi vladnih kontrolorjev običajno do trideset strokovnjakov, medtem ko ameriška ekipa šteje navadno kakih 150 ljudi.

V evropskih deželah se ukvarja z razvojem kakega novega letala v večini primerov do 700 inženirjev in drugih strokovnjakov. V Združenih državah Amerike pa v ta namen zaposle dvakrat do desetkrat več.

Razlike med ameriški in evropski letali v nobenem primeru niso tolikšne, da bi opravičevale tako velike razlike glede števila ljudi, ki sodelujejo pri teh programih. Neko francosko podjetje izdeluje zelo dobra letala z majhnimi stroški, administracijo in kontrolo s strani vladnih organov. To pa zato, ker vnašajo izbojšave postopoma, prototipe natančno preskušajo in se izogibljejo odvisne kompleksne elektronske opreme in raznih sistemov, za katere ni moč že vnaprej zagotoviti, da so koristni.

Strokovnjak za analizo oborožitve Spray je izjavil, da ameriška vlada načrtuje celo stokrat večje zneske, namenjene za razvoj elektronske in navigacijske opreme, kot pa ustrezne letalske tovarne. Poleg tega pa zelo draga letala hkrati onemogočajo dobro urjenje, zakaj komandanti prav nič radi ne dovoljujejo trenažnih poletov v takih okoliščinah, kot bi bile v primeru vojne. Iz strahu, da se ne bi pri tem letala poškodovala... Izstrelki, s katerimi so letala oborožena, pa so tudi predragi, da bi jih smeli uporabljati med urjenjem.

Spray je še izjavil, da je sedaj najboljšee letalo francoski lovec mirage-III, ki pa od kompleksne elektronske opreme, kakršno vgrajujejo v nova ameriška lovka letala, nima skoraj nič.

Hitler in jedrske raziskave

Naslednji odlomek je povzet iz knjige Albert Speer — SPOMINI, ki izide te dni pri CGP DELO v Ljubljani. Avtor je pripadal krogu najožjih Hitlerjevih sodelavcev in je zaradi tega njegovo pričevanje izredno zanimivo.

Prodajo obeh delov je prevzel zavod »BOREC«. Cena znaša 90 din.

Werner Heisenberg je sicer izjavil, da so našli znanstveno rešitev za uporabo jedrske fizike pri izdelavi atomskih bomb, proizvodno-tehnične pogoje pa je moč pričakovati komaj čez dve leti, ako bi jih odslaj podprli v vsem, kar bi zahtevali. Daljši rok je Heisenberg utemeljeval med drugim s tem, da je v Evropi na voljo le en ciklotron, v Parizu. Predložil sem, da bi s sredstvi, ki sem jih imel na voljo kot oborožitveni minister, gradili prav tako velike ali večje ciklotrone kot v Združenih državah; vendar mi je Heisenberg odgovoril, da lahko spričo pomanjkljivih izkušenj zaenkrat postavimo le relativno majhen tip.

Vendar pa je generalni polkovnik Fromm privolil v opristev nekaj stotin znanstvenih sodelavcev, sam pa sem pozval raziskovalce, naj mi povedo ukrepe, denarno vsoto in opremo, nujno za spodbudo jedrskega raziskovanja. Nekaj tednov kasneje so

se je raztrgan razletel na kosce. Hitlerjevo navdušenje ni poznalo meja: »Tako se jim bo zgodilo!« je zavzeto vzkliknil. »Tako jih bomo uničili!«

Na predlog jedrskih fizikov smo se že jeseni 1942 odrekli izdelavi atomske bombe, potem ko so mi na ponovljeno vprašanje o rokih izjavili, da pred tremi do štirimi leti ni računati nanjo. Tedaj bi bila morala biti vojna že zdavnaj odločena. Namesto tega sem odobril, naj pripravijo uranski gorilnik, ki bi proizvajal energijo in poganjal stroje, za katere se je zanimalo vodstvo mornarice za svoje podmornice.

Med obiskom Kruppovih tovarn so mi pokazali dele našega prvega ciklotrona in vprašal sem tehnika, ki so mu zaupali konstrukcijo, ali ne bi mogli nemudoma tvegati koraka k dosti večji napravi. Toda potrdil mi je tisto, kar je poprej pripomnil profesor Heisenberg: manjkalo nam je tehnične izkušnje. V sosesčini univerzitetne klinike v Haidelbergu so mi poleti 1944 v našem prvem ciklotronu pokazali cepitev atomskega jedra; na moje vprašanje mi je profesor Walter Bothe povedal, da bo ta ciklotron koristil medicinskemu in biološkemu napredku.

Poleti 1943 je spričo zapore našega uvoza volframa s Portugalske grozil kritičen položaj v proizvodnji streliva s trdimi jedri. Zato sem naročil uporabo uranskih jeder za to zvrst streliva. Prepustitev naših uranskih zalog, ki so znašale kakšnih 1200 ton, je kazala, da sem poleti 1943 s svojimi sodelavci opustil misel na proizvodnjo atomskih bomb.

Morda bi nam uspelo, da bi bila leta 1945 atomska bomba pripravljena za uporabo. Osnovni pogoj za to pa bi bil, ko bi pravočasno pripravili vsa tehnična, osebna in finančna sredstva, približno takšna kot za izdelovanje daljinske rakete. Tudi s tega gledišča Peenemünde ni bil le naš največji, temveč tudi naš najbolj zgrešen načrt.

Da je »totalna vojna« na mojem območju izostala, je bilo vsekakor tudi posledica ideoloških zapletov. Hitler je častil fizika Philippa Lenarda, ki je leta 1905 prejel Nobelovo nagrado in je bil eden redkih zgodnjih Hitlerjevih pristašev iz krogov znanstvenikov. Lenard je Hitlerja podučil, da imajo Židje razkrajajoč vpliv prek jedrske fizike in relativnostne teorije. V svojem omizju je Hitler včasih, ob sklicevanju na svojega uglednega strankarskega tovariša, označeval jedrsko fiziko kot »židovsko fiziko« — česar ni pograbil le Rosenberg, temveč očitno tudi vzgojni minister, ki se je obotavljal pri podpiranju jedrskih raziskav.

Toda četudi Hitler ne bi svoje strankarske doktrine prenašal na jedrske raziskave, celo tedaj, če bi naše temeljne raziskave junija 1942 omogočile jedrskim fizikom, da bi namesto več milijonov investirali za izdelavo atomskih bomb več milijard mark, bi bilo spričo našega napetega stanja v vojnem gospodarstvu nemogoče priskrbeti opremo, gradivo in strokovnjake, ki bi ustrezali tej vsoti. Kajti Združene države se niso zgolj zaradi večje proizvodne zmogljivosti lotile tega velikanskega načrta...

...Tako sem že ob začetku svoje dejavnosti odkrival napako za napako. Danes zveni čudno, da je Hitler med vojno večkrat pripomnil: »Vojno bo zgubil tisti, ki dela večje napake!« Hitler je sam z vrsto napačnih odločitev na vseh področjih pripomogel k hitrejšemu koncu vojne...

TV-15 V VSAKO HIŠO

zahtevali nekaj sto tisoč mark in jeklo, nikelj in druge kontingentirane kovine v nepomembnih količinah; nujna naj bi bila tudi gradnja bunkerja, postavitve nekaj barak in odločitev, da bi vsa naročila za raziskave in prvi nemški ciklotron, ki so ga že zgradili, uvrstili v najvišjo nujnostno stopnjo...

Poznal sem Hitlerjevo nagnjenje, da je fantastične načrte priganjal z nesmiselnimi zahtevami, zato sem ga 23. junija 1942 le prav na kratko seznanil s posvetovanjem o jedrskih cepitvah in naših podpornih ukrepih. Podrobnejša in bolj oportunistična poročila je prejel Hitler od svojega fotografa Heinricha Homanna, ki je bil prijatelj postnega ministra rajha Ohnesorgeja, najbrž pa tudi od Goebbelsa. Ohnesorge se je zanimal za jedrsko cepljenje in je imel — natanko tako kot SS — samostojni raziskovalni aparat pod vodstvom mladega fizika Manfreda von Ardenneja. Hitler ni izbral neposredne poti poročanja odgovornih, temveč se je s tem seznanil po nezanesljivih in nepristojnih ovinkih, kar znova dokazuje njegovo nagnjenje do diletantskega ter slabo razumevanje za temeljne znanstvene raziskave.

Hitler je tudi meni včasih govoril o možnosti atomske bombe, vendar je ta misel prav očitno presegala njegovo sposobnost dojemanja. To tudi razlaga njegovo nesposobnost, da bi spoznal revolucionarni značaj jedrske fizike. V dva tisoč dvesto ohranjenih točkah mojih pogovorov s Hitlerjem nastopa jedrska cepitev le enkrat, vrhu vsega prav lakonsko kratko. Včasih se je sicer ukvarjal z njenimi možnostmi, vendar so ga moja obvestila o pogovoru s fiziki utrdila v mnenju, da se ne bo odločeneje ukvarjal s to zadevo: profesor Heisenberg mi je resnično ostal dolžan odgovor na moje vprašanje, ali bi uspelo jedrsko cepitev povsem zanesljivo nadzorovati ali pa bi se utegnila nadaljevati ko verižna reakcija. Hitler očitno ni bil navdušen nad možnostjo, da bi se zemlja pod njegovo vladavino utegnila spremeniti v žarečo zvezdo. Včasih se je sicer šalil, da bi utegnili znanstveniki v svoji odtujeni želji po razkritju vseh tuzemskih skrivnosti lepega dne sežgati zemljo; toda dotlej bo zanesljivo minilo še dosti časa in tega zatrdno ne bo več doživel.

Hitler se niti za trenutek ne bi obotavljal nastopiti z atomskimi bombami proti Angliji, to dokazuje njegova reakcija na zaključni prizor filmskega poročila o bombardiranju Varšave v jeseni 1939; sedeli smo z njim in Goebbelsom v njegovi berlinski dnevni dvorani — ognjeni oblaki so zamračili nebo, strmoglavci so se prevračali na svoj cilj, polet spušenih bomb, ponovni vzpon letal in velikanski rastoči eksplozijski oblak je bilo moč zasledovati v filmskem stopnjevanju. Hitler je bil očaran. Zaključek filma je predstavljal montažo, v kateri je letalo strmoglavilo proti obrisom britanskega otoka; sledil je pobjisk in otok

PIŠE: MIHA BUTARA-ALEKS

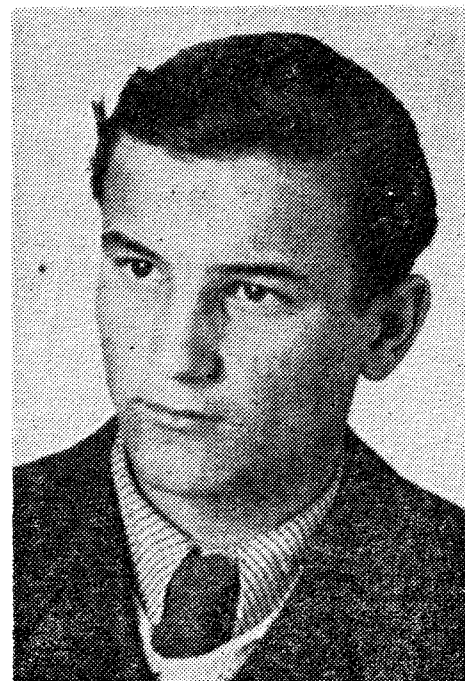
Cerklje ob Krki niso bile med zadnjimi

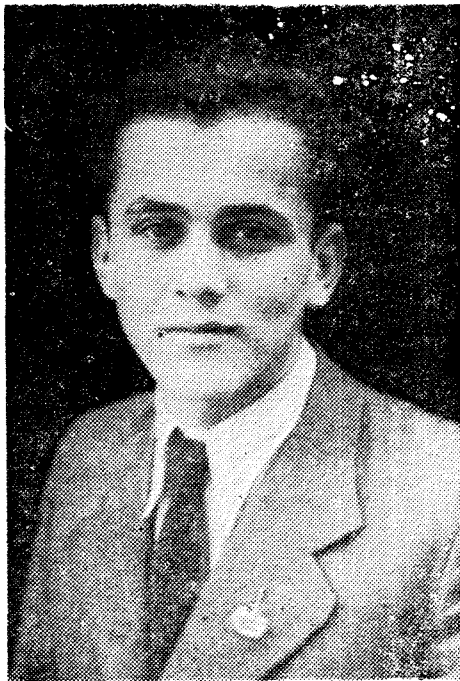
Jurij Zlobko in Franc Butara Jožetov, fotografirana na Orlah pri Ljubljani malo pred začetkom vojne. Obz sta padla kot partizana. Jurček je bil ujet na Dobrovljah kot komandir čete s partizanskim imenom Pero, zasramovan skupaj s Tončko Čecovo in drugimi ujetimi partizani v Celju ter ustreljen v Starem piskru, Franc Butara pa je padel kot vosovec na Ljubljanskem barju.

Morda bi prispevek Cerkljanov v narodnoosvobodilnem boju lahko ocenili tudi po njihovih funkcijah. Znano je namreč, da sta bila dva Cerkljana vodilna brigadna funkcionarja, in sicer eden že v letu 1943 — 1944, drugi pa v zadnjem letu vojne. Dva sta bila bataljonska, eden okrožni, trije četni in več vodnih funkcionarjev. Podobno velja pretežno za vse vasi iz izseljenškega pasu južno od Save. Samo bežen po-

gled v zgodovino, ki pa žal ni napisana, nam to potrdi. Le nekaj vasi ob Krki od Krške vasi do Cerkelj (razdalja 4 km) je po grobem pregledu dalo enega divizijskega, tri brigadne, devet bataljonskih in več četnih in vodnih funkcionarjev. Posebej zanimivo je tudi to, da so vsi bataljonski in višji funkcionarji razen enega opravljali vodilne politično-partijske funkcije. Trije izmed njih so se udeležili znanega pohoda 14. divizije na

Franc Baškovič iz Cerkelj, padel kot politdelegat v Kozjanskem odredu 26. februarja 1945 na Bohorju, in njegov brat Alfonz, ki je umrl 7. januarja 1945 zaradi ran, ki jih je dobil na Pletovarju kot borec Šerčerjeve brigade. Družina se je bila iz Cerkelj ob Krki umaknila v Rajhenburg (Brestanico), njuno mater pa so Nemci internirali v Dachauu.

ČE BI VSI VOJAKI TEGA SVETA STRELJALI S FIZOLOM, BI IMELI RAJ NA ZEMLJI!

Kuhan fižol je izredno praktičen za hitro pripravo raznih predjedi, fižolovih juh, enolončnic, prilog in solat. Da osvežimo vašo kuharsko fantazijo navajamo nekaj primerov uporabnosti belega in rjavega fižola — kuhanega.

KOT HLADNE PREDJEDI — tunina s fižolom (beli), sardine s fižolom (rjavi)

JUHE — krem juhe, domače juhe s celim fižolom, fižolova juha s slanino (rjavi), pre tlačena fižolova juha (beli)

RAZNE ENOLONČNICE — srbski pasulj (beli), minestra (testenine in fižol rjavi)

PRIOLOGE — belokranjski »matevž« (krompir in fižol), fižolov pire ali kaša, fižolovi strukljji, fižol z ocvirki z zeljem ali repico

SOLATE — fižol z bučnim oljem mešane solate s svežim zeljem, radičem ali zeleno solato.

Stajersko, in sicer jaz kot politični komisar Šerčerjeve brigade, Martin Srbčič kot politični komisar 1. bataljona Šerčerjeve brigade in Tone Kovačič iz Krške vasi kot politični komisar 3. bataljona Šerčerjeve brigade.

Se marsikaj bi bilo mogoče napisati o delovanju Cerkljanov in drugih prebivalcev tega dela izselitvenega pasu. Cerkljane in prebivalce iz okolice Cerkelj bi zasledili v mnogih brigadah in odredih po Sloveniji, zasedli pa bi jih tudi med vosovci in zaščitniki po slovenskih mestih in vaseh. Tako pa se skoraj vsa povojna leta teh krajev drži etiketa »izselitvenega pasu«. Vestni zgodovinarji bi ugotovili, da so ti kraji, kjer je Ilija Gregorič, desna roka voditelja kmečkih puntov Matije Gubca, pred štiristo leti vodil prve boje s fevdalno vojsko, med drugo svetovno vojno častno izpolnili svoje domovinske dolžnosti. Odkrili bi nešteto dramatičnih zapletov v zvezi z organizacijo pobegov, prenašanjem orožja in streliva, od tam, kjer ga je odvrgla bivša vojska, v kraje, kjer je prišlo v roke partizanom. Seveda bi morali zgodovinarji in kronisti te podatke zbirati pri dejanskih aktivistih in borbcih, da se ne bi spet kje pojavila še kakšna »neevidentirana četa« kot tista v zvezi s Francem Gramcem.

KONEC

Nastanek Rakovške čete in Zidanškovega bataljona

Po kapitulaciji bivše Jugoslavije je bil politični položaj na Notranjskem zelo ugoden za razvoj in delovanje OF. Komunistična partija je imela velik ugled ter veliko iskrenih in predanih somišljenikov. Tako je France Popit-Jokl, poverjenik CK KPS, skupaj z Ivanom Novakom — Očkom in drugimi notranjskimi komunisti lahko hitro razpredel široko mrežo partijskih organizacij.

Junija 1941 je bila na Rakeku ustanovljena partijska celica. Sekretar je bil Jože Pirc, člani pa: predvojni komunist Tone Krajc in Tone Bavec—Cene. Avgusta so bili sprejeti še: Anton Kovač, Franc Pirc in Lojze Bukovac. Iz skupine kandidatov pa sta se v avgustu 1941 ustanovili še partijski celici na Uncu in na Planini pri Rakeku. Hkrati je bila ustanovljena tudi OF slovenskega naroda. Terenski odbor OF na Rakeku, ki je povezoval sicer strankarsko različno usmerjene prebivalce, je bil zelo dejaven in enoten.

Julija 1941 je bila na Rakeku ustanovljena skojevska skupina. Sekretar SKOJ je bil Franc Pirc, člani pa: Ciril Pirc, Slavc Bombač, Tone Debevc in Franc Mekina. Nato je bila ustanovljena še skojevska skupina na Lazah, ki je zajemala tudi Grčarevec.

Vsi skojevci in njihovi privrženci — bilo jih je več kot 40, — so bili vključeni v narodno zaščito, katere komandant je bil Dušan Zorc. Člani narodne zaščite so najprej opravljali lažje naloge: raznašanje Poročevalca, zbiranje orožja, trošenje letakov, napisane akcije in podobno, nato pa vse težje. Od julija dalje so izvedli več akcij, zlasti rezanje žic telefonske napeljave. Nato so začeli napadati tudi italijanske vojske. Še pred oktobrom 1941 so člani narodne zaščite z Rakeka med Rakekom in Cerknico napadli karabinjersko patruljo,

jo razorožili in sezuli. Na dan napada Krimskega bataljona na Lož in Bezuljak, 19. oktobra 1941, so člani narodne zaščite z Rakeka izvedli fingirani napad na Rakek, kar pa še ni natančno raziskano. Kaže, da so Italijani imeli ob tem napadu tudi precej žrtev.

Osvobodilna fronta je imela pri Domielju organizirano veliko nabavno skladišče, ki so ga varovali člani narodne zaščite. Po napadu na Lož je partijska organizacija napotila k partizanom najprej, v novembru 1941, Toneta Bavca—Ceneta, v decembru pa še Karla Frangeša, Franca Medena in Ivana Slabeta—Radovana. Vključili so se v tako imenovani Kožlješki bataljon, ki se je nato imenoval 3. partizanski bataljon Ljube Serčerja.

Osvobodilna fronta in partija sta člane narodne zaščite načrtno pripravljali za odhod k partizanom. Ko je vodstvo KPS izdalo navodilo, naj se število partizanov in partizanskih čet občutno pomnoži, je tudi partijska organizacija na Rakeku sklenila poslati k partizanom večjo skupino svojih najboljših članov, skojevcev in mladincev. Odhod k partizanom pa je pospešila še aretacija dveh aktivistov v Trstu, kamor sta šla nabavljati ciklostil za OF.

Odhod k partizanom je bil temeljito pripravljen in je potekal nemoteno v več manjših skupinah. Dne 12. marca 1941 se je odpravila z avtobusom prva skupina, v kateri so bili: Tone Debevc, Ciril Pirc—Cicek, Franc Pirc—Jovo in Slavc Bombač—Boris. Z Rakeka so se odpeljali z avtobusom do Bloške police. Tam jih je čakal Tone Prevec—Dimač, član KP iz Loža, in jih odpeljal proti Racni gori. Dne 13. marca 1942 sta odšli kar dve skupini. Z dopoldanskim avtobusom so odšli: Franc Mekina—Borut, Vinko Korenčič—Tone, Tone Korenčič—Tarzan, Jože Korenčič—Bivol in Jože

Janež—Krešo. Na avtobus so naložili tudi orožje in strelivo, celo puškomitraljez, oboženi pa so bili s pištolami. Pri raztovarjanju na Bloški polici so jim pomagali celo trije karabinjerji. S popoldanskim avtobusom pa so odšli: Dušan Zorc—Martin, Franc Bombač—Zorko, Ivan Turšič—Iztok, Franc Slabe—Jure in Franc Bombač—Matjaž, 19. marca 1942 so odšli: Slavko Modec—Kostja, Franc Modec—Luka, Tone Urbančič, Franc Mikuž—Slavček in iz Ivanjega sela Janez Kranjc. Dne 15. marca je odšla skupina prostovoljcev z Laz, ki jo je vodil Stane Žitko—Tiger, v njej pa so bili še: Jože—Simčič—Jelen in brata Ržek. Dne 18. aprila 1942 je Tone Kovač—Branko pripeljal z Rakeka še 8 fantov. Četa 32 borcev se je utaborila v Smrekovcih pri Racni gori in se s kasnejšimi posameznimi prihodi Rakovčanov povečala na 42 mož. Začasno ji je poveljeval Dušan Zorc—Martin. V tem taborišču so se kmalu srečali z letečo patruljo (proletarskim udarnim vodom iz bataljona Ljube Serčerja), ki jo je vodil izkušeni španski borec Stanko Semič—Daki.

Štab bataljona Ljube Serčerja je četo z nazivom »Rakovška« vključil v svoj sestav kot 3. četo, hkrati pa imenoval komandirja in političnega komisarja. Komandir je postal Slavko Kovač—Smeli iz Loža, politični komisar pa Tone Bavec—Cene. Četa je imela tri vođe. Komandirji vodov so bili: Dušan Zorc—Martin, Franc Bombač—Zorko in Tone Kovač—Branko. Bila je zelo dobro oborožena. Poleg mitraljezov in pušk je imel vsak borec vsaj po dve bombi, vsak drugi borec pa tudi pištolo. Četa je vzdrževala tesne stike z vodstvom OF in partije v Loški dolini.

Sredi aprila 1942 je četa prisegla pred političnim komisarjem bataljona Ljube Serčerja Janezom Hribarjem — Tonetom Pogacnikom, predvojnim komunistom iz Loža. Osvobodilna fronta in partija sta imeli v tem času na tem področju Notranjske vključno s Prezidom in Čabrom popolnoma prevladujoč položaj. Terenski odbori OF so četo oskrbovali s hrano, z dodatnim orožjem in opremo, četa pa se je vojaško urila, politično izobraževala ter izvajala propagandne akcije. Tudi na vojaške akcije ni bilo treba dolgo čakati. Prvo so izvedli skupaj z Dakijevo letečo patruljo v Iga vasi, kjer so likvidirali okupatorjevega hlapca Zigmunda in njegovo hčerko, predsednico fašističnih žensk.

Aprila je dejavnost čete naraščala. Njene patrulje so križarile ponoči in podnevi po vsej južni Notranjski. Zaradi tega je bilo delo okupatorskih oblasti, še zlasti karabinjerjev in finančne straže, popolnoma paralizirano, omejeno le na neposredno okolico postojank. Italijani so zaradi tega popolnoma opustili svoj načrt za fašizacijo šolske mladine.

Sovražnik, ki je začutil, da izgublja tla pod nogami, je zelo ostro in močno reagiral. Četo je začel hajkati z močnimi silami. Rezultat je bil klavrn: koloni, ki je prodirala iz Starega trga pri Ložu čez Poljane, je uspelo odkriti le prazno taborišče Rakovške čete. Hkrati pa je četa začela vse pogostejše napadati Italijane. Dejavnost čete je lepo razvidna iz poročila štaba Serčerjevega bataljona v Slovenskem poročevalcu št. 18, z dne 5. maja 1942, in iz poročila Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet z dne 1. maja 1942. Vrhovnemu štabu NOV in POJ o narodnoosvobodilnem boju v Sloveniji od 25. decembra 1941 do 11. maja 1942.

Iz teh dveh poročil izhaja, da je 11. aprila 1942 patrulja Rakovške čete aretirala in odvedla iz Babnega polja dva izdajalca, ki sta v taborišču priznala svoje zločine in bila ustreljena. Ustreljen je bil tudi en italijanski detektiv. Dne 13. aprila je vod te čete (14 mož) na progi Postojna—Rakek zaminiral železniško progo. Eksplozija se je zakasnila, tako da sta bila razbita le zadnja dva vagona, proga pa je bila hudo poškodovana.

Medtem se je politični položaj v Prezidu in okolici zelo zaostрил. Osvobodilna fronta in partijska organizacija, ki sta dobivali navodila za politično delo od rajonskega komiteja KPS Loška dolina, sta v tem času vključili v svoje vrste vse poštene in napredne ljudi, predvsem mladino. Vse je bilo pripravljeno na oboroženo vstajo in vsega tega se ni moglo več prikrivati, tako da je bil odkriti spopad z Italijani neizbežen.

Nekako 15. aprila 1942 so Italijani s pomočjo domačih izdajalcev prijeli štiri terence. Začeli so izvajati preiskave. Grozila je nevarnost, da odkrijejo celotno mrežo OF. Zato so se kompromitirani člani partije in OF takoj umaknili iz Prezida. O nastalem položaju so obvestili tudi Rakovško četo in jo obenem prosili za posredovanje. S četnim poveljstvom so izdelali načrt za osvoboditev aretiranih tovaršev. Obveščevalna služba iz Prezida je izvedela, da jih bodo odpeljali z avtobusom v Čabar, spremljal na njih bo italijanski kurir na motorju s prikolico. Dne 16. aprila 1942 je del

čete postavil zasedo na Majerju blizu Kozjega vrha, kjer so pričakovali najprej prihod kurirja in njegovega spremljevalca in nato avtobus. Ker pa je avtobus vozil pred njima, so avtobus prezrli in ga mirno pustili mimo, kurirja in njegovega spremljevalca pa so ujeli. Zaplenili so motorno kolo, orožje in važne dokumente, od ujetnikov pa izvedeli za storjeno napako. Da bi zaprte tovariše le rešili, sta se Ivan Slabe—Lisjak in Tone Korenčič—Tarzan hitro preoblekla v karabinjerski uniformi in se z motornim kolesom pognala proti Čabru. Tik pred Čabrom sta se obrnila, ker je bil avtobus že zapeljal pod okrilje italijanske postojanke.

Dne 17. aprila 1942 je padel v zasedo Rakovške čete avtomobilski transport med Prezidom in Starim trgov. Zaseda je bila postavljena zato, da bi rešili 20 internirancev. Ta podatek ni nikjer drugje omenjen. Po nekaterih potankostih ga je moč enačiti z dogodki, ki so se pripetili 19. aprila. Zanimiv je predvsem zaradi tega, ker govori o velikem številu aretiranih. 18. aprila 1942 se je iz Prezida umaknilo v gozdove že približno 40 ljudi, med njimi tudi Drago Ožbolt, tedanji sekretar partijske celice v Prezidu.

Dne 19. aprila 1942 so Italijani iz Čabra poslali 4 kamione vojakov proti Kozjemu vrhu, da bi polovili ljudi, ki so jih imeli na seznamu. To jim pa ni uspelo, ker so se aktivisti pravočasno umaknili. Vodstvo Rakovške čete je takoj poslalo patruljo devetih borcev z nalogo, da napade sovražnika. Med potjo se je patrulji priključilo še 11 tovarišev iz Prezida in okolice, ki so prejšnji dan postali partizani. Zasedo so postavili v Goračih. Ob 16. uri je v zasedo zapeljala vračajoča se kolona. Po enournem boju je po partizanskih virih obležalo 134 Italijanov, partizani sami pa niso imeli izgub. V boju so zaplenili 4 puškomitraljeze, mnogo pušk, streliva in opreme, pač toliko, kot so lahko odnesli Rakovčani, zakaj novinci iz Prezida in okolice so prehitro zapustili bojišče. Italijansko poročilo navaja, da so imeli Italijani le 23 mrtvih in 28 ranjenih. Po fotografiji, ki kaže zbrano orožje od poražene enote na kraju spopada, pa je mogoče zatrdno sklepati, da so partizanski podatki o italijanski izgubah zelo verjetni, saj je na kupu poleg mnogih pušk položenih še 5 puškomitraljezov. Torej bi Italijani v mrtvih utegnili izgubiti najmanj 100 vojakov in starešev.

Zaseda v Goračih je bila največji uspeh Rakovške čete. Bila je prva skupna akcija slovenskih in hrvaških partizanov, obenem pa prva in popolna zmaga. Prebivalstvu teh krajev je bila znak za splošno ljudsko vstajo. Mnogi so bili tako navdušeni, da so ta italijanski poraz istovetili s porazom Italije. Začel se je množični priliv k partizanom. Četno poveljstvo in vodstvo partijske organizacije je odločilo, da se starejši in manj kompromitirani tovariši vrnejo na domove v Prezid in okolico, od čete pa naj se loči tudi politični aktiv. Tako je v četi ostalo le 107 novincev, skupno pa je četa štela 150 mož. Slavko Kovač — Smeli je iz tako narasle čete ustanovil bataljon Miloša Zidanška. Štab Notranskega odreda je z naredbo št. 6 dne 29. aprila 1942 potrdil ustanovitev bataljona, ki se imenuje 3. bataljon Notranjskega odreda in se mu dovoljuje nositi naziv »bataljon Miloša Zidanška«, padlega komandanta Serčerjevega bataljona. Bataljon je bil razdeljen na 4 čete; prva četa, ki je bila še nadalje pretežno sestavljena iz Rakovčanov, je nosila ime Rakovška. Kmalu se je okrepila z novimi borci iz Cerknice, Grahovega, Zerovnice, potem pa tudi s prostovoljci iz Loške doline. Mnogi Rakovčanje pa so postali komandirji, politični komisarji in vodniki v drugih treh četah.

Povedati je treba še to, da se je politično delo na Rakeku in okoliških vaseh (Unec, Ivanje selo, Laze, Slivice in Planina) nadaljevalo in širilo. Sovražnik je skušal dejavnost razbiti tako, da je mnoge zaprl in mučil, pošiljal v internacijo in jih streljal. Vse to nasilje pa ni nič zaleglo. Rakovčani so bili vztrajni in odločni kot njihovi svojci — borci v gozdovih. Kako močni in enotni so bili prebivalci Rakeka in okolice, nam kaže podatek, da sovražnik in domača reakcija na Rakeku nista mogla ustanoviti protirevolucionarne bele garde. Z velikim trudom jim je to kasneje sicer uspelo na Uncu, toda prav tam so doživeli nov presenetljiv poraz, saj je moštvo te kvasilniške enote skoraj v celoti prestopilo k partizanom. Kaj takega se ni zgodilo nikjer drugod v Sloveniji. Da bi se masčevali nad ponosnim in zavednim prebivalstvom teh krajev, so jeseni 1943 na Rakeku ustanovili domobransko postojanko, v kateri so se zbrali vsi zakrknjeni notranjski belgardisti. Ti so ustrašovali prebivalstvo in nad njim znašali gnev za poraze, ki jim jih je prizadejala narodno-osvobodilna vojska. Ljudje pa so vzdržali tudi te strahote in končno dočakali svobodo, za katero je popadalo skoraj dve tretjini Rakovške čete.

fotografija z vprašajem

V prejšnji 10. številki našega lista (TV—15 z dne 2. marca 1972) smo objavili fotografijo partizanov, ki stojijo poševno na robu gozda. Podobno, samo bližnjo fotografijo smo objavili v predzadnji lanski številki (št. 51 z dne 17. decembra 1971). Zdaj se je oglasil Stane Torkar z Jesenic, Finžgarjeva cesta 6, ki pravi, da so na teh dveh fotografijah tovariši iz transportne čete (gorenjske) tehnike. Fotografiji sta nastali konec decembra 1944 ali v začetku januarja 1945. Ta četa je imela svoje taborišče nad Rudnim blizu Dražgoš, v njenem sestavu pa so bili pretežno borci iz Gorenjske. »Nekaj imen se še spominjam, ta so: Pavel Magdič, ki živi v Lescah, Babič živi v Radovljici, Stanko Gogala iz Nove vasi, Joža Prešeren, ki je padel kot mitraljezec Gorenjskega vojnega področja med zadnjo nemško ofenzivo. Trije tovariši so bili doma iz okolice Brezji, imen in priimkov pa se ne spominjam. Eden izmed njih še živi v Zirovnici. Transportna četa je morala predvsem skrbeti za dostavo (prenos) materiala za Gorenjsko tehniko, v oktobru 1944 pa je šel del te čete v Crnomelj po orožje za kurirsko postajo in za tehniko. Četa je bila v januarju 1945 razformirana, borci pa so se razšli po raznih enotah. Jaz (Stane Torkar) in Joža Prešeren sva odšla na Gorenjsko vojno področje, nekaj pa jih je še naprej ostalo blizu Dražgoš. Fotografijo je posnel komandir, doma iz okolice Podnarta, ki je zamenjal prejšnjega komandirja transportne čete Lojzeta iz Dražgoš.« Tovariš Stane Torkar pripominja, da bi lahko poizvedel še za imena in priimke drugih tovarišev, ki so na omenjenih dveh fotografijah, kar ga seveda lepo prosimo in se mu že sedaj najlepše zahvaljujemo. V začetku svojega pisanja pa se sprašuje, če imamo res namen ugotavljati, kaj posamezne fotografije predstavljajo. Namreč fotografija z vprašajem, ki smo jo objavili v lanski 51. številki, je bila pred leti objavljena že v reviji Tovariš in takrat je na uredništvo Tovariša takoj javil vse podatke in se zato čudi, kako da za fotografijo ponovno sprašujemo. Povedati moramo, da nam te fotografije pošilja v objavo Muzej ljudske revolucije v Ljubljani, Celovška 23 (Čekinov grad). Kakšen razvid ima muzej glede že dobljenih pojasnil in zakaj nam je ponovno poslal v objavo že pojasnjeno fotografijo, ne bi znali odgovoriti. Toliko v opravičilo tovarišu Torkarju in morda še komu.

Za danes pa spet nova nepojasnjena fotografija. Katero enoto predstavlja, ali kakšen štab ali skupino političnih delavcev? Čeprav fotografija ni popolnoma jasna, boste tovariše in tovarišice vendarle lahko prepoznali. Odgovorite na vprašanja, ki so že znana, torej tudi na to, kdo je fotografijo posnel!

Črednik Šumrada

Kot mladenič se je igral z razstrelivom in se ponesrečil. Ostal je brez nosu, iznakaženih ust in brez prstov na desni roki. Ker ni bil za drugo delo, je postal vaški pastir v Starem kotlu pri Čabru. Vsi so ga imeli radi. Hranil se je od hiše do hiše. Ljudje so mu stregli bolj kakor sebi. Kadar so kuhali tudi zanj, so bile na mizi boljše jedi, potlej pa so mu še natrpali žepe s pečeni mištrukli. Plačali so mu in ga tudi oblekli od nog do glave.

Od takrat je preteklo mnogo let. Šumrada je pri živini ostarel, pri kravah dočakal razpad Jugoslavije in itali-

jansko zasedbo. Po napadu na italijanske karabinirje v Tatinski dragi, ko sta notranjska partizana Martin Černe in Lisjak ujela dva karabinerja, so 16. aprila 1942 Binklarji, kakor pravijo Starim in Novim kotarjem, odšli k partizanom. Rakovška četa Šercerjevega bataljona je z Binklarji, Bajtarji in Prezdanci, Slovenci in Hrvati, prerasla v bataljon Miloša Zidanška, ki ga je vodil Slavko Smeli. Ta bataljon je zlasti v okolici Čabra prizadejal Italijanom hude izgube, mnogo strahu in velike skrbi. Črednik Šumrada je na svoj način in po svojih močeh ves ta čas podpiral partizane in sanjal o svobodi.

Nekega dne v septembru 1942 je stari fašist, okoreli vojni liferant in vohun Baldussi z laškimi podrepniki belogardisti prignal v Čabar veliko čredo krav. Ljudje so pripovedovali, da so bili fašisti in belogardisti črednika Šumrada privezali k drevesu, a ga je neki deček odvezal, nato sta oba pobegnila v gozd. Tedaj je divjala velika »hajka«. »Rdeče kravate« so požigale hiše in cele vasi, ubijale nedolžne ljudi. Črni dim se je valil nad vasmí. Tudi nad Starim in Novim kotom je divjal silen plamen, pobrali in v taborišče smrti na Rab so odgnali vse ljudi.

Slonel sem na oknu sodnije v Čabru, ko so si ljudje iz Binklja vozili v mesto svoje borne reči, ki so jih utegnili vzeti in naložiti na voz. To sta bila dva voza, v katere so bili vpreženi voli. Ob prvem je bilo nekaj starejših žensk, pri drugem pa črednik Šumrada. Ko sem zagledal reveža, sem pomislil: »Čemu si, revež, prišel med zverí, ki komaj čakajo na svojo žrtev...«

Vozovi so se ustavili pred nekdanjim okrajnim glavarstvom, kjer so Italijani imeli tako imenovani civilni komisariat s komisarjem Evgeniom Nautom iz Ilirske Bistrice, ki so ga stražili baldussi-jevci. Ti so se pogosto preoblečali v partizane in hodili kot italijanska predhodnica po domačih vaseh. Že je k voze-ma prihajala karabinjerska patrolja.

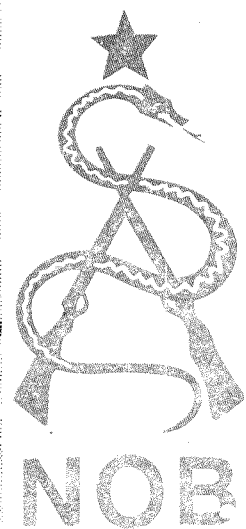
Ko so belogardisti zagledali ubogega pastirja, so se spogledali in eden izmed njih je stopil nasproti karabinjerjem. S prstom je pokazal na ubogega

črednika. Karabinjerji so ga takoj pri-jeli in ga odgnali v zapor. Drugi dan so ga zverinsko ubili na pokopališču v Čabru.

Črednik Šumrada je padel na pokopališču v Čabru kot ena izmed šestdes-tih žrtev. Njegova trda suha roka in pest brez prstov, ki se ni nikdar dvig-nila fašistom v pozdrav, še vedno žuga iz črne zemlje nekaznovanim izdajal-cem...

JURE KRIZ

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

dr. Janez Podboj

Rodil se je 26. februarja 1915 v Ljubljani. Promoviral je v Münchnu septembra 1942. Julija 1943 je odšel k partizanom na Dolenjsko in 13. septembra 1943 je bil imenovan za sanitetnega referenta Gubčeve brigade (15. divizije). Ker je imel bogate izkušnje, so ga jeseni poslali na Primorsko, kjer je še divjala nemška ofenziva. Bil je sanitetni referent v 31. diviziji. Med napadom na štab divizije v Oselci nad Cerknim je bil hudo ranjen. Po treh dneh je 14. novembra 1943 ranam podlegel. Bolničarji so ga prepeljali v Cerkno in tam pokopali.

Bataljon Šercerjeve brigade v Čabru 11. septembra 1943

Bil sem v posebni skupini

»Dr. Mengele« je čarobno ime. Kdor ga sliši, že zadrhti. Tega se brž zave tudi pričujoči esesovec in me vljudno vpraša, do katere ure bi rad ostal v taborišču; to mora namreč zabeležiti. Pogledam na uro: zdaj je deset. »Ostal bom do dveh popoldne. Do takrat bom že opravil pri dr. Mengeleju,« odgovorim. Za nameček vzamem iz žepa zavojček cigaret in mu jih dam nekaj. Esesovec je na moč zadovoljen. Skoraj ljubeznivo pozdravi in toliko da mi ne reče, kako me bo prihodnjič rad sprejel.

Pri tem esesovskem sužnju sem si torej učinkovito pomagal z imenom dr. Mengeleja in s cigaretami. Zdaj sem brez skrbi, da bom lahko preživel nekaj ur v družbi svojih stanovskih kolegov. Toda najprej moram opraviti pri dr. Mengeleju. Vstopim v komandantovo barako in počakam v predsobi. Neki uradnik me vpraša, kaj želim. Ko mu povem, mi pokaže vrata, skozi katera naj vstopim. Znajdem se v lepo opremljenem delovnem kabinetu. Na stenah je vse polno grafikonov, ki govorijo o številčnem stanju KZ v različnih obdobjih. Med njimi zagledam veliko fotografuro dobro znane obraza Heinricha Himmlerja v razkošnem okviru. V sobi sedijo trije možje: dr. Mengele, glavni kirurg hauptsturmführer dr. Thilo in glavni zdravnik splošne prakse obersturmführer dr. Wolf. Dr. Mengele pove dr. Wolfu, ki me še ne pozna, da sem jaz tisti, ki izvajam avtopsije v krematoriju. Dr. Wolf začne nato pogovor, iz katerega spoznam, da se mož zelo zanima za patološko anatomijo in da bi bil že prišel opazovat seciranje kakšne-

59

ga zanimivega primera, če bi bil utegnil. Trenutno da opravlja zelo pomembno znanstveno delo. In prav v tej zadevi bi se rad z menoj posvetoval. Pove mi, da se je v taborišču silno razpasla driska, ki ima 90-odstotno pogubne posledice. V kliničnem smislu da dobro pozna razvoj bolezni, ker je napravil na tisoče preiskav in ima zelo natančne zapiske. Vendar je njegovo delo nepopolno, kajti za znanstveno proučitev bolezni bi bila poleg velikega števila kliničnih ugotovitev nujno potrebna tudi ustrezna anatomsko-patološka ocena; v ta namen bi bile potrebne preiskave na velikem številu trupel internirancev, umrlih zaradi driske.

Stvar mi postaja jasna: tudi dr. Wolf se ukvarja s poskusi. Sredi dima iz krematorijev in duha po krvi hoče tudi on izkoristiti na tisoče izmозganih nesrečnikov — nekatere je driska tako zdelala, da tehtajo komaj trideset kilogramov. Mož bi rad s pomočjo raztelesenja velikega števila trupel spoznal notranje pojave ob tej bolezni, ki so medicinski vedí še neznani.

Dr. Mengele hoče rešiti problem razmnoževanja rase s proučevanjem »človeškega materiala« oziroma dvojčkov, ki z njimi razpolaga po mili volji. Dr. Wolf pa raziskuje vzroke driske. Toda te vzroke poznamo vsi. »Recept« za nastanek driske je naslednji: ljudi — ženske, moške in celo nedolžne otroke — iztrgajo iz njihovih domov ter jih strpajo kakor živino v vagone, jim pustijo vrč postane vode in jih zapro, zaplombirajo. Tako potujejo po sedmih tednih geta v Auschwitz. Tam jih naženejo v barake, ki so bile prvotno namenjene za konjske hleve. Za hrano jim dajejo plesniv kruh, umesjen iz kostanjeve moke, malo margarine iz lignita in trideset gramov klobase, izdelane iz mesa garjavih kljuset. Vse to ne presega sedemsto kalorij. In za nameček dobijo še po pol litra juhe iz kopriv in kolerabe, brez masčobe, moke in soli. Po štirih ali

60

petih dneh se neizogibno pojavi driska. Kdor jo stakne, umre brez bolečin čez kakšne tri ali štiri tedne...

Dr. Wolf meni, da je za njegov anatomsko-patološki študij potrebno najmanj sto petdeset trupel. Najinemu pogovoru se pridruži dr. Mengele, ki pravi, da lahko vsak dan opravim kakšnih sedem avtopsij; v treh tednih bi torej lahko raztelesil sto petdeset trupel. Nisem njunega mnenja in to tudi povem: če hočeta, da bo delo dobro in natančno opravljeno, bom lahko opravil največ s tremi trupli na dan. Doktorja se strinjata z menoj, nato me na kratko odslovita.

Zdaj grem na obisk k svojim stanovskim tovarišem v bolniški baraki št. 12. Zadovoljni so z zdravili, ki sem jih prinesel, prav tako s cigaretami, ki si jih z užitkom prižgo. V njihovih obrazih in govorjenju se zrcalita utrujenost in malodušje. Še vedno so pod vtisom žalostnega konca češke četrti. Polagoma se jih polašča obup: kaj bo z njimi? Take trenutke sem prestajal tudi jaz, in sicer že mnogo prej, saj sem se kmalu po vstopu v krematorij začel zavedati, kaj bo z menoj.

Tolažim jih in spodbujam, naj ne klonejo. Opisujem jim mednarodni položaj, ki je čedalje ugodnejši za nas vse. Ker vsak dan prebiram časopis, jim stvari lahko natančno pojasnim. Ob slovesu si toplo sežemo v roke.

Ne da bi se hvalil, lahko rečem, da imam moč-ne živce, ko v takšnem stanju še vedno lahko tolažim druge.

17.

Bolniki obersturmführerja dr. Wolfa, ki umirajo za drisko, prihajajo drug za drugim pod skalpel. Raztelesil sem že trideset trupel. Rezultat mojih dosedanjih opazovanj je tak: pri vsakem primeru pride do hudega vnetja sluznice; to povzroči popol-

Na življenje in smrt
Desant na Drvar
Vojna na Balkanu
Kri na kamnu
Zgodovina gestapa
Roparski zaklad

in še druge knjige iz bogatega repertoarja knjig založbe
BOREC prejme vsak novi naročnik na TV-15, ki se
naroči nanj vsaj za 12 mesecev.

izreži

Priimek in ime:

Naslov:

»TV-15«

Pošta:

p.p. 598.

61001 Ljubljana

Podpis:

(Naročnino bom poravnal-a po prejemu položnice —
naročnino bom sam nakazal)

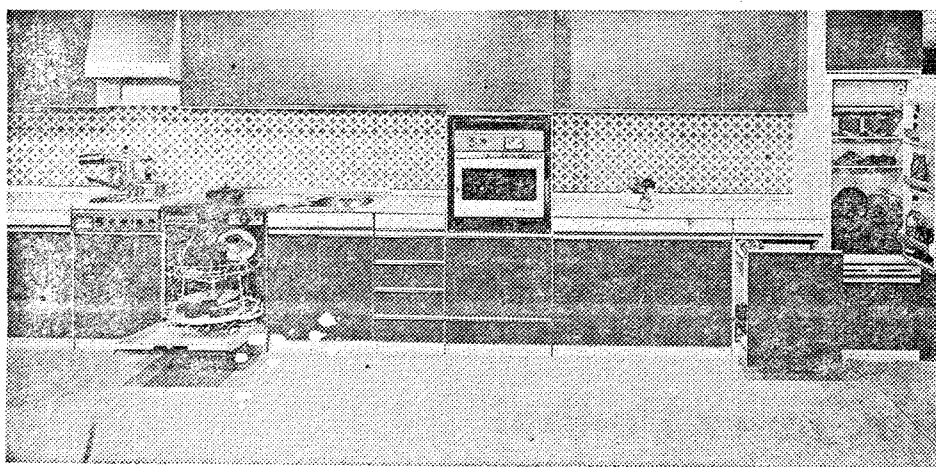
Poleg tega ima možnost biti izžreban za eno izmed štirih ročnih ur, ki bodo
vsak mesec podeljene med stare in nove naročnike lista.

Člani Zveze združenj borcev in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije!
TV-15 je vaše glasilo. Pomagajte ga razširjati; naj pride v vsako partizansko
družino, naj ga prebira vsakdo, ki mu naša polpretekla zgodovina ni tuja!

brest

SALON POHIŠTVA CERKNICA

791 080

vega 60
brest cerknica

“bien-être”
eau de cologne naturelle

70° et 85°

TKI HRASTNIK - DIPARCO PARIS

*Industrija Bombažnih
izdelkov - Kranj*

je specializirano podjetje za jacquardske deko-
rativne tkanine

Proizvajamo: dekorativne zavese iz sintetičnih
vlakn v raznih širinah in barvah, jacquard gra-
dle za posteljne vložke in damast gradle v bo-
gatem asortimanu in po najugodnejših cenah.

Cenjeni potrošniki, zahtevajte povsod naše kva-
litetno priznane izdelke.

61

no oslabitev žlez, ki izločajo v želodcu prebavni sok. In če ni prebavnega soka, ni prebave, zato pa je tem več fermentacije. Pride tudi do vnetja sluznice v tankem črevesju in do njegovega zoženja. Moja naslednja ugotovitev se nanaša na najvažnejši sok v debelem črevesju, žolč, ki je neobhodno potreben za presnovo maščob. Ko odprem žolčnik, najdem namesto rumeno zelenkastega izločka skoraj brezbarvno tekočino, ki nikakor ne more opravljati svoje prebavne naloge. Četrta ugotovitev: vnetje debelega črevesja ter oslabitev, stanjšanje in pretirana krhkost črevesnega tkiva, ki postane podobno cigaretnemu papirju. Prebavil pravzaprav ni, spremenila so se v nekatrške odtočne kanale — v nekaj minutah vse zleti skozi telo. Takšne so ugotovitve po opravljenih avtopsijah — dokaj razumljive tudi nešolanim ljudem. Delo, ki so mi ga naložili, je prav enolično in nezanimivo. Bakteriološke preiskave verjetno izvajajo v vasi Risgau, tri kilometre od krematorija, v »Higiensko-bakteriološkem institutu enot SS«. Tam vodi delo slavni dr. Mansfeld, profesor-bakteriolog s fakultete v Peczu.

18.

Popoldne, ko sem po kosilu počival, je vstopil v mojo sobo Oberscharführer Mussfeld s tremi neznanci v jetniških oblekah. Pravzaprav jih je prignal in mi naznanil, da mi dr. Mengele pošilja pomoč. Ob teh besedah je pokazal na nesrečnike s ciničnim sočutjem.

Nesrečniki so bili res pomilovanja vredni, ko so stali v sobi, oblečeni v cape, umazani in zaprpadeni od groznega strahu, vsi iz uma v novem okolju. Tudi oni so izgubili upanje, ko so prestopili prag krematorija.

Prijateljsko in sočutno jim sežem v roke. Predstavimo se. Prvi je dr. Denis Görög, izredni profe-

62

sor, specialist za patološko anatomijo v državni bolnišnici v Szombathelyju. To je mršav možak, star kakšnih petinštirideset let, z močnimi naočniki. Zbudi mi dober vtis. Čutim, da bova postala dobra tovariša. Drugi, ki mu je kakšnih petdeset let, je že malce zgrbljen in trebušast, obraz pa ima sila nesimpatičen. Piše se Adolf Fischer. Dvajset let je opravljal službo laboranta na anatomskem institutu v Pragi. Je češki žid, v taborišče je prišel pred petimi leti. Tretji je dr. Joseph Kolner, zdravnik iz Nice, ki so ga internirali pred tremi leti. Star je šele dvaintrideset let, govori malo, sicer pa je zelo sposoben.

Dr. Mengele je te nesrečnike ulovil v umazanih barakah taborišča D in mi jih poslal z namenom, da izvajanje avtopsijs ne bi zaostajalo. Jaz bom še naprej odgovoren za raziskovalno delo, skrbel za korespondenco, za vodenje arhivov in za sestavljanje zapisnikov o opravljenih avtopsijah. Zdravnika naj bi mi pomagala pri seciranju, laborant pa naj bi v skladu s svojim poklicem pripravljala trupla. Žago naj bi odpiral lobanje, izdajal in pripravljala razne organe, namenjene raziskavam. Po posameznih avtopsijah naj bi s secirne mize odstranil trupla ter skrbel za očiščenje secirnice in delovne sobe. Dobil sem torej kvalificirane sodelavce, ki me bodo precej razbremenili in mi delo zelo olajšali.

19.

Kot zdravnik posebne skupine grem na jutranjo vizito. Četvero krematorijev dela s polno paro. Sinoči so sežgali grške Žide s sredozemskega otoka Krfa. To je bila ena najstarejših židovskih občin v Evropi. Sedemindvajset dni so se vozili brez jedi in pijače, najprej na ladji, nato v plombiranih vagonih. Ko so prispeli na rampo smrti v Auschwitzu in so se odprla vrata vagonov, ni nihče izmed njih izstopil. Polovica jih je bila mrtvih, drugi pa so

63

bili nezavestni ali se jim je bledlo. Celoten transport brez izjeme so poslali v krematorij št. 2. V krematoriju so tako hiteli z delom, da je zjutraj ostal od vsega transporta le še kup umazane obleke na krematorijskem dvorišču. Zalostno zrem v ta oblačila, ki po malem postajajo vlažna od mokre jesenske megle. Za hip se mi pogled ustavi na vrhu krematorijskega dimnika. Četvero strelododov na oglih dimnika se je od hude vročine skrivilo.

Na današnji viziti sem imel težavno delo v krematoriju št. 4. Eden izmed krematorijskih kurjacev, član posebne skupine, je zaužil veliko količino uspavalnega praška, hoteč napraviti samomor. To je najpogostejši način poskusa samomora med pripadniki posebne skupine. Do uspavalnih sredstev namreč pridejo zlahka, najdejo jih med bedno zapuščeno žrtev. Stopim k nesrečnikovu ležišču in srce me boli, ko prepoznam »stotnika«. Tako so ga namreč klicali pripadniki Sonderkomanda, ker ni nihče vedel njegovega pravega imena. Doma, v Atenah, je bil v službi kot stotnik na dvoru grškega kralja in je imel na skrbi vzgojo njegovih otrok. Je prijazen in zelo bister mož, že tri leta interniran. Njegovo ženo in otroke so poslali takoj ob prihodu v zaporjevalnico. Zdaj leži na postelji in globoko spi. Moralo je miniti že več ur, odkar je zaužil uspavalno, saj mu ga je telo že resorbiralo. Vidim, da ni več v smrtni nevarnosti. Pripadniki Sonderkomanda, ki stoje okrog njega, me prosijo vljudno, z malodušjem, naj pustim, »da gre«, naj ne storim ničesar. Če mu namreč rešim življenje, mu bom samo podaljšal moralne muke, ki se jih je hotel rešiti. Sonderkomandu št. 12 je tako in tako usojeno le še nekaj tednov življenja.

Ko vidijo, da njihovo prigovarjanje nič ne za-
leže in da mu začnem vbrižgavati protistrup, neka-
teri izmed njih, zlasti tisti, ki so že dolgo v tabo-
rišču, jezno godrnjajo in obsojajo moje ravnanje.

Razčiščenje v ZZB NOV Hrvatske

Minuli teden je bilo v Zagrebu 10. zasedanje plenuma republiškega odbora ZZB NOV SR Hrvatske. Na njem je predsednik republiškega odbora Pero Car natančneje razčlenil, kako so nastali in se razvili obsojani vredni škodljivi pojavi v borčevskih vrstah. Ugotovil je, da so se posamezniki izmed tedanjih političnih vrhov na Hrvatskem hoteli povzpeti med antipartijske sile in hkrati so si prizadevali, da bi pritegnili del udeležencev NOV v tako imenovano množično gibanje.

Po 21. seji predsedstva ZKJ so borci in njihove organizacije začeli takoj odločno čistiti svoje vrste. Kot komunisti pa so zahtevali, da mora biti usklajen s programom ZK in z dejavnostjo SZDL, sindikatov in drugih družbenopolitičnih organizacij.

Na plenumu so sprejeli akcijski program ZZB NOV Hrvatske. V njem je poudarjeno, da mora biti usklajen s programom ZK in z dejavnostjo SZDL, sindikatov in drugih družbenopolitičnih organizacij. Soglasno so potrdili poročilo posebne komisije, ki je obravnavala sklepe osme seje republiškega odbora lani. Poročilo poudarja, da se borčevska organizacija na Hrvatskem s svojimi forumi tudi ni ognila nacionalističnih in šovinističnih vplivov, kar so zlasti pokazali nekateri vodilni zastopniki te organiza-

cije. To je bilo zlasti očitno na osmem plenumu, ko so tribuno ZZB zlorabili za »nacionalistične in frakcijske nastope z najbolj grobimi napadi na vse tiste organizacije in posameznike, ki so se upirali nacionalistično-šovinističnemu razmahu in frakcijski dejavnosti Ivana Šibla ter drugih članov predsedstva okrog njega.« je rečeno v poročilu. Bivši predsednik republiškega odbora si je na vse pretege prizadeval, da bi z borčevsko organizacijo kar najbolj podprl »strmoglavljeno skupino iz CK ZKH in njeno množično gibanje«.

Poročilo omenja tudi primer Vrginmosta; borci iz tega kraja so poslali časopisju odprto pismo, ki ga je podpisalo okrog dvesto nosilcev spomenice 1941; v njem so izrazili nezadovoljnost, ker niso bila urejena nekatera vprašanja, predsedstvo republiškega odbora ZZB NOV SRH pa je nedemokratično obsodilo to dejanje, češ da so borci hoteli s svojim položajem doseči »druge namene«. Obtožilo jih je, da niso ravnali kot komunisti, in bili so sramotno ožigosani v delu časopisja, kakor tudi na osmem plenumu.

Podoben primer se je zgodil v Podravski Slatini. Sprožil ga je sprevod Matice hrvatske, obsodili pa so tamkajšnje borce. Tudi na organizacijo v Podravski Slatini so pritiskali, naj bi priznala, češ da so borci izzivali udeležence sprevoda (ki so se peljali z avtomobili, na njih pa so imeli »hrvatske zastave«). Zato je deseti plenum republiškega odbora zavrgel ugotovitve in sklepe osmega plenuma o primeru v Podravski Slatini kot nepravilne in da so jih izsilili prireditelji sprevodov Matice hrvatske in njihovi idejni pobudniki.

Poročilo komisije obsoja ter zavrača nazore in stališča Ivana Šibla in drugih članov bivšega republiškega odbora, ki so morali odstopiti. Zavrača tudi sklepe osmega plenuma v zvezi s tem. Sklenili so, da bodo nadalje raziskovali odgovornost funkcionarjev republiškega odbora, ki so odstopili, da bo mogoče storiti potrebne ukrepe.

V predsedstvo so izvolili delno nove člane. Namesto dosedanjega tajnika republiškega odbora Josipa Špiranca, ki so ga razrešili zaradi bolezni, so izvolili Zvonka Radoša, pomočnika direktorja CZP »Borba«.

Janez Zigmund - 70-letnik

Janez Zigmund sodi med moške, ki so v slovenski revoluciji kaj pomenili in ki zaslužijo, da v našem časniku pišemo o njih. — Rodil se je 5. aprila 1902 v Vrhniki v Loški dolini. V mladosti je kmetoval, čebelaril in se ukvarjal s prevoznistvom. Pri Zigmundu so imeli 200 let čebele. Zigmund je pred vojno tudi pisal čebelarke sestavke.

Od leta 1935 je bil v vrstah organizatorjev kmečko-delavskega gibanja. Leta 1936 je ustanovil vozniško organizacijo. V nji je bilo včlanjenih kar okrog 300 voznikov v Loški dolini. To je bila edina organizacija te vrste na Notranjskem.

Janez Zigmund je bil v letih 1941—1945 pomemben rajonski in okrožni funkcionar; nosilec je partizanske spomenice 1941. Zigmundova hiša je najbrž edina na Notranjskem, kjer so trije spomeničarji. Janezovi bratje in sestre so že leta 1941 oskrbovali in skrivali prve partizanske ranjence. Leta 1942, ko je bilo tri mesece osvobojeno vse Notranjsko, je bil Janez predsednik agrarne komisije. Med italijansko ofenzivo leta 1942 so mu fašisti požgali hišo, hlev in dva čebelnjaka. Tedaj so požgali skoraj vso Vrhniko.

Po osvoboditvi je Janez Zigmund nekaj let delal na ministrstvu za kmetijstvo. — Sodi med tiste že redke Notranjce, ki se niso odtujili domači zemlji. V najhujših časih je šel v domači kraj in bil šest let predsednik občine Loška dolina. Hkrati je skrbel za obnovo razdejanih vasi.

Zdaj živi v pokoju in čebelari na dvesto let stari kmetiji.

Vsi znanci in soborci želimo kremenitemu Notranjcu, da bi med nami živel in čebelaril še dolgo vrsto let!

MATEVŽ HACE

Jubilanta iz Zarščine

Katarina in Janez Gabrijelčič iz Zarščine pri Zapotoku na Primorskem sta nedavno v krogu svojih otrok, vnukov in pravnukov praznovala 50-letnico zakonskega življenja. Čeprav slabotna in kljub starosti — Katarini je 77, a Janezu 79 let — sta ob obujanju spominov postala spet mladostna in vesela, posebno »nevesta«, ki je povedala veliko doživljajev iz časov med vojno, ko je pomagala partizanom. V njuni hiši je bil nekaj časa nastanjen partizanski štab.

Iskreno jima čestitamo in želimo še mnogo zdravih let!

IVAN ERZETIČ

OB DARITEV MATER OB 8. MARCU

Odbor ZB NOV Senovo je sklenil, da bodo 8. marca obdarili matere med NOV padlih sinov in žena padlih borcev. Zato so odborniki na ženski praznik obiskali matere in žene padlih borcev na njihovih domovih in jih obdarili s primernimi darili. Matere in žene, ki so jim ob tej priložnosti izkazali tako priznanje ter spoštovanje, imajo večinoma že 77 let, dve med njimi pa sta celo 90 let stari. Obdarili so jih 23.

Odboru je v priznanje, da se je spomnil mater in žena borcev, saj dejanje najlepše odtehtajo lepe besede.

60 let v zakonu

Jožeta in Kristino Vatovec v Orehku smo obiskali zastopniki občinskega odbora ZZB NOV Sežana ob njunem izrednem jubileju — 60-letnici skupnega zakonskega življenja.

Jože Vatovec se je rodil leta 1883 v Orehku, njegova zakonska tovarišica pa leta 1888 v brkinski vasi Vareje. — Oba sta še čila in bistra. Kristina se je lahko celo pohvalila, da še bere brez naočnikov.

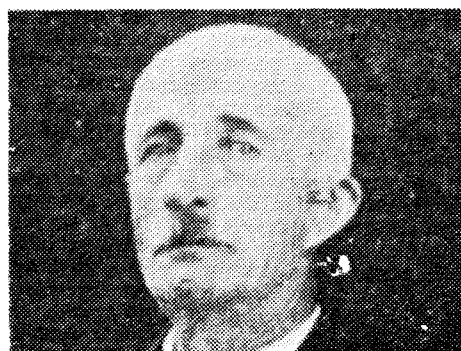
Zakonsko zvezo sta sklenila 12. februarja 1912. Imela sta pet hčera in dva sinova. Med prvo svetovno vojno je bil Jože v Galiciji in na Karpatih. Domov se je vrnil šele leta 1919 na zapuščeno kmetijo. Pridne roke zakoncev in ljubezen do otrok so jima pripomogle, da je bilo mogoče živeti. Po prvi vojni se jima je rodilo še pet otrok. Vse otroke sta vzgojila v narodne zavedne, kljub fašističnemu raznarodovalnemu nasil-

lju. Sina Karla so mobilizirali v italijansko vojsko. Brž ko se je na Primorskem začelo narodnoosvobodilno gibanje, sta se Vatovecova povezala z organizatorji in partizani, ki se jih še zmeraj spominjata (Anton Dolgan-Branko, Jože Zidar-Jadran, Drago Maslo itd.). Zlasti se rada spominjata padlega Rudija Mahnič-Brkinca, znanega partizanskega junaka.

Po italijanski kapitulaciji je Jože še bolj vneto sodeloval v osvobodilnem gibanju. Uredil je skladišče za zbiranje živeža, ki so ga dobivali iz Trsta čez Kozino in ga oddajali partizanskim enotam v Brkinah. Živež je Jože prevažal na Kozjane, Rjavče in Tatrate.

Izrazila sta željo, da bi rada še videla tovariše iz tistih časov, če so še živi — Draga Masla, Srečka Vičiča, Milana Guliča in druge, ki se njihovih imen ne moreta več spomniti.

MIRO SKAPIN

OBISK V MARIBORU BO
USPEŠEN, če boste obiskali
lepo urejeno in bogato za-
loženo novo blagovnico

zarja
maribor

KUIK
GLAVNI TRG

dobro je, če veste

STROJI BODO SPREGOVORILI — DO LETA 1980. Ne gre za to vrsto strojev, ki že dandanes posnemajo in prenašajo človeški glas — gramofoni, magnetofoni, zvočniki — marveč za elektronske računalnike. Ti računalniki bi naj bili do konca tega desetletja tako izpopolnjeni, da bi samostojno, popolnoma razumno odgovarjali na vprašanja s človeškim glasom. Z izpopolnjevanjem računalnikov v ta namen se že vneto ukvarja skupina učenjakov na čelu z dr. Bertramom Rafaelom na stanfordski univerzi.

NAJDAJŠI PODMORSKI PREDOR NA SVETU že kopljejo, toda to ne bo zveza med Francijo in Anglijo pod Rokavskim prelivom, marveč med japonskima otokoma Honšu in Hokaido. Predor bo dolg kar 54 km (to je približno toliko kot razdalja med Ljubljano in Bledom ali Ljubljano in Postojno). Delo bo končano že čez pet let, tako da bodo med obema otokoma vlaki začeli voziti leta 1977. Zdaj promet omogočajo trajekti, kar pa že dolgo več ni dovolj. Kdaj pa bodo zvrtili predor pod Rokavskim prelivom — zanj so se baje že trdno odločili — najbrž ne more še nihče napovedati, čeprav bi bil skoraj za polovico krajši od japonskega.

STAREGA KITAJSKEGA ZDRAVILSTVA NE PODCENJUJEJO VEČ po svetu. Poprej je veljala kitajska akupunktura, t. j. zabadanje izredno tankih igel v številne, zelo natančno določene dele človeškega telesa, za nekaj znanstveno popolnoma neutemeljenega in nesmiselnega. Po drugi svetovni vojni pa so na Kitajskem uradno priznali in uvedli v mnogih bolnišnicah kot redni način zdravljenja akupunkturo, ki je tudi učni predmet na medicinskih fakultetah. Tudi v Sovjetski zvezi so začeli raziskovati ter preskušati akupunkturo; baje ni več odpora proti nji. Zadnje čase pa zelo resno preskušajo to kitajsko posebnost v Ameriki. Ogrevajo se zlasti za akupunkturo kot anestezijsko (delno o-mrtvitev čutnih živcev, da bolnik ne čuti bolečin) pri operacijah. Bolnik je lahko med operacijo pri zavesti in ognejo se posledice narkoze.

VELIKANSKIH USPEHOV VE-SOLJSKEGA RAZISKOVANJA LANI se ljudje dandanes mnogo premalo zavedajo, ali pa se jim zdi že nekaj vsakdanjega, če ljudje pristanejo na Luni. Vendar ni bilo še nikdar v zgodovini v tako kratkem času toliko izrednih, edinstvenih dogodkov, zmag človeškega duha kakor lani. Spomnimo se, da so ameriški vesoljci lani napravili dve potovanji na Luno (prvo konec januarja z »Apollom 14« in drugo julija z »Apollom 15«). Aprila je začela obkrožati Zemljo sovjetska vesoljska raziskovalna postaja »Saljut«. Maja so iz Sovjetske zveze proti Marsu izstrelili avtomatski raziskovalni postaji »Mars 2« in »Mars 3«, Američani pa so tudi tiste dni izstrelili svoj »Marsiner 9«, ki je 13. novembra začel krožiti okrog Marsa, Sovjetska postaja »Mars 2« je dosegla svojo krožno pot okrog planeta 27. novembra. Čez nekaj dni je priletela na krožno pot tudi postaja »Mars 3«, ki je 2. decembra spustila na Marsovo površje avtomatski laboratorij; ta je krajši čas oddajal na Zemljo signale. Zelo pomemben uspeh lani je bilo tudi delovanje sovjetske avtomatske postaje na Luni, tako imenovanega lunohoda. Računali so, da bo ta postaja delovala tri mesece, v resnici pa je delala kar 10 mesecev in 17 dni; prenehala je delovati 4. oktobra (na Luni je pristala 17. novembra 1970). Lani oktobra je tudi Anglija iz Avstralije izstrelila svoj prvi satelit (73 kg). Japonci pa so izstrelili že drugi satelit. Francozi tudi ne zaostajajo mnogo: izstrelili so že svoj sedmi satelit.

NA STRELJANJE S SMRTONOSNIMI ŽARKI SE NISO POZABILI... Ze Nikola Tesla je napovedoval, da bo v prihodnosti mogoče ubijati na velike daljave s smrtonosnimi žarki. Zametek uresničevanja te zamisli je laserska pištola, ki sta jo naredila ameriška fizika J. A. Sullivan in C. P. Robinson. Dandanes laserske žarke uporabljajo marsikje koristno v industrijskih laboratorijih in ponekod tudi v zdravilstvu, ni pa bilo še naprav, da bi bilo mogoče z njimi streljati s temi žarki na daljavo. Laserska pištola pa je že orožje, ki bi ga bilo mogoče uporabiti v letalskih bitkah.

Borut iz Rakovške čete

Kadar govorimo o simbolih, mislimo na predstavnike neke ideje ali predstavni-ke nekega rodu, ki se je za te ideje bojeval in žrtvoval. Po simbolih smo prisilje-ri posegati ne samo zato, da nam bi bilo mogoče plastično naslikati našo veliko ide-jo svobode in revolucije ter njen čas, am-pak tudi zaradi tega, ker so bile junaštvo, samoodpovedi in druge pozitivne npravne vrednote naše revolucije tako množično zastopane med ljudstvom, da jih je mogo-če plastično predočiti le po njih značilnih tipih. Ko se torej odločamo za Boruta iz Rakovške čete, to delamo zaradi tega, ker smo v njegovi življenjski zgodbi videli la-tnosti, značilne za vse njegove tovariše, padle in žive.

Franc Mekina — Borut se je rodil 13. julija 1923. Ima še tri sestre in tri brate, vsi pa so mlajši od njega. Oče Franc, ki je letos prešel v osemdeseto leto, je bil v slu-žbi pri železnici in je že za časa bivše Ju-goslavije deloval pri organizaciji »Rdeča pomoč«. Kot železničar je leta 1941 postal kurir za zvezo z osvobodilnim gibanjem v Postojni ter ima priznano aktivno in orga-nizirano delo za NOV od 1941 dalje. Za osvobodilno gibanje so kot mladinke delo-vale na Rakeku tudi vse tri njegove sestre, medtem ko so bili bratci še premajhni. Nem-ci in domobrance so očeta Franca ter sestri Ano, roj. 1925, in Silvo, roj. 1927, aretirali ter vse tri odpeljali na suženjsko delo v Nemčijo. Gre torej zares za vsestransko zaslužno družino.

Po končani osnovni in meščanski šoli se je Borut, tako ga bomo imenovali, učil obrti v Mariboru. Po nemški zasedbi se je vrnil na Rakek in že junija 1941 ga najde-mo med rakovškimi skojci, kjer zbira orožje, strelivo, izvaja listkovne in napisne akcije, se uri in pripravlja za odhod k partizanom. Rakovščani so nameravali iti v gozdove že jeseni leta 1941, toda morali so čakati, dokler jih ni na to pozvala parti-ja.

Odločilni poziv je prišel šele v začetku marca 1942. Borut je krenil proti gozdovom Loške doline z drugo skupino Rakovčanov 13. marca 1942 ob pol osmih zjutraj. Iz skladi-šča pri Gabrenji so na avtobus naložili orožje, med katerim je bila tudi »zbrojev-ka«, strelivo in opremo. Avtobus so spreml-jali trije karabinerji, ki so Rakovčane na Bloški polici precej sumljivo gledali, za-kaj bombe v vrečah in strelivo so zelo zgovorno rožljale. Toda karabinerji se najbrž niso upali nič storiti. »Če bi bili tukaj Nemci, bi nas bili vse polovili, zakaj ves Rakek je vedel, da odhajamo k par-tizanom,« pravi Borut.

Borut se je udeležil tudi prvega velike-ga spopada pri Goračih, ko so iz zasede pobili štiri komione Italijanov, zaplenili 4 strojnice, več pušk, streliva in opreme. »Jaz sem takrat vlek veliki zaboj. Mislim sem, da je v njem strelivo ali bombe. Po-tlej, ko smo zaboj odprli, se je izkazalo, da so v njem konzerve ... Tega pa nis-mo bili veseli, ker hrane smo imeli dovolj, pri-zadevali smo si odnesti le orožje in streli-vo ...«

Ob reorganizaciji Rakovške čete v bata-ljon Miloša Zidanška je Borut najprej po-stal politdelegat letčega udarnega voda, potem pa politični komisar 3. čete Zidan-škovega bataljona, kjer pa se ni posebno dobro počutil. Ko je sredi julija Slavko Kovač-Smeli zbral prostovoljce za odhod na Primorsko, se je javil tudi Franc Me-kina-Borut. Za pot na Primorsko se je zbra-lo kakih 60 mož, ki naj bi bili bataljon z dvema četama, katerih poveljstvi pa še ni-

Poročnik Franc Mekina—Borut kot član ožjega štaba Tomšičeve brigade jeseni 1944 na Stajerskem.

sta bili postavljeni. Imenovan je bil le ba-taljonski štab: za komandanta Slavko Ko-vač-Smeli, za političnega komisarja pa Ru-di iz Brestanice. Proti Brkinom jih je vo-dil Levčkov Vinko, iz Iga vasi naprej pa Karlo Maslo. Med počitkom, na robu aka-cijeve hoste pri Prelozah 29. julija 1942 je bil bataljon iznenada napaden in razbit. Ko so se borci prebudili, so se pognali v robidovje navzdol proti potoku. Borut se je rešil s skupino trinajstih partizanov, pri kateri sta bila tudi komandant Slavko Smeli in Karlo Maslo.

»Ponoči smo prišli v bližino neke vasi in zagledali nekakšne pasje ute. Ko smo se splazili čez plot iz bodeče žice in žive meje, nenadoma zaslišimo: »Chi va là?« Ti-ste pasje ute so bili šotori italijanske voj-ske. Zdaj smo kar zleteli nazaj čez plot in jaz sem se z obrazom zaril v robidovje, da sem bil ves krvav. Smeli je mislil, da sem ranjen. Maslo nas je potem pripe-ljal do nekega mlina, kjer smo dobili samo suhe svinjske klobase. Ko smo jih pojedli, smo postali strahovito žejni, posebno hudo pa je to občutil Smeli, ki je imel že dolgo težave z želodcem. Na poti proti Jureščam smo se ločili, kot je odredil Smeli, da bi večina hitreje prešla čez planino. Pri sebi je zadržal le Županovega. Podnevi sta pri Mrzli jami padla v zasedo in oba podlegla premoči.

Mi smo se prebijali čez italijansko mejo, ki so jo bili Italijani znova utrdili in mo-čno zasedli. Jedli smo le kislo deteljico in lizali roso. Po nekaj dneh smo brez moči prišli nekam nad Dane, kjer sta dva doma-čina (Adretov Janez in Kordišev Lojze) od-šla po hrano, a ju ni bilo več nazaj. Janez se je bil pokončal z bombo, oni drugi pa se je šel vdati Italijanom. Mi smo nato mitraljez, ki sta ga ona dva pustila, in puške zakopali nekeje v nadleških gozdovih, sami pa odšli v Smarato. Še prej smo se najedli surovega krompirja. V Smarati pri neki ženski, ki nas je grdo zmerjala, smo dobili kruh, nekaj ocvirkov, smetane in ja-bolk ter tik pred prihajajočimi Italijani počasi odšli v gozd. Zaradi surovega krom-pirja ali zaradi tega, ker smo se preveč najedli, smo vsi zboleli ...«

Za Boruta je bil ta »izlet« na Primor-sko nekaj najhujšega. Skupina se je nato pomikala nad Laze pri Gornjem Jezeru, nato pa čez Otok odšla na osamelec Gori-čičo. Na Otoku so se najedli kruha in me-da, kar je njihove prebavne motnje še povečalo. Po nekaj dnevih so prek nekega pastirčaka zvedeli za skupino partizanov, ki jo je vodil Ludvik Jerman-Didek in se je zadrževala v Grmovju, kamor so jim prinašali hrano partizanski somišljeniki iz Dolenjega Jezera. Borutova tovariša sta ostala pri Didekovi skupini, on pa je po zvezi odšel k oddelku Rakovške čete na Menišijo, ki jo je vodil Ivan Turšič-Iztok. Od tu so sredi avgusta odšli v Otrobince, po poti odkopali skrite puške in mitraljez v nadleških gozdovih, nato pa je bil usta-novljen Loški odred. S tem odredom, ki se je nato preimenoval v Soškega, je Borut spet odšel na Primorsko. Na tej poti pa je zbolel za hudo angino, zato so ga pustili v Podragi pri Vipavi, nato pa se je zdravil v Svinem. Ko je ozdravel, je skupaj z Jože-tom Kordišem-Hostovim postal kurir za zve-zo čez nekdanjo italijansko mejo. Ena javka je bila na tej jugoslovanski strani, druga pa nekeje na Vremščici. Po tej zvezi je na Primorsko potoval dr. Aleš Bebler-Primož s svojo skupino. Borut je doživljal na tej kurirskih poteh mnogo enkratnih doživlja-jev, ob katerih pa se ne utegnemo ustav-ljati. Posebej se spominja tudi Borisa Krai-gherja-Janeza in tovarišev, ki so bili po-begnili iz Gonarsa, pa jih je moral brezpo-gojno spraviti proti Rogu.

Kurirska postaja se je potem okrepila, svoj sedež pa je imela blizu Križne gore. Toda Borut se je tega naveličal in ko je v začetku marca tja prišla Šercerjeva briga-da, mu je Vasja našel zamenjavo, da je lah-ko odšel v sestav 2. bataljona Šercerjeve, kjer je postal deseter, nato pa vodnik. Ob kapitulaciji Italije je ta bataljon z Jankom Rudolfom, brigadnim komisarjem, odšel na Golo pri Igu kot jedro novoustanovljene Ljubljanske brigade. Borut je postal pomoč-nik brigadnega obveščevalca. Kot tak je pre-živel nemško ofenzivo ter pohod 18. divizije v Gorski Kotar. Iz Mrkoplja je decembra 1943 odšel v Metliko na oficirsko šolo ob-veščevalne stroke. Po končani šoli je naj-prej postal šef OC v Ljubljanski brigadi, aprila 1944 pa je bil premeščen k načelni-ku obveščevalnega oddelka 7 korpusa Jože-tu Merlaku-Milanu v Ambrus. Tu ga je na-šel Drago Benčič-Brkin iz 14. divizije, ki ga je odpeljal na Stajersko. Najprej je po-stal pomočnik šefa OC v Tomšičevi briga-di, nato pa kontraobveščevalni oficir. Tako je po mnogih spopadih srečno dočkal ko-nec vojne.

FRANCI STRLE

Store pri Celju so star industrijski kraj z veliko železarno. Ime te-ga kraja nikoli ni bilo nemško. Za-to si je med okupacijo neka poseb-na komisija v Gradcu morala šele izmisliti nemško ime za Store. In tako so Store leta 1943 postale »Stockenhammer« (Stokenhamer). Ljudje so majali z glavami nad tem čudnim imenom. Samo redkim je bilo znano, da »hammer« Nemcem pomeni kladivo.

V tistem času se je vsako jutro z vlakom v Celje vozilo precej mla-dine tudi iz štorske in šentjurske strani. Bili so to šolarji, obrtni in

Fran Roš:

SLOVENSKA TOVARIŠIJA

tovarniški vajenci, doma v okolici mesta. Med vožnjo so seveda le slo-vensko govorili, čeprav jim to zdaj ni bilo dovoljeno in so se že naučili tudi po nemško kaj povedati.

Vsakokrat, ko je vlak obstal na železniški postaji v Storah, je spre-vodnik zunaj na ves glas zaklical: »Stockenhammer!«

To čudno nemško ime se je mla-dini zdelo smešno in neumno. Za-to je na sprevodnikov klic vsako-krat kdo od mladih ljudi pristavil še:

»Totenkamer!«

Takšno ime se je slišalo zelo po-dobno, v nemškem jeziku pa je po-mnilo mrtvašnico, to je hišo za mrtve, preden jih pokopljejo.

Tako so šolarji in vajenci neko jutro pred štorsko postajo spet na glas kar vsi v zboru zavpili:

»Totenkamer! Totenkamer! To-tenkamer!«

Tedaj pa je v njihov vagon sko-čil neki majhen in debel Nemec v zeleni uniformi in z revolverjem ob boku. Spremljal ga je velik pes — volčjak, ki mu je iz gobca molel dolg jezik. Nemec je divje pogledal in seveda po nemško zakričal:

»Jaz vam bom pokazal! Kakšna totenkamer? Kdo je to vpl!«

Mladina je utihnila, volčjak je zalajal in pokazal ostre zobe.

»Ha! Kdo je vpl totenkamer?« je strogo vprašal vojak.

Nihče mu ni odgovoril. Sam je kazalec naperil na šolarjo Cilko, največjo med dekleti, in siknil:

»Ti si vplila! Psa bom spustil nate! Rolf!« (Tako je bilo psu ime!)

»Nisem vplila! Sem prehlajena in hripava sem,« je Cilka tiho odvr-nila.

»Tudi ti si bil med tistimi!« je Nemec zdaj pokazal na Vinko, ki je bil kovinarski vajenec in že velik fant. Pa še pes je grozeče bevsknil vanj.

»Kako? Jaz?« se je Vinko nare-dil začudenega.

»Mogoče nisi niti slišal, kako ste tukaj vsi kričali totenkamer?«

»Ta kraj se vendar imenuje Sto-ckenhammer!« je zvito rekel fant.

»Seveda! Ti pa si vpl totenka-mer! Sumljivo se mi zdiš, frkolin, ker se hočeš delati preveč nedolž-nega. He, ali je tale torba tukaj tvoja? Kaj imaš v njej? Gotovo kaj prepovedanega! Pokaži takoj!«

Vinko je počasi odprl aktovko in vojak je seel vanjo. Pohrskal

je med knjigami in zvezki, nato pa je izvlekel v papir zavito polovico domače klobase in krajec koruzne-ga kruha. Vzel je klobaso, kruh s papirjem pa je vrgl nazaj v torbo. Potem je Vinka dregnil s kazalcem v nos in dejal:

»Potuhnjen se mi zdiš in tudi predrzen. Zato ti bom za kazen vzel tale kos klobase. Da si boš zapom-nil: Stockenhammer ni totenka-mer!«

»Pol klobase so mi doma dali s seboj, da bi jo pojedel za kosilo,« se je branil Vinko. »Samega kruha mi bo premalo ...«

»Molči!« je ukazal Nemec. Prav tedaj se je vlak spet premaknil in Nemca je kar zaneslo v steno, ta-ko da se je ob njej sesedel na klop. Nemara je bil nekoliko pijan. V hipu pa je spet planil kvišku.

»Še nekaj hočem vedeti!« je zav-pil. »Kaj menite: za koga naj bo ta vaša totenkamer? Ha, kar takoj povejte! Jaz že vem, kaj si pri tem vi vsi mislite! Ha! Za koga? Odgo-vorite!«

Oglasil se je Tone, prav mlad zidarski vajenec:

»Totenkamer naj bo za vse na-še sovražnike!«

»Ali res tako misliš? No, prav. Ali pa tudi vsi veste, kdo so naši sovražniki?« je vojak mirneje na-daljeval. »Res je: vsi naš sovražni-ki zaslužijo nič drugega kakor smrt! Zato naj bo totenkamer za Ruse, Američane, Angleže in za te vaše preklete partizane! Hitler, naš firer, jim bo že pokazal! Ampak to-le polovičko klobase bom dal psu. Si slišal, Rolf? Tale Rolf je zvest nemški pes, saj se je rodil v Berli-nu. Partizane že od daleč zavoha. Sovraži jih nič manj kot jaz, ki sem prav tako iz Berlina doma ...«

Pes volčjak je nemiren že ves ta čas vohal klobase in se oziral po njej, ko jo je njegov gospodar dr-

žal v roki. Ta jo je zdaj visoko dvig-nil in Rolf se je pohlepno povzpeli k njemu, da jo je ujel v režeči go-bec. In že jo je požrl.

»Ti je klobasa dišala, Rolf?« je vojak vprašal psa, ki se je zdaj ob-lizoval, in ga je pobožal po glavi. »Zaslužil si si klobaso bolj kakor oni pobec tam. Zdaj pa pojdiva da-lje, Rolf! Ja, ja, vi banditi pa le glejte, da se spet kje ne srečamo!«

Nemec s psom se je odmajal v sosednji vagon.

Šolarji in vajenci so ostali sami in so se spogledali. Cilka pa se je nasmehnila in rekla:

»Mi že vemo, kdo pride v toten-kamro. Dobro vemo, kdo so naši sovražniki. Med njimi je tudi tale švaba, ki je Vinku ukradel polovico klobase. Smrt fašizmu!«

Vsi v vagonu so zaploskali.

»Vinko!« je zaklicala Cilka, po-tem ko je segla v svojo aktovko. »Tukajle imam kos slanine, pa si jo bova razdelila, da ne boš pre-hudo lačen.«

Se drugi so kaj poiskali, eden jabolko, drugi trdo kuhano jajce, tretji celo kokošjo perut. Nekaj te-ga je Vinko rad vzel, vsega pa je bilo zanj preveč. Zahvalil se je vsem.

»Naj živi naša slovenska tovari-šija!« je dejal Tone.

Spet so zaploskali. Vlak je mi-mo Teharij privozil že do velikih tovarn. Celje je bilo tu.

berilo za mlade

Šopek zvončkov

OBISK V SOSEDNJI VASI

Nekega dne sem se napotila na obisk k najstarejši ženi v sosednji vasi. Spetoma sem stopila v trgovino, kupila zavitek kave in majhno bomboniero. Med potjo sem natrgala šopek spomladanskega cvetja. Kmalu sem se znašla pred hišo, v katero sem bila namenjena.

Potrkala sem in vstopila.
»Dober dan!« sem pozdravila.
»Dober dan!« je odgovorila stara, sključena ženica. »Kaj te je prineslo, saj te že dolgo ni bilo k nam?«

»Rada bi se nekoliko pogovorila z vami, če dovolite,« sem odgovorila s precej boječim glasom.

»Seveda!« je odgovorila in na licih ji je zaigral vesel nasmeš.

Preden sem začela kramljati, sem ji izročila darilce. Vsega je bila zelo vesela, najbolj pa cvetja, ki ga je dala takoj v vazo. »Zima je bila dolga in kdo bi se ne razveselil zvončkov!« je rekla.

Po kratkem molku sem povzela besedo: »Povejte mi, kakšno je bilo vaše življenje?«

»Povedala ti bom, čeprav o svojem življenju nič kaj rada ne govorim, saj mi ni bilo preveč naklonjeno.«

Zazrla se je v okno in začela:

»Rodila sem se leta 1839 v revni kmečki družini kot šesti otrok. Za menoj so prišli na svet še štirje. Ker smo bili revni, sem morala že kot drobno dekletce trdo delati in se tako rekoč sama

preživljati. V šolo nisem hodila, ker sem morala vsak dan na dnino. Bilo mi je dvajset let, ko sem se poročila. Prišle so nove skrbi in lahko bi rekla, da mi ni bilo nikoli lepo.«

»Ali ste imeli kaj otrok?«
»Šestnajst jih je bilo in živeli smo v veliki bedi. Le s težavo smo se preživljali. Vmes je prišla še prva svetovna vojna. Trdo sem morala delati, saj mož ni mogel najti nikjer zaslужka. Danes je vse drugače, res vse drugače! Potem je prišla še druga svetovna vojna. Kako je bilo takrat, si pa gotovo že velikokrat slišala.«

»Ste pomagali narodnoosvobodilnemu gibanju?«

»Seveda, vsi smo pomagali!«

»Kje so zdaj vaši otroci?«

»Po končani vojni so se nekateri poročili in odšli v mesta. Tako sem tu ostala kar sama... Včasih grem v mesto in jih obiščem. Vendar se vedno rada vrnem nazaj, ker najbolj ljubim mir; v mestu pa tega ni in zato sem rajši v tej samoti.«

Starka je umolknila. Kam ji je ušla misel? Morda išče lepe spomine, ki jih skoraj ni bilo, morda pa je utrujena in se želi spočiti na mehkih pobočjih osamljene kmečke domačije. »Na svidenje!« sem ji še rekla in zapustila ta tihi dom.

BOJANA NOVINEC

Ni jih več...

V SPOMIN 4. BATALJONA CANKARJEVE BRIGADE

Prišli so na večer. Peterica mož s peterokrakimi zvezdami na kapah. »V partrulji smo in pri vas bi radi prespali noč!« je rekel komisar očetu. »Tja v sobo pojdite!« se je glasil odgovor. Čez nekaj minut je bilo že slišati sopenje spečih ljudi. »Pošteno so morali biti utrujeni!« je rekel oče. Kmalu nato se je vsa naša družina odpravila k počitku.

Zarana zjutraj 16. marca 1944 so se partizani odpravili naprej. Vzeli so puške in izginili v komaj prebujajoči se dan.

Z nemirnim srcem smo zrlj po poti, ki drži od Smarij in Sel. Kmalu po odhodu partizanov smo ugledali dolgo kolono Nemcev in domobrancev. »So že tukaj!« je vzklilnil oče. Vedel je, da jih mora nekako zadržati, da bi se partizani lahko umaknili. Začel se je prijazno rokovati z njimi in tudi pogovarjati, saj je znal nemški še iz prve svetovne vojne. Oficir, s katerim se je pogovarjal, je najprej rezko odgovarjal na vprašanja, pozneje pa je ob kozarcu domačega jabolčeka postal boljše volje. »Ne bojte se, pobili bomo te bandite!« je rekel ob odhodu.

Vedeli smo, da nam je uspelo vsaj za nekaj časa zadržati Nemce. Toda še dolgo smo se v strahu vpraševali, če so partizani ušli. »Zdaj so v Drči in morda gredo na Javorovico, kjer jih je cel bataljon,« je govoril oče. (Pozneje smo zvedeli, da so se partizani, ki so bili prespalj noč pri nas, rešili in da niso bili namenjeni na Javorovico!)

Nenadoma je zagrmelo. Čeprav uro daleč, je orožje tako hrumelo, da je preglasilo šum potoka za hišo. »Gotovo so Nemci napadli partizanski bataljon na Javorovici!« je ugotovil oče. Streljanje je prenehalo šele čez nekaj ur. Nekaj minut zatem je počil še en strel in nato še eden.

Proti popoldnevu smo zagledali po kolovozu prihajajočo kolono Nemcev, ki so nosili svoje ranjene in mrtve vojake. Bili smo žalostni, kajti po njihovi razgranosti smo sklepali, da so zmagali.

Tisti dan je padel skoraj ves 4. bataljon Cankarjeve brigade. Na kraju tragedije, v bližini podrte cerkvice, stoji spomenik, ki so ga postavili v počastitev padlih borcev te partizanske enote. FRANC BRDIK

dobro odrezala. Nikar me ne karajte, saj sem že tako sama nase dovolj jezna. Pisemce bom sklenila z željo, da ga objavite. A nikar ne mislite, da je nujno, saj sem ga pravzaprav napisala samo vam. Veste, začela sem pisati tudi v »Kmečki glas« in v »Pionira«. Ne bojte se, da bi vas pozabila. Ne, to res ni mogoče! V prostem času rada igram šah. Ali ga tudi vi? Jaz ga igram zelo rada. Pred kratkim smo imeli v Mariboru brzopotezno tekmovalje in smo bili tretji. Mislim, da je to uspeh, ki smo nanj lahko ponosni.

Še nekaj: iskrene čestitke za osmi marec!

MAJDA SLAMBERGAR
Poljčane 131
62319 Poljčane

Draga Majda!

Na igro šaha pridi, pa ti bom odgovorila na vsa vprašanja. Za ne preveč dobre ocene te bom pokazala, tvojo odkritosrčnost pohvalila, v zahvalo za iskrene čestitke ob prazniku stisnila roko in tudi o svojih osemnajstletni hčerki Tatjani ti bom kaj povedala. Če vabilo odklo-

niš, se boš morala pač zadovoljiti s tem kratkim kramljanjem v kramljanju.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovana urednica!

Zopet se vam oglašam in se hkrati zahvaljujem za objavo mojega prispevka. Sestavek, ki vam ga danes pošiljam, je precej dolgo ležal v predalu. Ni se mi zdel preveč dobro napisan, pa sem odlašala. Če ga boste objavili, se vam že vnaprej najlepše zahvaljujem za prijaznost.

Lepo vas pozdravlja!

TATJANA JERMOL
Log 1
65216 Most na Soči

Draga Tatjana!

Prepričana sem, da je tvoja sodba o vrednosti zapisanega pogovora z Jožetom Kobalom iz Roba po objavi nekoliko drugačna in res bi ne bilo prav, če bi prispevek za vedno odložila v predal.

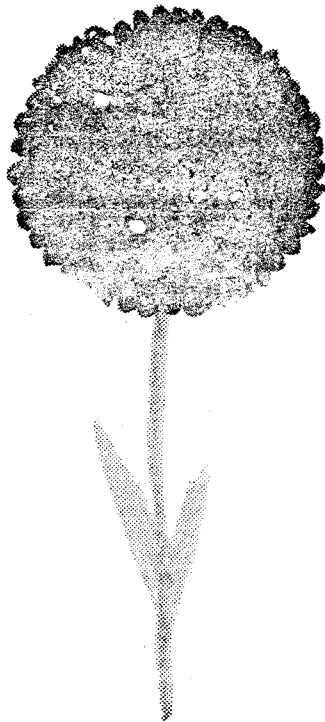
Lepo pozdravljena!

MILENA

NAJPREJ VAM ČESTITAM OB OSMEM MARCU, KI GA PRAZNUJETE VSE ŽENE. PREDVSEM PA SMO MI NAJMLAJŠI HVALEŽNI VAM, KI STE ZA DOMOVINO POKLONILE ŽRTVE. KO SVOBODNO GLEDAMO LUČ SONCA, UPAMO, DA DO VOJNIH GROZOT NE BO VEČ PRIŠLO. JUNAŠKO SE BOMO BORILI, ČE SE BODO HOTELI TUJCI POLASTITI NAŠE DEŽELE.

ALENKA IZ LJUBLJANE

(Čestitko, ki jo objavljamo, je ob osmem marcu prejela spomeničarka prof. Rezka Travnova)

Bil sem terenec

PRIPOVEDUJE JOŽE KOBAL IZ ROBA

Več kot uro sem peščila v hrib, preden sem dospela na obronek hriba, kjer stoji vasica Rob. Res je majhna, saj ima komaj štiri hiše. Prebivalcev, ki so se nekoč borili za svobodo slovenskega naroda in boljše življenje, skoraj ni več. Nekaj pa jih je le še ostalo, zvestih svoji zemlji in prikupni domači vasi. Veste, ljudje se tu le s težavo preživljajo. Njihove majhne kmetije, ne več tako obdelane kot nekdaj — vsaj tako pripovedujejo ljudje sosed-

čan veter, da sem se morala nekdajkrat ustaviti in šele potem nadaljevati pot. Nekje v ozadju sem le s težavo razkrila nizko hribovje in zaselek, zavrt v meglo.

Kmalu sem se ustavila pred lično hišo, v kateri živi Jože Kobal. Kot udeleženca narodnoosvobodilnega gibanja sem ga zaprosila za kratek pogovor. »Datumov in nekaterih imen se ne spominjam več dobro, drugače ti bom pa z veseljem katero povedal!« mi je rekel.

»Bil sem mlad terenec, ne star in polmljen, kot sem danes. Ničesar me ni bilo strah in zaupane naloge sem — vsaj tako mislim — kar dobro opravljal. Če že govorim o tistih dneh, ne morem mimo Ivana Kraglja, ki je bil moj najboljši vojni tovariš. Spomladi leta 1941 je prišel kot kurir iz Loma in se oglasil pri nas. On je bil pravzaprav tisti, ki me je navdušil za narodnoosvobodilno gibanje.

Za sodelovanje s partizani sem se torej odločil že v prvem letu vojne. Doma mi niso branili, in ko še niso vedeli za moje delovanje, so me k temu celo pri-ganjali. Delal sem vse do svobode in lahko si misliš, da se mi je medtem marsikaj pripetilo. Večkrat sem padel v italijansko in pozneje v nemško zasedo. Ko so bili pri nas Italijani, še ni bilo tako hudo, časa nemške okupacije se pa nič kaj rad ne spominjam. Vaščani so živeli v takšnem strahu, da se skoraj iz hiš niso upali. Pobrali so nam vse, pre-kletniki, in tudi požigali so. V bližnjem Logu je zgorela hiša in ljudje v njej pa šola...

Ena izmed mojih prvih nalog v narodnoosvobodilnem gibanju je bilo odnašanje pošte in sanitetnih potrebščin iz Mosta na Soči v Kanalski Lom. Zbrane stvari smo dobili v hiši, kjer so imeli med vojno telefon in se ji je po domače reklo pri Andrijačevih. Posebno aktivna je bila hčerka Justina, ki je o pošiljki sporočala naprej ali pa jo tudi sama nosila v Kanalski Lom.

Spominjam se, kako sem nekoč nesel v Kanalski Lom sanitetne potrebščine, ki jih je mladina iz Mosta na Soči zbrala za pomoč bolnišnici Franji. Pred menoj sta šli dve mladinki s sankami, kot da se gremo sankat. Kljub temu me je stražar ustavil. Imel sem srečo, da je začelo ravno takrat nekje v bližini pokati. Italijani so se prestrašili, začeli preklinjati »bandite«, name pa so pozabili.

Navzoč sem bil tudi, ko so partizani jeseni leta 1942 minirali progo in mostove od Mosta na Soči do Avč.

Nekoč sem z nekim partizanom, ki je imel komaj petnajst let, nesel trideset kilogramov streliva. Bil je bled in suh, da ga je bilo kar hudo pogledati. Naš cilj so bile Avče, kjer so se naši spopadli z Italijani. Bil sem močno utrujen od hoje in težkega bremena, streliva pa le nisem izpusstil iz rok. Do Avč sva kljub dvem zasedam, ki so naju prese-netile, srečno prispela in tudi spopad se je obrnil v prid partizanom.

Bilo je že pozno in posloviti sem se morala. »No, ti bom pa drugič še kaj povedal!« je končal tovariš Jože Kobal iz Roba.

TATJANA JERMOL

kramljanje

Draga urednica!

Sprejmite lepe pozdrave. Po dolgem času se vam zopet oglašam. Upam, da niste jezni. Hvala vam tudi za objavo spisa. Zato vam bom še pisala in upam, da presenečenj ne bo nikoli zmanjkalo. Veselim se že srečanju mladih časnikarjev in literatorov v Trebnjem. Saj me boste povabili, kajne? Prispevka vam danes ne pošiljam, ker ne vem, kaj naj napišem. Morda vam bom v kratkem poslala zapis o partizanih na Baču. Lepo bi vas tudi prosila, če mi odgovorite na nekaj vprašanj. Zanima me, če ste poročeni in če imate otroke. Upam, da mi boste odgovorili. S predlogom Natalije Kajin iz Bele krajine se strinjam in ji čestitam za res lep pri-spevek v eni zadnjih števil našega lista, ki ga je napisala po pripovedovanju babice. Zdi se mi, da vam Jana Kunst ne piše več tako pogosto. Lepo jo pozdravljam in povejte ji, da se je velikokrat spominjam. V Soči sem bila vprašano že vse predmete, a se nisem ravno

PORAZNO STANJE V KMETIJSKO-POSPEŠEVALNI SLUŽBI

Po podatkih Kmetijskega inštituta Slovenije o stanju kmetijsko-pospeševalne službe v desetih primorskih občinah je na 169.877 hektarov gozdov zaposlenih 36 gozdarskih inženirjev in 127 gozdarskih tehnikov, medtem ko je na 259.832 hektarih skupnih kmetijskih površin (njiv, sadovnjakov, vinogradov, travnikov in pašnikov) zaposlenih le 17 kmetijskih inženirjev in 12 kmetijskih tehnikov. Iz tega se vidi, kako je kmetijstvo kot gošpodarska panoga zapostavljeno. Še poraznejša je slika, če primerjamo, koliko kmetijskih strokovnjakov dela na pospeševanju zasebnega kmetijstva. Od skupno 259.832 hektarov vseh kmetijskih površin v desetih primorskih občinah jih je 180.662 hektarov v zasebni, 79.170 pa v družbeni lasti. Ker na pospeševanju zasebnega kmetijstva dela s polnim delovnim časom le 8 agronomov in en tehnik, preračunano na polni delovni čas za pospeševanje zasebnega kmetijstva na Primorskem dela torej le 12 inženirjev agronomije in 5 kmetijski tehnikov. Po računih kmetijskega inštituta Slovenije bi moral priti en kmetijski inženir na 300 do 400 tržnih kmetij, v tem primeru pa bi bila slika o pomanjkanju kmetijskih strokovnjakov za neposredno pospeševalno delo še poraznejša. Takšno stanje v kmetijstvu je nastalo zaradi neugodnega položaja te gošpodarske panoge. Mnogi kmetijski inženirji, še bolj pa kmetijski tehniki, so si zaradi slabih plemjkov v kmetijskih delovnih organizacijah poiskali zaposlitev v predelovalni industriji ali celo v delovnih organizacij, ki s kmetijstvom nimajo nikakršne zveze.

Iz odgovora KIS na poslansko vprašanje

SRAMOTA

Poslanec gošpodarskega zbora zvezne skupščine Radomir Blagojević je virgel takole rokavico zveznim plemjernem in predlagateljem:

— Sramota je, da vlada v resoluciji za leto 1972 še nadalje predlaga zvišanje splošnih proračunskih izdatkov za 14 odstotkov kot da nismo v skupščini rekli niti besede, da je treba omejit izdatke, če hočemo, da prideta gošpodarstvo in družba v stabilne tokove.

Za Blagojevićev amandma ni glasoval nobeden od njegovih kolegov.

Svet — 3. III. 1972

PREDLOG

Na zadnji seji sekretariata za gradbeništvo zvezne gošpodarske zbornice je predstavnik puljskega podjetja »Eksport — import« zahteval dovoljenje za uvoz opeke iz Italije v vrednosti 66,5 milijonov lir. Na vprašanje članov sekretariata, čemu bi uvažali opeko, če je imamo dovolj doma, je predstavnik puljskega podjetja pojasnil, da je uvoz potreben zato, ker so arhitekti pri načrtovanju novih hotelov predvideli uvoženo opeko. Morda pa bi jim le kazalo dovoliti uvoz in sicer po ključu: dve do tri opeke po glavi vsakega projektanta in uvoznika...

Delo — 5. III. 1972

Zapiski s potovanja po Sovjetski zvezi

PIŠE JOŽE PEHARC

Po dogovoru med Inexturistom iz Beograda in Inturistom iz Moskve je lani prispelo s posebnim vlakom k nam na obisk 300 sovjetskih borcev, veteranov iz druge svetovne vojne. V Sovjetsko zvezo pa je odpotovalo na turistično potovanje iz naše države 179 borcev in bork oz. svojcev udeležencev NOB iz vseh republik. Iz Slovenije smo bili le štirje potniki, vsi iz Ljubljane: Mirko Jerman z ženo, Stane Koman in jaz. Na čelu jugoslovanskih turistov je bil Čedo Kapor, ki nas je povsod častno zastopal kot govornik in v pogovorih s sovjetskimi tovariši. Čeprav nismo bili uradni zastopniki naše borčevske organizacije, so nas povsod tovariško sprejemali kot enakopravne sobojevnike in zastopnike Titove Jugoslavije.

Iz Beograda smo se odpeljali lani 19. novembra zvečer. Spalniki sovjetskega vlaka so bili udobni in snažni. V vsakem vagonu sta bila po dva spremljevalca, ki sta nam po želji postregla tudi s toplim ruskim čajem. Peljali smo se skozi Budimpešto proti obmejni postaji Cop, ki je že na ozemlju Sovjetske zveze. Tam je tedaj divjal vihar s snežnim metežem, kar je menda povzročilo kakšnih deset ur zamude. Obmejni pregledi so bili le bolj formalni. Na obmejni postaji smo naravnali ure po vzhodnoevropskem času — dve uri naprej. Železniški tiri v Sovjetski zvezi so širši, zato je treba na obmejni postaji prilagoditi vlak za nadaljnjo vožnjo. Pri našem vlaku s trinajstimi vagoni je to trajalo kakšnih 50 minut.

Od Čopa do Kijeva smo se vozili po zasneženi, tu in tam valoviti in delno gozdni pokrajini skoraj šestnajst ur. V Kijev smo prispeli 21. novembra ob treh popoldne namesto ob sedmih zjutraj; prvotna deseturna zamuda se je skrčila na osem ur. Po kratkem sprejemu na postaji smo se takoj z avtobusi odpeljali na ogled Leninevega muzeja. Tam so nam sovjetski tovariši priredili slovesen sprejem v okrašeni gledališki dvorani. Posedli smo za dolgo mizo z zastopniki mestnega sovjeta, partije, sovjetske armade in vojnihi veteranov. Med njimi so bili tudi heroji SZ in nekateri tovariši, ki so napravili bojno pot tudi po Jugoslaviji. Zvrstilo se je več govornikov, ki so poudarjali uspešno sodelovanje naše in sovjetske vojske. Gostitelj se je v našem imenu zahvalil Čedo Kapor. Po tej slovesnosti smo gledali sovjetski dokumentarni film o Ukrajini.

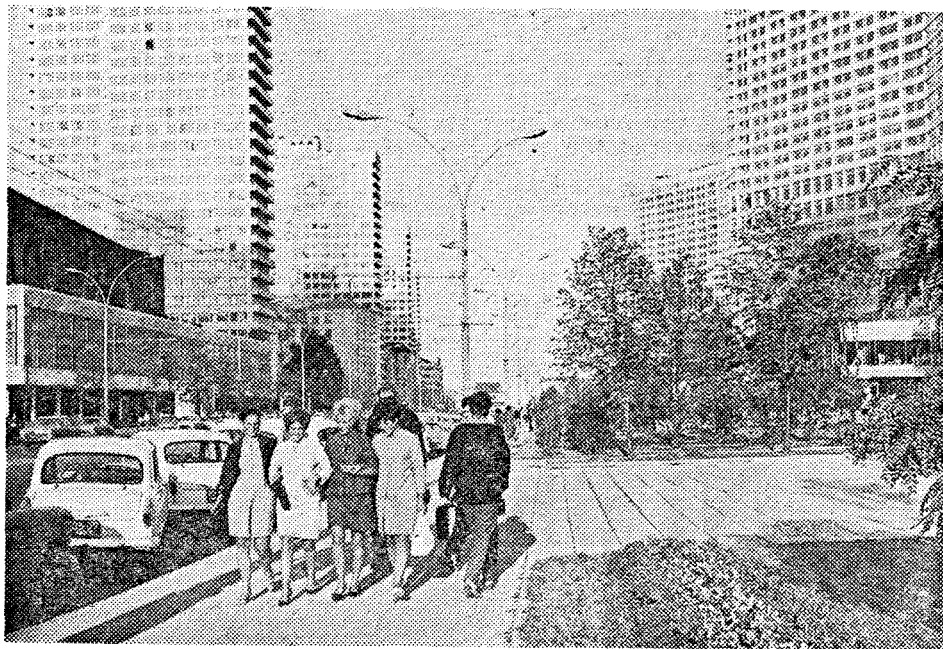
Podobnih slovesnih sprejemov smo bili deležni tudi v Moskvi, Leningradu, Minsku in Lvovu. To je bilo v dneh, ko proslavljamo praznik naše republike, zato je bilo vse toliko bolj slovesno.

V Kijevu smo se z avtobusi odpeljali na ogled mesta. V šestih avtobusih so nas spremljali dobro podkovani vodniki in vodnice (bile so naše spremljevalke na vsem potovanju), ki so dobro govorili srbsko ali hrvatsko.

Kijev je glavno mesto SSR Ukrajine in tretje po velikosti v Sovjetski zvezi. Staro je okrog 1400 let. Ima mnogo lepih parkov, tako da pride poprečno po 19 m² na prebivalca. Po legi je podobno Beogradu. Stari del mesta se razprostira više nad mogočnim Dnjeprom, nove četrti pa so na drugem bregu reke. Mnogo je znamenito-

sti, lepih arhitektonskih spomenikov. Med drugim smo si ogledali »spomenik večne slave« in grobnico padlih Ukrajincev. Kijev je bil med vojno 768 dni pod nacistično okupatorsko strahovlado; izmed milijona prebivalcev jih je do osvoboditve ostalo komaj 180.000. Mesto je bilo v razvalinah. Čeprav so ga obnovili, strahotnih ran ni mogoče pozabiti. Kijev je za množično junastvo prebivalstva med vojno dobil častno ime »mesto heroja« in odlikovanje z redom Lenina in medaljo »zlata zvezda«.

Po dobrih 12 urah vožnje smo prispeli v Moskvo. Na postaji so nas sovjetski gostitelji pričakali z godbo. Zvrstili so se pozdravni govori in mladinke so nas obdnavale s cvetjem ter s spominskimi značkami.

Sodobna moskovska razglednica

S postaje smo se takoj odpeljali z avtobusi na ogled moskovskih znamenitosti. Mesto nas je prevzelo s svojo lepoto in razsežnostjo, saj obsega 887 kv. km, ima pa nekaj nad 7 milijonov prebivalcev. Občudovali smo številne veličastne stavbe, umetnine svetovne in ruske arhitekture. Najmočnejši vtis pa napravi na vsakogar Kremlj in ob njegovem obzidju prostran Rdeči trg (Krasnaja ploščad). Na tem trgu je tudi znameniti Leninov mavzolej, ki ga od leta 1924 dan za dnem obiskujejo nepregledne množice obiskovalcev, ne le iz Sovjetske zveze, marveč tudi iz dežel širnega sveta. Tudi mi smo se ob tej priložnosti zvrstili v mimohod, da smo z najglobljim spoštovanjem počastili velikega Lenina in položili venec. Počastili pa smo tudi spomin padlih revolucionarjev, ki je njihova grobnica s spomenikom neznane junaka pod kremeljskim obzidjem.

V nekaj manj kot treh dneh bivanja v Moskvi smo videli mnogo lepega in zanimivega, tako npr. mogočno stavbo univerze; obelisk kot spomenik prvemu »sputniku«, satelitu, visok kar 111 metrov; bili smo na razglednem televizijskem stolpu, najvišjem v Evropi, visokem 537 metrov.

V višini 340 metrov, kjer je restavracija, se stolp vrti, tako da se razgrinja pred gledalcem panorama Moskve. Ogledali smo si razstavo astronautike na velikem razstavišču s sedemdesetimi paviljoni za stalno razstavo gošpodarskih, znanstvenih in kulturnih dosežkov narodov Sovjetske zveze. Zelo zanimiv je tudi muzej, ki prikazuje znamenito zgodovinsko borodinsko bitko iz napoleonskih vojn (leta 1812). Izredno bogata je muzejska zbirka orožja v tako imenovani palači orožja. V osrednjem (centralnem) muzeju oboroženih sil SZ pa smo videli številne primere orožja iz druge svetovne vojne, med njimi tudi slovit »katjuša«. V tem muzeju hranijo dele sestreljenega ameriškega vohunskega letala »U2, pa tudi dele rakete, ki so z njo se strelili to letalo. Maketa prikazuje zgodovinski trenutek, ko sovjetska vojska leta 1945 izobešata na reichstagu v Berlinu sovjetsko zastavo. Razstavljene so tudi številne zastave premaganih nemških divizij in odlikovanja nacistov, ki so jih maja 1945 na zmagovalni paradi sovjetske armade odvrgli ob obzidju Kremlja.

Bili smo tudi na predstavi v znamenitem moskovskem velikem gledališču (Boljšoj

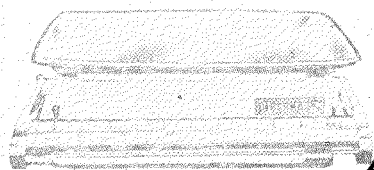
teatr). Obiskali smo cirkus, ki je podoben pravemu gledališču. Zamikala nas je vožnja po podzemni železnici.

Pred odhodom iz Moskve smo se udeležili še slovesnega sprejema in srečanja z vojnimi veterani, z vojaškimi in civilnimi zastopniki mesta v osrednjem domu sovjet. ske armade. Ob tej priložnosti so nam gostitelji pripravili tudi kulturno prireditev. V Moskvi smo bili nastanjeni v »Rossija«, enem največjih in najrazkošnejših hotelov. V njem so nam priredili poslovilno večerjo.

V Leningrad, prelepo mesto na Nevi, smo prispeli 25. novembra. Začutili smo ostrejšo podnebje. Neva je bila zamrznjena. Tudi tu so nas pristrčno sprejeli že na postaji, nakar smo se odpeljali z avtobusi v lep hotel »Leningrad«. Naslednji dan so nas vodnice (»vodičke«) povedle na ogled mesta. V skopo odmerjenem času smo se prepričali, da je Leningrad prelepo mesto po svoji naravni lepoti in z arhitektonskimi umetninami, dvorci, gledališči, s parki, številnimi mostovi (365) in z okrog sto otoki. Seznanili smo se s slavno zgodovino mesta, ki ga je ustanovil Peter I.

Konec prihodnjič

kuhinjska
tehtnica

LIBELA-CELJE

GRADITELJI — PRESKRBITI SI PRAVOČASNO GRADBENI MATERIAL

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA TELEFON: DIREKCIJA: DIREKTOR 22.833, CENTRALA 23.016, KOMERCIJALA 20.965
D R A T I: V I C 22.833; BRDO 20.808; OPEKA 22.842; IN INOČ 21.814
TEKČI RAČUN PRI NB V LJUBLJANI ŠT. 501-1430/3 POŠTNI PREDAL M-1

obveščajo vse graditelje in ostale interesente, da bodo imele na razpolago vse opečne izdelke preko cele zime.

V industrijski prodajalni je na razpolago tudi ves ostali gradbeni material in stavbno pohištvo.

Vse informacije daje prodajni oddelek v Ljubljani, Cesta na Vrhovce, telefon štev. 61-965 in 61-805 ter zastopniki:

- za Gorenjsko — Smolej Andrej, Kranj, Nazorjeva 4, telefon štev. 23-138
- za Dolenjsko — Praprotnik Ivo, Grosuplje, Prečna pot 8, telef. štev. 771-358
- za Notranjsko — Brenčič Janez, Vrhnika, Sušnikova 10.

Solidne cene — hitra dobava.